

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUKU ANA BİLİM DALI

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

Halil Ahmet BAKIRCI

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Selen KARAAĞAÇ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nedim MERİÇ (Antalya Akdeniz Üniversitesi)
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Kemal ATASOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / EYLÜL-2021

ONAY**T.C.****ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE**

20193041 numaralı öğrenciniz olan **Halil Ahmet BAKIRCI** tarafından hazırlanan “**Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali**” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile Özel Hukuk Ana Bilim Dalı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Aslı İmzalıdır.”

Üniv. İçi – Tez Danışmanı- Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Selen Karaağaç

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Aslı İmzalıdır.”

Üniv. Dışı – Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nedim MERİÇ

(Antalya Akdeniz Üniversitesi)

“Enstitü Müdürlüğünde Kalan Aslı İmzalıdır.”

Üniv. İçi – Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Kemal ATASOY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

“Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır.”

14.09.2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ undaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Bütün savaşları, dövüşemeyecek kadar korkak olan bu yüzden de kendileri adına dövüşmek için dünyanın gençlerini cepheye süren hırsızlar çıkarır. (EmmaGoldman)

Savaş kimin haklı olduğuna değil, kimin güçsüz olduğuna karar verir. (BertrandRussel)

Dünyaya bir daha gelsem; ne kadar tank, tüfek ve silah varsa hepsini eritip saz, cümbüş ve zurna yapacağım. (Aram Tigran)

Savaş ne işe yarar? Kesinlikle hiçbir işe. (Edwin Star)

Savaşlar yüzünden anne veya babasız kalmış, ülkesini kaybetmiş ve yalnız kalmış tüm çocukların hayat hırsızlarında uzak, güçlü ve her zaman mutlu olacakları mutlu bir hayata ithafen,

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dökümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

14.09.2021

Halil Ahmet BAKIRCI

TEŞEKKÜR

Tez hazırlık sürecinde bilgi ve tecrübesi ile her zaman yanımda olan desteğini hiç eksik etmeyen ve her zaman yol gösteren kıymetli hocam Dr. Selen KARAAĞAÇ' e teşekkürü bir borç bilirim. Çağ Üniversitesi' nde öğrencilik yaptığım güzel yıllarda bilgi ve tecrübesi ile her zaman yanımda olan ve desteklerini her zaman sürdüren saygı değer hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi her zaman yanımda olan anne ve babama ve babaanneme teşekkürü bir borç bilirim.

Halil Ahmet BAKIRCI

ÖZ

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ

Halil Ahmet BAKIRCI

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Selen KARAAĞAÇ

Eylül 2021, 135 sayfa

Ticari hayatta oldukça önemli yere sahip olan kıymetli evrak bir o kadar da çok dikkat edilmesi gereken konu olması nedeni ile de önem arz etmektedir. Kıymetli evrak zayı olduğu zaman kıymetli evrak sahibinin, kıymetli evrakı elinde bulunduran üçüncü kişinin ve kıymetli evrak borçlusunun ne yapması gerektiği büyük önem arz etmektedir. Kıymetli Evrakın Zayı Olması Ve İptali konusunda kıymetli evrakın nasıl zayı olduğu, zayı olduğu zaman ne yapılması gerektiği, ne şekilde işlem yapılacağı, hangi yöntemlerin kullanılacağı oldukça önem arz etmektedir. “Kıymetli Evrakın Zayı Olması Ve İptali” başlıklı bu tez çalışmasında, zayı olan yani çalınmış olan veya kaybolmuş olan kısaca hak sahibinin istemediği halde elinden çıkmış olan kıymetli evrak türlerine göre iptal usulünü, iptal davasının açılması sürecini, yargılama usulünü, mahkemenin vermiş olduğu iptal kararının sonuçlarını, istirdat davasının açılması sürecini, şartlarını ve mahkemenin vermiş olduğu kararın neler olacağını ve buna ilişkin uygulamadan örnekleri içermektedir. Kıymetli evrakta senedin sahibi olan hak sahibini hakkını borçludan talep edebilmesi için, senedin hamili olması ve senedi ibraz etmesi şarttır. Adi senedin zayı olması durumu ile kıymetli evrakın zayı olması durumu da birbirinden bu konuda ayrılmaktadır. Kıymetli evrakın zayı olması durumunda hak sahibi hakkını talep senetsiz bir şekilde talep edemez iken, adi senette zayı olan senet olmadan da borçludan hakkını talep edebilir ve borçluda talepte bulunana ödeme yapabilir. Kıymetli evrakın zayı olması durumunda alacaklının senet olmadan hakkını ileri sürememesi durumunun istinası kıymetli evrakın zayı olması durumudur. Kanun koyucu tarafından hak sahibinin daha fazla mağdur olmaması ve gerçek hak sahibinin hakkına kavuşması sağlanması için bir takım kolaylıklar sağlanmıştır. Kanunda yapılan düzenlemeler ile kıymetli evrakın zayı olan hak sahibi mahkemeye başvurarak mahkeme tarafından verilen iptal kararı ile hakkını zayı olan senet olmadan da borçluya karşı ileri sürebilecektir.

Anahtar kelimeler: Kıymetli evrakın zayı olması ve iptali, türk ticaret kanunu

ABSTRACT**CANCELLATION OF SAVINGS****Halil Ahmet BAKIRCI****Master Thesis, Department of Private Law****Thesis Supervisor: Dr. Selen KARAAĞAÇ****September 2021, 135 page**

Valuable paper, which has a very important place in commercial life, is also important because it is an issue that needs attention. When valuable documents are lost, it is of great importance what the owner of the negotiable document, the third person holding the negotiable document, and the debtor of the negotiable documents should do. Loss and Cancellation of Valuable Documents It is very important how the valuable document is lost, what to do when it is lost, how to proceed, what methods to use.

In this thesis titled “Loss and Cancellation of Valuable Documents”, the cancellation procedure, the process of filing the annulment case, the trial procedure, the results of the annulment decision given by the court includes the process of filing the case of restitution, its conditions, what will be the decision of the court and practical examples related to this. In order to claim the right owner of the bill from the debtor in the negotiable documents, it is necessary to be the holder of the bill and to present the bill. The loss of the ordinary deed and the loss of the valuable documents are also different from each other in this regard. In the event that the negotiable document is lost, the right holder cannot claim his right without a deed, but he can demand his right from the debtor and make a payment to the claimant without the ordinary bill. In case the valuable document is lost, the exemption of the creditor's failure to assert his right without the deed is the case of the loss of the negotiable document. A number of facilities have been provided by the legislator to ensure that the right owner is not more victims and that the real right owner gains his right. With the amendments made in the law, the right owner of the valuable documents can apply to the court and claim his right against the debtor without the loss of the deed with the annulment decision given by the court.

Keywords: Saving cancellation, execution and bankruptcy law

ÖNSÖZ

“Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali” adlı çalışma Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez hazırlık sürecimde bilgisi ve tecrübesi ile desteğini hiç eksik etmeyen ve her zaman yol gösteren değerli ve saygı değer hocam Dr. Öğr. Üyesi SELEN KARAAĞAÇ’ a teşekkürü bir borç bilirim. Çağ Üniversitesi’ nde öğrenci olduğum süre içerisinde bilgi ve tecrübesi ile her zaman yanımda olan saygı değer hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi her zaman yanımda olan anne ve babama ve babaanneme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiv
EKLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KIYMETLİ EVRAK GENEL OLARAK

1.1. Kıymetli Evrak Kavramı.....	4
1.1.1. Genel Olarak.....	4
1.1.2. Kıymetli Evrakın Senet Unsuru.....	4
1.1.3. Kıymetli Evrakın Hak Unsuru.....	6
1.1.4. Senet Ve Kıymetli Evrakın Birbirine Sıkı Sıkıya Bağlı Olması Unsuru.....	7
1.2. Kıymetli Evrakın Özellikleri.....	9
1.2.1. Kıymetli Evrak Nitelikli Borç Senedi Olması.....	9
1.2.2. Kıymetli Evrakta Hakkın Para İle Ölçülebilmesi Durumu.....	10
1.2.3. Kıymetli Evrakın Tedavül Edilebilir Olması.....	11
1.2.4. Kıymetli Evrakta Hak İle Senet Arasında Sıkı Bağ Bulunması.....	11
1.2.5. Kıymetli Evrakın Soyut (Mücerret) Olması.....	12
1.2.6. Kıymetli Evrakın Özel Şekil Şartına Bağlı Olması.....	13
1.2.7. Kıymetli Evrak Türlerinin Kanunda Sınırlı Sayıda Sayılmış Olması.....	14
1.3. Kıymetli Evrak Ve Adi Senet Arasındaki Farklar.....	15
1.4. Kıymetli Evrak Teorileri.....	18

1.4.1. Genel Bilgiler.....	18
1.4.2. Kreasyon (Yaratma) Teorisi	18
1.4.3. Sözleşme (Akit) Teorisi	19
1.4.4. Görünüşe Güven Teorisi.....	20
1.5. Kıymetli Evrakın Tasnifi	20
1.5.1. Temsil Ettikleri Hakkın Türü Bakımından (Konuları Yönünden).....	21
1.5.1.1. Pay Senetleri (Hisse Senetleri).....	21
1.5.1.2. Para (Alacak) Senetleri.....	22
1.5.1.3. Emtia (Eşyayı Temsil Eden) Senetleri	22
1.5.2. Hakkın Sentten Önce Var Olup Olmadığı Bakımından.....	23
1.5.2.1. Kurucu (İhdas Edici, Hak Doğurucu) Kıymetli Evrak.....	23
1.5.2.2. Hakkı Açıklayıcı (İzhari, İhbari) Kıymetli Evrak	23
1.5.3. Düzenlenmesi Sebep Olan Hukuki İlişki Bakımından	24
1.5.3.1. Soyut (Mücerret, Sebebe Bağlı Olmayan) Kıymetli Evrak.....	24
1.5.3.2. Somut (Sebebe Bağlı, İlli) Kıymetli Evrak	25
1.5.4. Kamu Güvenine Mazhar Olup Olmaması Bakımından Kıymetli Evrak	26
1.5.4.1. Kamu Güvenine Sahip Olan Senet.....	26
1.5.4.2. Kamu Güvenine Sahip Olmayan Senet.....	27
1.6. Kıymetli Evrakın Devirlerine Göre Türleri	28
1.6.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak	28
1.6.1.1. Nama Yazılı Senetlerin Devri	30
1.6.1.2. Nama Yazılı Senette Defiler	30
1.6.1.3. Eksik Nama Yazılı Senet.....	31
1.6.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak	32
1.6.2.1. Emre Yazılı Olarak Düzenlenebilecek Senetler.....	33
1.6.2.2. Emre Yazılı Senetlerin Devri	33
1.6.2.3. Emre Yazılı Senetlerde Defiler	34
1.6.3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak	35
1.6.3.1. Hamile Yazılı Olarak Düzenlenebilecek Senetler.....	36
1.6.3.2. Hamiline Yazılı Senetlerin Devri	37
1.6.3.3. Hamile Yazılı Senetlerde Defiler	37
1.7. Kıymetli Evrakta Tür Değişimi	38
1.7.1. Genel Bilgi	38
1.7.2. Tür Değiştirme Çeşitleri	39

1.7.2.1. Kanun Gereği Tür Değişimi	39
1.7.2.2. İradi Tür Değişimi	40

İKİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI

2.1. Genel Olarak	42
2.1.1. Zayi Kavramı	43
2.1.1.1. Hukuksal Terim Anlamı	44
2.1.1.1.1. Mutla Anlamda Zayi Olma	45
2.1.1.1.2. Nispi Anlamda Zayi Olma	45
2.2. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali Hükümlerinin Uygulama Sırası	47
2.3. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Yetkili Hamilin Hakları	48
2.3.1. Hamilin Ödeme Yasağı Kararı Talep Etme Hakkı	48
2.3.2. Ödeme Yasağı Kararının Hukuki Niteliği	51
2.3.3. 6100 Sayılı HMK’ da Düzenlenen İhtiyati Tedbir Kurumu İle Kıymetli Evrakın İptali Davasında Verilen Tedbir Kararının Karşılaştırılması.....	51
2.3.4. Ödeme Yasağı Kararını Talep Edecek Olanlar	53
2.3.5. Ödeme Yasağında Teminat.....	54
2.3.6. Önleyici Tedbir Talebinde Şekil.....	55
2.3.7. Ödeme Yasağı Kararında Görevli Ve Yetkili Mahkeme.....	56
2.3.8. Ödeme Yasağı Kararı Sonuçları	57
2.3.8.1. Genel Olarak	57
2.3.8.2. Kararın Temyizi	59
2.3.8.3. Ödeme Yasağı Kararının Zaman Aşımını Kesip Kesmediği	61
2.3.8.4. Haksız Ödeme Yasağı Talebinden Dolayı Tazminat	61
2.3.8.5. Mahkemenin Senet Bedelinin Ödeneceği Yeri Belirlenmesi.....	62
2.3.8.6. İade Davası Açma Hakkı.....	63
2.3.8.7. İptal Davası Açma Hakkı	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKIN İPTALİ

3.1. Genel Olarak	66
-------------------------	----

3.1.1. İptal Kararının Şartları	66
3.1.1.1. Senedin Zayi Olması	66
3.1.1.2. Senette Yer Alan Hakkın Mevcut Olması	67
3.1.1.3. Senet Zilyetliğinin Yeniden İktisabının Mümkün Olmaması	68
3.1.1.4. Senet İptali Mümkün Senetlerden Olması	68
3.1.1.5. İptali İstenen Senedin Zayi Olduğu Sırada Ya Da Zayinin Öğrenildiği Sırada Hak Sahibi Olunmalıdır.	70
3.2. Kıymetli Evrakın Ziyayı Nedeniyle İptal Davasının Diğer İptal Davaları İle Farkı .	71
3.2.1. Adi Senetlerin Ziya Nedeniyle İptalinden Farkı	71
3.2.2. Bedelsizlik Nedeniyle İptal Davasından Farkları	72
3.2.3. Ticari Defterlerin ve Belgelerin Zayi Olması İle Farkları	74
3.3. Davanın Açılması Ve Yargılama Süreci.....	74
3.3.1. Davacı	74
3.3.2. Husumet	75
3.3.3. Görevli Ve Yetkili Mahkeme.....	75
3.3.4. Yargılama Gideri Ve Gider Avansı	76
3.3.5. İptal Davasında İspat Yükü.....	77
3.3.6. Senedin Ferdileştirilmesi.....	77
3.3.7. Mahkeme Tarafından İzlenecek Yol.....	78
3.3.8. İptal Davasında İlan Aşaması.....	79
3.3.8.1. İlanın Yapılması	79
3.3.8.2. İlanın Sonuçları	80
3.3.9. İptal Kararının Niteliği.....	81
3.3.10. İptal Kararına Karşı Kanun Yolu	82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAK TÜRLERİNE GÖRE İPTAL USULÜ

4.1. Genel Olarak	84
4.2. Emre Yazılı Senetlerin İptali	84
4.3. Hamiline Yazılı Senetlerin İptali	87
4.3.1. Hamile Yazılı Münferit Kuponları İptali	89
4.3.2. Banknotlar Ve Buna Benzer Kağıtların İptali.....	90
4.3.3. İpotekli Borç Senedi Ve İrat Senedi.....	90

4.4. Nama Yazılı Senetlerin İptali	91
4.5. İptal Davasının Sonuçları.....	93
4.5.1. İptal Davasının Olumlu Sonucu	93
4.5.2. İptal Davasının Olumsuz Sonucu.....	94
4.6. İptal Kararının Senetle İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkisi.....	94
4.6.1. Karar Hamili İle Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi	94
4.6.2. Senet Borçlusu İle Senet Zilyedi Üçüncü Kişi Arasındaki İlişkiye Etkisi....	96
4.6.3. İyi Niyetli Zilyet İle İptal Kararı Hamili Arasındaki İlişki	97
4.6.4. İptal Kararı Sonucunda Zarara Kimin Katlanacağı Sorunu	98
4.7. İade Davası	100
4.7.1. Genel Olarak	100
4.7.2. İstirdat Davasının Hukuki Niteliği	101
4.7.3. İade Davasının Şartları	101
4.7.3.1. Senedin Hak Sahibinin Rızası Dışında Elinden Çıkmış Olması	101
4.7.3.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi Gerekmesi	102
4.7.3.3. Senedi Ele Geçiren Kişinin Kötü Niyetli Veya Ağır Kusurlu Olması.....	102
4.7.3.4. İade Davasının Mahkeme Tarafından Verilen Uygun Süre İçerisinde Açılması	104
4.7.4. İade Davasının Tarafları.....	105
4.7.5. İade Davasında Görevli Ve Yetkili Mahkeme	106
4.7.6. İade Davasında İspat	107
4.7.7. İade Davasının Sonuçları	107
SONUÇ	109
KAYNAKÇA	111
EKLER	114

KISALTMALAR

TTK	: Türk Ticaret Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
ANY	: Anayasa
MAH	: Mahkeme
MAD	: Madde
E	: Esas
K	: Karar
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu

EKLER LİSTESİ

EK A: Tez Etik Kurulu Onay Belgesi	114
EK B: Tez Etik Kurulu İzin İsteği (Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)	117
EK C: Çağ Üniversitesi Tez Etik Kurulu İzni	118
EK D: Tasarrufun İptali Davası Örnek Dava Dilekçesi	119

GİRİŞ

Uygulamada özellikle tacirlerin başına gelen yaygın durumlardan biri olan kıymetli evrakın zayi olması olayında mevcut hak sahibinin bu durumda borçluya karşı kıymetli evrakı ibraz için hakkını alabilmesi zorlaşmakta ve borçlu tarafından ödeme sırasında kıymetli evrakı sunması istenmektedir.

Kıymetli Evrakın Zayii ve İptali Halinde Türk Ticaret Kanununun 651 ve 652 maddelerinde genel hükümler düzenlenmiştir. Sonrasında ise her bir kıymetli evrak türüne ilişkin Türk Ticaret Kanunda ayrı hükümlere yer verilmiştir.

Ticaret Kanunu ticari işlemler ile ilgili birçok hükümler içermektedir. Kıymetli evrakın zayi olması halinde de gerçek hak sahiplerinin haklarının korunması için neler yapılması gerekeceği hangi aşamaların takip edileceği Ticaret Kanununda detaylı şekilde aktarılmıştır.

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürememesi nedeni ile kanun koyucu tarafından hak ve senedin iç içe geçmiş bulunması durumuna istisna teşkil edecek olan düzenlemeler yapılmıştır. Bu istisnai düzenlemeler ile zayi olan ve borçluya ibrazı imkânsız hale gelen kıymetli iptali söz konusu olacaktır. Kıymetli evrakın zayi olduğundan bahsedebilmek için zayi olan kıymetli evrak sadece hak sahibi yönünden değil herkes için borçluya ibrazı imkansız hale gelmelidir. Zira hak sahibi senedi kaybetmiş bulduğu yeri bilmiyor ise ve iptal aşamasında senedi elinde bulunduran ortaya çıkar ise zayi kavramı söz konusu olamayacaktır. Ayrıca hak sahibi isteği ile kıymetli evrakı bir yere bırakmış veya yırtmış ise zayi durumu söz konusu olmayacak kendi isteği ile kıymetli evrakı elinden çıkarmış olacaktır. Zayi kavramından bahsedebilmek için kıymetli evrak hak sahibinin elinde iradesi dışında çıkmalıdır. Kıymetli evrakın nasıl zayi olduğunun bir önemi de bulunmamaktadır. Zayi olan kıymetli evrak çalınmış, yangında kaybedilmiş, depremde kaybedilmiş olabilir. Kıymetli evrakın zayi olması durumu da hak sahibi hamil borçlu tarafından alacaklıya ödeme yapılmaması için ivedilikle mahkemeden ödemedden men kararı talep etmelidir. Ödemedden men kararı için mahkemeye başvurmada herhangi bir süre şartı bulunmasa da hak sahibi mahkemeye geç başvurması halinde hakkını talep etmekte güçlükler ile karşılaşabilecektir. Mahkeme hak sahibi hamilin talebini değerlendirecek ve yaklaşık olarak hak sahipliğinin ispatlanmış olduğunu ayrıca zayi olan kıymetli evrakta da hak sahibi olduğu kanısına varır ise ödemen men kararı verecektir. Mahkemeye başvuran hak sahibi var ise senedin fotokopisinin fotokopisi yok ise senede ilişkin bilgileri örneğin

vade, düzenlenme tarihi, rengi, numarası, miktarı gibi bilgileri mahkemeye sunmalıdır. Kıymetli evrakın zayi olması durumu da mahkemeye başvurabilecek olan kişiler lehtar, senedi devir, rehin veya tahsil cirosu ile elde etmiş olan son hamildir. Keşidecinin ödemedi men kararı alması ve kıymetli evrakın iptalini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Keşideci zayi olayı gündeme geldiği zaman kıymetli evrakın iptalini talep edemese de İİK hükümlerine göre borçlu olmadığına ilişkin menfi tespit davası açabilecektir. Mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı verilmiş ise bu karar senet borçlusuna tebliği edilir. Senet borçlusunu ister ise mahkemeden ödeme yeri tevdi talep edebilir. Zira senedi elinde bulunduran üçüncü kişi ödemedi men kararına rağmen borçluya karlı icra takibi yapabilmekte ve zayi olayında herhangi bir kabahati bulunmayan borçlu birde icra vekalet ücreti ve masraflara muhatap olmaktadır. İptal davası ve ödemedi men davasında görevli ve yetkili mahkeme hamilin ödeme ya da yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesidir. Mahkeme tarafından yapılacak olan ilanda özellikle belirtilmesi gerek hususta senedi elinde bulunduran kişinin ortaya çıkmaması halinde senedin iptal edileceğinin bildirilmesidir. İlanda iptali istenen kıymetli evraka ilişkin bilgiler örneğin miktarı, vadesi, çek numarası, rengi gibi bilgilerde yer alır. Mahkeme tarafından yapılacak olan ilan ticaret sicili gazetesinde TTK' nın 35.maddesine göre üç defa yapılır. İlan süresi kambiyo senetlerinde vade tarihinden itibaren TTK' nın 761 vd. maddeleri uyarınca üç aydır. Ancak vadesi gelen kambiyo senetlerinde zamanaşımı, üç ayın geçmesinden evvel gerçekleşirse, mahkeme üç aylık süre ile bağlı değildir. Nama, Emre ve Hamiline yazılı kıymetli evrak türleri için kanunda ayrı ayrı zayi durumu ve iptal usulleri anlatılmış olup, bu konular detaylı şekilde incelenecektir. Kıymetli evrakın zayi olması durumunda borçlu tarafından üçüncü kişiye ödeme yapılması durumunda ne olacağı veya borçlu tarafından senedin iptaline ilişkin kararı elinde bulundurana karşı ödeme yapılması durumunda neler olacağı rücu süreçleri incelenecektir. Uygulama da yaşanan aksaklıklar ve hak sahiplerinin ne yapması gerektiği durumları detaylıca anlatılacaktır. Kıymetli evrakın iptalinin nasıl olacağı, iptale ilişkin ilan aşamaları, mahkemece verilecek olan tedbir kararı, yatırılması gereken teminat oranları ve sonuçları, hak sahibini ortaya çıkması durumunda ne yapılması gerektiği gibi tüm konular detaylı şekilde işlenecektir. Ayrıca kıymetli evrak ile adi senetlerin iptalinin kıyaslanması ve kıymetli evrakın zayi olması ile karıştırılan durumlardan olan ticari defterlerin zayi olması durumları da detaylı şekilde işlenecektir.

Kıymetli evrakın zayi olması sürecinde oldukça büyük önem arz eden tedbir kararı verilmesi süreci, zayi olgusunun ispatı, iptal kararı verilmesi ve istirdat davasının açılması süreçlerinin doğru bir prosedür izlenerek anlatılması amaçlanmıştır. Önemle vurgulanması gereken diğer bir durum ise uygulamada mahkemeler arasında örneğin tedbir kararında teminatı oranı gibi daha bir çok konuda farklılıklar olması sebebi ile bu farklılıkların nasıl ortadan kaldırılması gerektiği ve nelerin çözüm için yol gösterici olduğunun ön plana çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı uygulama yönünden hakim ve avukatlar içinde yol gösterici nitelikte olan zayi aşamasının nasıl işleyeceği, ispatı, zayi kavramına nelerin girdiğini, keşideciye karşı verilen ödemedan men kararının nasıl olacağı, zayi olan kıymetli evrakın iptalinin usulü, iptali istenen kıymetli evrakın ilan usulleri, kıymetli evrakı elinde bulunduranın ortaya çıkması durumunda nelerin yapılması gerektiği, istirdat davasının kime karşı hangi şartlar altında açılabileceği gibi durumlar detaylı şekilde işlenmesi amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAK GENEL OLARAK

1.1. Kıymetli Evrak Kavramı

1.1.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakın tanımı Türk Ticaret Kanununun 645. maddesinde belirtilmiştir. Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez. Bu tanıma göre kıymetli evrakın üç temel unsuru bulunmaktadır. Birincisi kıymetli evrakta senet unsuru ikincisi ise kıymetli evrakta hak unsuru ve üçüncüsü ise senet ile hak arasında sıkı ilişkinin bulunmasına ilişkin unsurdur. Kıymetli evrakta bulunması gereken bu üç unsurdan herhangi birisinin eksik olması durumunda söz konusu evrak kıymetli evrak değerini taşımayacaktır.

Kıymetli evrakta senetle kaynaşmış olan hakkın, özel hukuka ilişkin bir alacağı içermesi şarttır. Kıymetli evrakta senet yoksa hak yoktur temel ilkesi gereğince alacaklı kıymetli evrakı ibraz etmeden borçludan alacağını isteyemeyecektir. Ancak bu durumun istisnası kıymetli evrakın zayi olması durumunda karışımıza çıkmaktadır. Mahkemenin vereceği iptal kararı ile senet ve hak arasındaki sıkı bağ ayrılabilir istisnai durumla nispileştirilebilir. Senedi kaybeden hak sahibi bu durumda hakkını senetsiz olarak ileri sürebilir ve üçüncü kişiye devredilebilir¹.

1.1.2. Kıymetli Evrakın Senet Unsuru

Kıymetli evrakta senet unsuru kıymetli evrakın maddi unsurunu oluşturmaktadır. Yazılı bir kağıt olarak karşımıza çıkan maddi belge kıymetli evrak olarak isimlendirilmektedir. Kıymetli evrak içerisinde bir takım nitelikler barındırmaktadır. Bunlardan ilki cisimleşme, ikincisi yazılı olma ve üçüncüsü imza şeklinde sıralanabilir².

Yukarıda belirtildiği üzere belgenin senet olarak kabul edilebilmesi için, bazı nitelikleri taşıması gerekmektedir. Bu niteliklerden ilki, senet sayılan belgenin cisimleşmesi, yani dış aleme yansıyacak şekilde varlık kazanmasıdır³. Yani cisimleşme unsuru ile irade dış dünyada da görülebilmesi amacı ile bir cisim üzerine aktırılmakta

¹Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 8.Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 33

²Sami Karahan / Zekeriyya Arı / Hayri Bozgeyik / Tahir Saraç / Mücahit Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Mimoza Yayıncılık, Konya 2014, s. 6

³Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.13

böylece iradenin herkes tarafından görülmesi sağlanmış olmaktadır. Ancak kıymetli evrak yönünden dış dünyada iradenin cisimleştirilerek herkes tarafından görülmesi unsuru tek başına yeterli değildir. Zira kıymetli evrak niteliği gereği tedavül niteliğine sahip olup, devir edilemeyen bir cisim üzerinde irade beyanı açıklanması halinde bu cisim kıymetli evrak niteliğini haiz olmayacaktır. Teknolojik gelişmeler neticesinde tarafların iradelerinin açıklandığı kağıdın dışında elektronik işlemlerde taraflara irade açıklaması yönünden imkan tanımaktadır. Cd, kaset, hard disk gibi taşınabilir elektronik cihazlar da tarafların istedikleri irade beyanını kayıt altına alabilmektedir ve senet oluşturabilmektedir. Netice itibariyle, senet üzerine yazı yazılabilen sanal ortam dahil her türlü ortamı, beyanı somutlaştıran her hangi bir aracı ifade etmektedir⁴.

Senette bulunması gereken ikinci nitelik ise senedin yazılı olma niteliğidir. Yazılı olma unsurunda kast edilen durum senedi düzenleyenlerin iradelerini açıkladıkları cismi yazı ile düzenlenmeleridir. Yazılan yazının dili ve biçimi önem taşımamaktadır. Önemli olan tarafların haklarına ve borçlarına ilişkin iradelerinin açıklanmasıdır.

Senette bulunması gereken üçüncü nitelik ise senedin imza içermesidir. Senedin kimler arasında düzenlendiği durumu tarafların senet üzerindeki imzası ile anlaşılmaktadır. Senedi düzenleyen taraflar senedi imzalama iradelerini düzenlene senet üzerine imza atarak veya parmak basarak belirtmektedirler. Ancak teknolojik gelişmeler ile birlikte imza olarak sadece parmak ve el yazısı ile imza değil ayrıca elektronik ortamda yapılan e-imza ile de senet düzenlenebilmektedir. Ancak TTK 1526/1 hükmü gereğince poliçe, bono, çek, makbuz senedi, varant ve kambiyo senetlerine benzer diğer senetler güvenli elektronik imza ile düzenlenemezler.

Kambiyo senetlerinde, imza yerine parmak basmak, imza olarak kabul edilemez. Parmak basılarak ihtiyar heyetince veya noter tarafından tasdik edilen veya borçlusu tarafından kabul edilen senetler, kıymetli evrak olarak kabul edilemez⁵.

Kambiyo senetlerinde borç doğurucu tüm imzaların (düzenlenme, ciro, aval verme) elle atılması zorunludur. İmzanın senet metnini örter şekilde, yani metnin altına atılmış olması veya en azından öyle kabul edilmesi gerekir⁶. Bononun arka yüzünde de keşideciye ait bir imzanın bulunmasının hiçbir önemi (hukuki sonucu) olmaz⁷.

⁴ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.13

⁵ Ahmet Sezer, Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali Davası, 4.Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 9

⁶ Mahmut Coşkun, Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.48.

⁷ Talih Uyar, "İcra Hukukunda Bono'nun (Emre Muharrer Senet'in) Geçerlilik Koşulları" Tbb Dergisi, C.1, S.74, Ankara 2008, s.302

1.1.3. Kıymetli Evrakın Hak Unsuru

Kıymetli evrak içerisinde bir hak barındırmaktadır. Ancak kıymetli evraka her çeşit hakkın bağlanması mümkün değildir. Kıymetli evraka bağlanan hak özel hukuka ait bir hak olmalıdır. Yani kamu hukukuna ait haklar kıymetli evraka bağlanamaz. Kıymetli evraka bağlanan hakkın ekonomik değeri olan bir hak olması gerekmektedir. Ayrıca kıymetli evrakta ekonomik değer taşıyan hak devredebilir nitelikte olmalıdır. Kıymetli evrakın tedavülü fonksiyonunda bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu cümlelerin zıt anlamından da anlaşılacağı üzere, özel hukuk alanına girmeyen veya devri mümkün olmayan ya da ekonomik olarak kıymetlendirilmeyen bir hak kıymetli evraka konu olamaz⁸.

Yukarıda belirtildiği üzere kıymetli evrakta hak unsuru, içerisinde üç adet özellik barındırmaktadır. Bunlardan birincisi kıymetli evraka bağlanmış olan hakkın özel hukuka ilişkin hak olması, ikincisi kıymetli evraka bağlanmış olan hakkın devredilebilir nitelikte olması, üçüncü olarak ise kıymetli evraka bağlanan hakkın para ile ölçülebilen haklardan olmasıdır. Bu üç unsurun aynı anda bulunması gerekmektedir.

Kıymetli evrak üzerine yerleştirilebilen özel hukuk hakları çok çeşitli olabilir. Borçlar hukukuna tabi olan her çeşit alacak hakkı kıymetli evrakın konusu olabilir. Para alacağı veya para alacağı dışında başka bir tür edimin ifası da alacak hakkının konusu olabilir.

Senette bir hakkın bulunması kıymetli evrakı, adi alacak senetlerinden ayırır. Adi senetlerde ödünç verenin hakkı senetten tamamen ayrı olarak mevcut olup, ödünç veren senedi kaybetse dahi, alacağını talep hakkı vardır⁹. Yani adi senetlerde senede bağlanan alacak senetten bağımsız nitelik taşımaktadır.

Belirtildiği üzere özel hukuk alanına girmeyen kamu hukuku alanına giren konularda kıymetli evrak düzenlenemeyecektir. Bu nedenle nüfus cüzdanı veya bir devletin vatandaşlığını, gösteren bir belge ya da vesikanın kıymetli evrakta sayılmasına imkan yoktur¹⁰.

Kıymetli evrakta senede bağlanmış olan hakkın devir edilebilme özelliğine sahip olması gerekmektedir. Hakkın devir edilebilme özelliği bulunmaması durumunda düzenlenen belge kıymetli evrak niteliğine sahip olmayacaktır.

⁸ Şaban Kayıhan, Kıymetli Evrak Hukuku, 7.Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 38

⁹ Diğdem Göç Gürbüz, Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2017 s.14

¹⁰ Bilgili/Demirkapı, s. 8

Örneğin; 21.02.1963 tarih ve 210 sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu' na göre, noter kağıtları, pasaportlar, yabancılar için ikamet tezkereleri, nüfus ve aile cüzdanları, sürücü belgeleri, tapu memurunca düzenlenen taşınmaz mülkiyetinin nakline ilişkin resmi senet(sözleşme), kefalet senedi ve vasiyetname gibi kurucu belgeler devredilebilir nitelikte bir hak taşımadığı ve tedavül yeteneğine sahip olmadığı için kıymetli evrak değildir¹¹.

Kıymetli evrakta hak unsurunun diğer özelliği ise kıymetli evraka bağlanan hakkın ekonomik bir değeri barındırması gerekmektedir. Ekonomik değeri bulunmayan örneğin tazminat davası açmak gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı olan ve devredilemez nitelikte bulunan haklar kıymetli evraka bağlanamaz ve bu haklar için kıymetli evrak düzenlenemez.

Yukarıdaki açıklamalar göz önüne alındığında tarafların düzenlenmiş olduğu belgenin kıymetli evrak vasfı taşıması için Türk Ticaret Kanununun 645. Maddesinde öngörülen kıymetli evrak tanımının kapsamına girmesi yanında, o senedi düzenleyen mevzuatta da kıymetli evrak olduğunun vurgulanması aranmalı ya da en azından senedin kapsamında kıymetli evrak niteliğinde olduğu anlaşılmalıdır¹².

1.1.4. Senet Ve Kıymetli Evrakın Birbirine Sıkı Sıkıya Bağlı Olması Unsuru

Kıymetli evrakı elinde bulunduran hamilin borçludan borcunu ödemesini isteyebilmesi için kıymetli evrakı ibraz etmesi gerekir. TTK 646/2' ye göre borçlu senedi ibraz eden kişinin senedin niteliğinde göre alacaklı olduğu anlamakta ise borcunu ödemelidir. Borçlu kıymetli evrakı ibraz edenin alacaklı olduğunu tespit etmesine rağmen ödeme yapmaz ise borcundan kurtulamayacaktır.

Senet ibraz edilmeksizin borçlu ödeme yapar ise yine borcundan kurtulamayacaktır. Bunun durumun istinası TTK' da düzenlenmiş olan kıymetli evrakın zayi olması ve iptalinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kuralın diğer bir istinası ise Çek Kanunu'nda düzenlenmiştir Çek Kanunu 3. Maddesine göre bankaya ibraz edilen çek için banka tarafından kısmi ödeme yapılması durumunda çekin aslı banka tarafından alınmakta hamile ise çek aslının onaylı fotokopisi verilmektedir. Hamil bankadan almış olduğu onaylı fotokopi ile icra yoluna başvurabilecektir.

¹¹Ülgen Hüseyin/Helvacı Mehmet/Kendigelen Abuzer/Kaya Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 17

¹²Ali Bozer/Celal Göre, Kıymetli Evrak Hukuku, 9. Baskı, Banka Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü İş Bankası Yayınları, Ankara 2020, s. 17,

TTK madde 645' den de anlaşılacağı üzere senedin düzenlenmesine neden olan hak ile senet birbirine ayrılmaz biçimde bağlanmıştır. Kıymetli evrakta senet hakka, hak da senede bağlıdır. Hakkın devri için kıymetli evrakında devir edilmesi gerekmektedir.

Hak ile senet arasındaki bu sıkı ilişki, kıymetli evrak kayıtları denilen kayıtların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Kıymetli evrak kayıtları; çift ibraz ve çift taraflı teşhis kayıtlarıdır¹³.

Çift taraflı ibraz kaydı, senet alacaklısının sadece senedi ibraz ederek ifayı talep edebilmesi (alacaklı ibraz kaydı), borçlunu da sadece senet kendisine ibraz edilmişse ifade bulanabilmesi (borçlu ibraz kaydı) ve böyle bir ifa ile borcundan kurtulabilmesidir. Çift taraflı teşhis kaydı, hamil tarafından ifayı talep amacıyla ibraz edilen senet hamilinin hak sahipliğini teşhis ettiriyor (alacaklı teşhis kaydı) ve borçlu kendisine senet ibraz ederek ifayı talep eden kişiyi senede dayalı olarak hak sahibi olarak teşhis ederek ifade bulunmakla borçtan kurtarabiliyorsa (borçlu teşhis kaydı), kıymetli evrakın çift taraflı teşhis kaydı içerdiğinden söz edilebilir¹⁴.

Çift ibraz kaydının da istisnaları bulunmaktadır. Örneğin kıymetli evrak zayi olduğu zaman mahkeme tarafında zayi olan kıymetli evrakın iptaline karar verilebilir. Bu durumda kıymetli evrak borçluya sunulmadan da iptal kararı sahibi hamil tarafında iptal kararının borçluya ibrazı halinde borçlu tarafından ödeme yapılacaktır. Bir başka istisna ise TTK 657/2 hükmü gereğince nama yazılı senetlerde borçlu senedin kendisine ibrazı olmadan ve nama yazılı senet ile ilgili iptal kararı olmadan da nama yazılı senette ödeme hakkını saklı tutma imkanına sahiptir. Bu durum çift ibraz kaydında borçlu bakımında ibraz kaydının istinasını oluşturmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere kıymetli evrak, çift yönlü ibraz kaydı ihtiva etmektedir. Senet alacaklısının ancak senedi ibraz ederek ifa isteyebilmesi, borçlunun da sadece kendisine senet ibraz edilmişse ifade bulunabilmesi bu özelliği ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu ibraz hem alacaklı hem de borçlu için zorunlu olup, bu zorunluluğa çift yönlü ibraz kaydı denmektedir. Çift yönlü ibraz kaydına basit kıymetli evrak kaydı da denmektedir. Emre ve hamiline sözcükleri senette yer almıyorsa, çift yönlü ibraz ve teşhis kaydının varlığı senedin metninden veya şeklinden veya kanunun ona verdiği anlamdan anlaşılmalıdır¹⁵.

¹³Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.18.

¹⁴Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.19.

¹⁵İbrahim Haselçin, Türk Hukukunda Kaydi Sistem Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2006, s. 11.

Kıymetli evrakın borçlusu, kıymetli evrakı ibraz eden yetkili hamile borcunu ödemelidir¹⁶. Yetkili hamil olmayan bir kişiye kıymetli evrak kendisine sunulmadan borcunu ödeyen borçlu, daha sonradan kıymetli evrakı elinde bulundurarak borçluya başvuran yetkili hamile ödeme yapmak zorundadır. Zira TTK 646. Maddesi gereğince borçlu vadesi gelen kıymetli evrakın yetkili hamili tarafından kendisine ibraz edilmesi halinde, hilesi veya ağır kusuru olmadan ödeme yaparsa borcundan kurtulacaktır. Kıymetli evrak ibraz edilmeden ödeme yapan borçlu, ödeme yaptıktan sonra iyi niyetli olarak kıymetli evrakı devir alan yeni hamile karşı ödeme yapıldığına ilişkin defii ileri süremeyecektir.

Aslında bu durum, adi senetlerle kıymetli evrak arasındaki en önemli farkı oluşturur. ¹⁷Zira adi borç senetlerinde, ispat zorluğu çekmesine rağmen, alacaklı senet olmaksızın söz konusu hakkı ileri sürebilecektir. Senedin yok olması hakkın varlığına helal getirmez. Aynı şekilde, senedi teslim almadan borcunu ifa eden borçlu da borcundan kurtulur. (TBK m.103,105)¹⁸.

1.2. Kıymetli Evrakın Özellikleri

Kıymetli evrak kavramı açıklanırken, unsurlar ile beraber özelliklerinin de açıklanması gereklidir. Böylece kıymetli evrak kavramının, içerdiği kelimelerin anlamlarını aşan bir nitelik arz ettiği görülecektir. Yani kıymetli evrak, bir kavram olarak kendisi oluşturan kelimelerin ötesinde anlam taşır. Bu anlamın da ortaya konulabilmesi için kıymetli evrakın unsurların tek tek ortaya konulması gereklidir¹⁹.

1.2.1. Kıymetli Evrak Nitelikli Borç Senedi Olması

TTK m. 645'deki senet kavramı, bütün senetleri değil, sadece borç senetlerini ifade etmektedir.²⁰ Kıymetli evrakta borç senedi nitelikli borç senedir. Kıymetli evrakta hak ile senet sıkı bir şekilde bir biri ile bağlanmış olup, kıymetli evraka dayanan hakkın kullanılabilmesi için senedin ibrazı zorunludur. Kıymetli evrakta borçlu borcunu senedi ibraz eden kişiye ödemek zorundadır. İstisnası kıymetli evrakın zayii olması halidir. Bu durumda mahkemeden alınan iptal kararı ile yetkili hamil senede bağlanmış olan hakkı

¹⁶ Bozer /Göre, s.21

¹⁷ Özkan Gültekin, Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020 s.39

¹⁸ Mustafa İsmail Kaya/Burak Tathı, Ticaret Hukuku 2 Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2019, s.19

¹⁹ Umur Karakaya, Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali, 1.Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 5

²⁰ Pulaşlı, s.31.

talep edebilecektir. Yani kıymetli evrakta hak ve senet iç içe olup, hak senedi senet de hakkı takip etmektedir. Adi yazılı borç senetlerine bakıldığında ise hak ile senet arasında böylesine sıkı bir bağ bulunmamaktadır. Kıymetli evrakın zayi olması halinde olduğu gibi adi senedin zayi olması halinde mahkemeden iptal kararı alınmasına gerek yoktur. Adi senedin zayi olması halinde TBK m.105 gereğince alacaklı borçlunun istemi üzerine borç senedinin iptalini ve borcun sona ermiş olduğunu gösteren resmen düzenlenmiş veya usulüne uygun bir şekilde onaylanmış bir belge vererek alacağını tahsil edebilecektir. Kıymetli evrakın devir usulü emre yazılı ve hamile yazılı kıymetli evrak türlerine göre değişmektedir. Adi yazılı senetlerde ise devir usulü alacağın temlik hükümlerine göre dir. Alelade borç senetlerinde borçlu, senedi bulundurana karşı bütün def' ilerini ileri sürebilir. Birer kıymetli evrak türü olan emre ve hamile yazılı kıymetli evrakın borçlusu ise, def' ilerini ancak belli bazı şartlarla senet hamiline ileri sürebilir²¹.

1.2.2. Kıymetli Evrakta Hakkın Para İle Ölçülebilmesi Durumu

Kıymetli evrakta hak para ile ölçülebilen, ekonomik değere sahip olan bir hak olmalıdır. Para ile ölçülemeyen parasal değeri olmayan, haklar kıymetli evrakın konusu olamaz.

Kıymetli evrakta var olan hak bir alacak hakkı, ortaklıktan doğan bir hak veya eşya hukukuna özgü bir hak olabilir²². Önemli olan husus, hakkın para ile ölçülebilmesi veya malvarlığına haiz bir değere sahip olmasıdır.

Burada söz edilen alacak haklarına örnek olarak poliçeyi, bonoyu ve çeki; eşya hukukuna ilişkin haklara örnek olarak ipotekli borç senedi ve makbuz senedi ile taşıma senedi ve konişmento gibi emtia senetlerini; ortaklık benzeri haklara örnek olarak da pay senetleri yerine çıkarılan ilmühabereleri, kurucu ve katılma intifa senetlerini verebiliriz.²³

Bu nedenle, para ile değer takdiri mümkün olmayan, her kişiye göre değeri değişen haklar, kıymetli evraka konu olmaz²⁴.

²¹ Gültekin, s.35.

²² Gültekin, s.35.

²³ Gültekin, s.36.

²⁴ Pulaşlı, s.35.

1.2.3. Kıymetli Evrakın Tedavül Edilebilir Olması

Kıymetli evrakın tedavül edilebilir olması, kendisini ortaya çıkaran ekonomik düşünceler ve gerekliliklerin sonucudur. Bu nedenler de, kıymetli evrakın bir özelliğini oluşturmaktadır. Tedavül edilebilirlik paranın yerine geçecek bir araç olmak veya hareketsiz değerlere hareket kazandırmak amacına yönelik olarak ekonomik gerekliliğin sonucudur²⁵.

Kıymetli evrakın tedavül edilebilir olması ticari hayatta kıymetli evrakın en önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Ticari hayatta düzenin ve özellikle çabukluğun sağlanması kıymetli evrak sayesinde ve bu durum da kıymetli evrakın elden ele geçmesi yani tedavülü ile mümkündür²⁶. Kıymetli evrakın adi senetlerden önemli farklarından birisinde tedavül özelliğinde kendini göstermektedir. Kıymetli evrakta, senedin üzerindeki imzalardan birinin sahte, geçersiz olması gibi hallerde bu durum diğer imzaların geçerliliğini etkilememektedir. Özellikle ticari hayatta bir çok kez devir edilen kıymetli evrak üzerindeki imzaların imza sahibine ait olup olmamasının incelenmesi imkansız olması kıymetli evrakta imzaların bağımsızlığı ilkesinin önemini özellikle göstermektedir. İmzaların bağımsızlığı ilkesi kıymetli evrakı devir alan hamile güvence sağlamakta bu sayede kıymetli evrakın tedavül gücü artmaktadır. Zira hamile önceki imzaları tek tek kontrol etmek zorunda kalması halinde kıymetli evrakın tedavül gücü oldukça azalacak ve ticari anlamda pratikliği kalmayacaktır.

Kıymetli evrakın tedavül edebilme özelliği bazen kaldırılabilir. Şöyle ki düzenleyen emre yazılı bir senede “ciro edilemez” kaydı koyarak bu kıymetli evrakın tedavül etme özelliğini kaldırabilir. Ancak kıymetli evrakın tedavül gücü bu şekilde engellense bile kıymetli evrak niteliği ortadan kalkmaz²⁷.

1.2.4. Kıymetli Evrakta Hak İle Senet Arasında Sıkı Bağ Bulunması

Kıymetli evrakta hak ile senet arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Hak senetten önce olabileceği gibi senet ile birlikte de doğabilir. Alacaklı hakkını almak için borçluya kıymetli evrakı ibraz etmek zorundadır. Borçlu senet kendisine ibraz edilmeden ödeme yapar ise senedi daha sonra iyi niyetli devir alan yeni hamile karşı ikinci kez ödemek zorunda kalacaktır.

²⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.19

²⁶ Gültekin, s.36.

²⁷ Bilgili/Demirkapı, s. 9

İİK 167 vd. hükümlerinde ön görülen kambiyo senetlerine özgü takip usulünde alacaklının, takip talebine kambiyo senedinin aslını ve borçlu sayısı kadar tasdikli örneğini eklemek zorunda olması (İİK 167/2), kambiyo senedinin içerdiği hakkın ancak senetle ileri sürülebileceğinin kanıtıdır²⁸.

Senetle hakkın ayrılmaz şekilde bir bağıllık oluşturması, adi senetlerle kıymetli evrak arasındaki esaslı farkı meydana getirir. Adi senet, hakkı ispata doğrulamaya yarar iken, kıymetli evrakta ise senet bir ispat vasıtası değil, hakkın unsuru, yani onun ayrılmaz bir parçasıdır²⁹.

1.2.5. Kıymetli Evrakın Soyut (Mücerret) Olması

Kıymetli evrakın soyut olmasından anlaşılan kıymetli evrakın düzenlenmesine veya verilmesine neden olan temel borç ilişkisinin kıymetli evrakın üzerinde belirtilmemiş olmasıdır³⁰. Kıymetli evraka bağlanmış olan hak ile bu hakkın oluşmasına neden olan ilişki arasında herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Kıymetli evrak belli bir temel borç ilişkisi içermekte olup, ancak bu temel ilişki kıymetli evrakın üzerinde gösterilmez. Kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan borç ilişkisinden bağımsız niteliktedir. Başka bir deyişle, dayanağı bizzat kendisidir. Böyle olunca, alacaklı bir uyuşmazlık durumunda hakkını ve iddiasını yalnızca bu senede dayandırabilir³¹. Yani kıymetli evrakı oluşturan temel borç ilişkisinin herhangi bir nedenle geçersizliği gündeme geldiği zaman kıymetli evrak bu durumdan etkilenmeyecektir.

Kıymetli evraktan sayılan bütün senetlerde soyutluk vardır denilemez³². Bu nitelik tam olarak kambiyo senetleri olarak adlandırılan poliçe, bono ve çekte mevcuttur. Soyutluk ilkesi bazı tip kıymetli evrakta ya sınırlı olarak vardır (örneğin konişmento) ya da bazılarında soyutluk ilkesi hiç geçerli değildir (örneğin pay senedi).³³ Görüldüğü üzere soyutluk ilkesi, kıymetli evrakın temel nitelikleri arasında sayılmakla birlikte, tüm kıymetli evrak türlerinde var olan bir nitelik değildir³⁴.

Soyutluk ilkesinin zıttı illi (sebebe bağıllık) ilkesidir. İlli (sebebe bağlı) kıymetli evrakta, kıymetli evrakın/senedin içerdiği hak senedin doğumuna neden olan temel

²⁸ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.18

²⁹ Pulaşlı, s.38.

³⁰ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.24

³¹ Mehmet Bahtiyar, Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Baskı, BetaYayınevi, İstanbul 2016, s.8.

³² Pulaşlı, s.42.

³³ Bilgili/Demirkapı, s. 11

³⁴ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.28

ilişkiye göre biçimlenir. İlli (sebebe bağlı) kıymetli evraka örnek olarak pay senetlerini, katılma intifa senetlerini ve ödünç senetlerini gösterebiliriz³⁵.

Kıymetli evrakın mücerretlik(soyutluk) ilkesi sayesinde kıymetli evrakı elinde bulunduran hamilin durumu daha güçlü olmaktadır. Zira soyutluk ilkesi sayesinde bir çok defa ileri sürülememekte ve kıymetli evrakı elinde bulunduran hamilin eli güçlenerek kıymetli evraka olan güven korunarak kıymetli evrakın ticari hayattaki dolaşım hızı kuvvetlenmektedir.

1.2.6. Kıymetli Evrakın Özel Şekil Şartına Bağlı Olması

Kanun koyucu, kıymetli evrakın düzenlenmesini ağırlaştırmış ve özel şekil şartların bağlamıştır.³⁶ Örneğin TTK madde 671 ve 672’ de poliçede bulunması zorunlu olan şekil şartları, TTK madde 776 ve 777’ de bonolarda bulunması zorunlu olan şekil şartları, TTK madde 780 ve 781’ de çekte bulunması gereken şekil şartları belirtilmiştir. Görüleceği üzere TTK’ da kıymetli evrakın sahip olması gereken şekil şartları tek tek açıklanmıştır. Kıymetli evrakta aranan şekil şartı, bir ispat aracı olmayıp, bir geçerlilik şartıdır³⁷. Kanunda sayılan şekil şartlarına uyulmadan kıymetli evrak düzenlenmesi halinde söz konusu evrak kıymetli evrak vasfına haiz olmayacaktır. Özellikle İİK’ nuna göre kıymetli evraka ilişkin özel takip yolu olan kambiyo senetlerine ilişkin (kambiyo senedin den maksat çek, poliçe ve bonodur.) örnek 10 takip yoluna gidilememesi durumu ile karşılaşılacaktır. Bu durumda alacaklı ilamsız takip yolu olan örnek 7 üzerinden icra takibi yapabilecektir. Görüldüğü üzere kıymetli evrakın şekil şartları çok sıkı olup, herhangi bir şekil şartının yerine getirilmemesi halinde kıymetli evraktan doğan hakkın kaybedilmesi durumu ile karşılaşılmaktadır.

Kanunumuz kıymetli evrak türlerine göre her bir kıymetli evrakın devir şartlarını, kıymetli evrakın hangi şartları taşıması gerektiğini, kıymetli evrakın türüne göre her birinin nasıl düzenlenmesi gerekeceği gibi gerekli şartları belirtmiştir. Söz konusu şartlara aykırılık yerine göre kıymetli evrakın geçersizliğine, yerine göre kıymetli evrakın alacaklısı lehine sağladığı ayrıcalıklı haklardan yararlanmamasına yol açmaktadır³⁸.

³⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.29.

³⁶ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.31

³⁷ Gürbüz, s.19.

³⁸ Kayıhan, s.47

Kıymetli evrakın özel şekilde şartına bağlanmasının temel nedeni, ticari hayatta önemli değerlerin ve meblağların taşıyıcısı durumunda kıymetli evrakı daha güvenli kılma düşüncesidir³⁹.

1.2.7. Kıymetli Evrak Türlerinin Kanunda Sınırlı Sayıda Sayılmış Olması

Kıymetli evrak tiplerinin kanunda sınırlı sayıda öngörüldüğü için ve kanundaki esaslara uyularak kanunda yer almayan yeni kıymetli evrak türlerinin oluşturulup oluşturulmayacağı hususu tam anlamıyla açıklığa kavuşmuş bir konu değildir.

Gültekin' e göre kıymetli evrak türleri kanunda tek tek belirtilmiştir. Kıymetli evrak düzenlemek isteyen kişilerin, kanunda sayılan türlerin dışına çıkarak yeni veya karma bir tür yapmaları mümkün değildir⁴⁰. Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya' ya göre kambiyo senetleri sınırlı sayı ilkesine tabi olup, bunlar çek, poliçe ve bonodur. Bunlardan başka kambiyo senedi yapılması mümkün değildir⁴¹. Pulaşlı' ya göre bir kimse, kanundaki şartlara uygun olarak kıymetli evrak düzenleyebilir⁴². Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal'a göre bir kimsenin kanundaki şartlara uygun olarak kıymetli evrak düzenleyebilmesi durumu ticari hayattaki uygulamalara ve gerekliliklere göre daha doğrudur⁴³.

Bizce Kıymetli evrak türleri hukuk sistemimizde sınırlı sayıda düzenlenmiş olup, hukuk sistemimizde düzenlenmemiş bulunan kıymetli evrak türü oluşturulamaz. Ancak Yargıtay İçtihatlarına baktığımızda teknolojinin gelişmesi ve ticaret hayatının da buna bağlı olarak sürekli yeniliklerle karşılaşması neticesinde kanundaki hükümler dışında da kıymetli evrak türü düzenlenebileceği belirtilmektedir. Örneğin Yargıtay bankalarca çıkartılan mevduat sertifikalarını kıymetli evrak niteliğine sahip senetlerden saymıştır⁴⁴.

³⁹Gültekin, s.43

⁴⁰ Gültekin, s.43

⁴¹ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.54

⁴² Pulaşlı, s.44.

⁴³ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.34.

⁴⁴ "Tabidir" denilmek suretiyle bir hesap sahibi tarafından bankadan karşılığı ödenerek mevduat sertifikası alınması ile bir mevduat hesabı açtırılması eşdeğerde tutulmuştur. Bu durumda mevduat sertifikası hamilinin açılmış bir tasarruf mevduat. hesabı sahibi olarak sigorta fonundan yararlanacağı kabul edilir. Öğretide de mevduat sertifikasının, bir vadeli mevduat türü olduğu kabul edilmektedir (Güngör Çelebican, Mevduat Sertifikaları, A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi "Atatürk"ün 100. Doğum Yılına Armağan",0:XXXVI, sayı: 1-4, 1981: Sh. 270; Hulusi Gürbüz, Banka Mevduat Sertifikaları veamiline Mevduat Cüzdanları Kıymetli Evrak Niteliğindedir, Yargıtay Dergisi Ekim-1 982, Cilt: 8, Sayı: 4, Sh. 605)."Yargıtay Hukuk Genel Kurulu,11.03.1987 tarih, E. 1986/11-40, K. 1987/164, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 07.11.2020

Diğer taraftan Sermaye Piyasası Kanununun md. 128, f.1 e bendinin, Sermaye Piyasası Kurulu' na yeni sermaye piyasası araçları çıkarma yetkisi vermesi, özellikle menkul kıymetler bakımından tipte sınırlılık ilkesinin bulunmadığını göstermektedir⁴⁵.

Esas olarak TTK md. 409–419 maddeleri arasında düzenlenen pay senetlerinin kıymetli evrak olarak kabul edilmektedir. Pay senetleri aynı zamanda SPKn md. 3/1-b hükmüne göre de menkul kıymet olarak kabul edilmektedir. Pay senedi çıkartılmasıyla payın tedavülü kolaylaşacak ve pay ile senet arasında kıymetli evrak hukuku ilişkisi kurulmuş olacaktır⁴⁶.

1.3. Kıymetli Evrak Ve Adi Senet Arasındaki Farklar

Adi senetler, resmi bir makam ya da memurun katılımı olmaksızın hazırlanmış olan senetlerdir. Adi senedin geçerli olabilmesi için senet metninin taraflarca imza edilmesi yeterlidir⁴⁷.

Senet herhangi bir cisim üzerine yazılarak oluşturulabilir. Yani kağıt, tahta parçası, ağaç yaprağı, kumaş, demir, mermer ve benzeri cisimlerin üzerine yazılarak senet oluşturulabilir. Senet oluşturmak için cisim üzerine yazılması gereken yazı el yazısı veya elektronik ortamda bilgisayar, daktilo gibi cihazlar ile de yazılabilir.

Adi senetler tesadüfen de oluşturulabilir. Örneğin yazılan mektup veya elektronik mesajın içerisinde yazan taraf borçlu olduğunu da ikrar etmiş ise bu durumda yazılan metin adi senet vasfına haiz olacaktır.

Kıymetli evrak sıkı (mevsuf, ağırlaştırılmış) şekil şartlarına tabi tutulmuştur. (TTK. M.672, 777, 781). Adi senetlerde böyle bir şart bulunmamaktadır⁴⁸.

Kıymetli evrakın konusu para, emtia senetler, mal ve şirket payları olabilirken, adi senetlerin konusu sadece para ve şirket payları ile sınırlı olmayıp konusu daha geniştir.

Kıymetli evrakta yer alan borç ancak bir tarafa yüklenmiş bir borç olabilir. Kıymetli evrak ilişkisinde karşılıklı bir borç ilişkisi söz konusu değildir. Adi senetlerde ise, tek tarafa borç yüklenebileceği gibi karşılıklı bir borç ilişkisinin kurulması da söz konusu olabilir⁴⁹.

⁴⁵Bilgili/Demirkapı, s. 12

⁴⁶ İsmail Ercan, Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Aynı Hak Tesisi Makalesi, Ankara 2015, s. 4.

⁴⁷ İsmail Ercan, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 5.Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 626

⁴⁸ Kayıhan, s.40

⁴⁹ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.50

Kıymetli evrakın özelliği gereğince kıymetli evrakın üzerine neden düzenlendiğine ilişkin ibare ve şart yazılamaz. Adi senetlerde ise, senet üzerine düzenlenme nedenine ilişkin ibare ve şart yazılmasının engelleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Kıymetli evrakta hak ve senet birbirine geçmiş olup, hak ve senet iç içedir. Adi senetlerde ise hak senetten bağımsız olarak varlığını sürdürmekte olup, senet sadece borcun ispatı işlevini görmektedir.

Kıymetli evrakta hak ve senet iç içe geçmiş olması nedeni ile borçlu ancak senedin ibrazı karşılığında borcu ödemek ile yükümlüdür. Adi senetlerde ise alacaklı taraf senedi borçluya ibraz etmese bile hak ve senet birbirinden bağımsız olduğu için borçlu borcunu ödemekten kaçınamaz. Ancak borçlu adi senetteki borcu ödediğine dair senedi ibraz etmeyen alacaklıdan makbuz isteme hakkında sahiptir.

Kıymetli evrakın konusu para olduğu zaman alacaklı borçlunun kısmi ödeme teklifini ret edemeyecektir. Örneğin TTK madde 709/2' de poliçenin hamilinin kısmi ödemeyi reddedemeyeceği belirtilmiştir. TTK 778. ve 818. Maddelerinde de 709. Maddeye atıf yapılarak söz konusu durum belirtilmiştir. Adi senette ise alacağın konusu para olduğu zaman, borç miktarı belli ve borç muaccel ise borçlu taraf kısmi ödeme talep etmiş ise alacaklı taraf kısmi ödemeyi kabul etmesi için zorlanamaz.

TTK madde 756,671 ve 780. Maddelerde poliçe ve çekim imzalayan kişinin imzası el imzası olmak zorunda olduğu düzenlenmiştir. Adi senetler de ise imzanın el imzası olarak atılması kural olmakla birlikte, imzanın parmak basma, mühür, damga gibi şekillerde de atılması olanaklıdır.

Kıymetli evrakta, (kambiyo senetleri, varant ve makbuz senetlerinde) zaman aşım süresi 6 aydan 3 yıla kadar çeşitli süreler şeklinde düzenlenmiştir. Adi senetlerde ise, zamanaşımı süresi genellikle 10 yıl (BK. 146), istisnaen de 5 yıl (BK.147) sürelerle tabi tutulmuştur⁵⁰.

Kıymetli evrakta para borcu, borçlunun ikametgahının bulunduğu yerde ödenmesi gerekir.(TTK'nın 755,778 ve 818.md). Adi senette ise para borcu, aksi kararlaştırılmamış ise alacaklının ikametgahının bulunduğu yerde ödenir. (TBK'nın 89.md)⁵¹.

Kıymetli evrak olan kambiyo senetlerinde ilişkin İİK' da özel olarak düzenlenmiş olan kambiyo senetlerine mahsus takip yolu bulunmakta olup, kıymetli evrakın alacaklısı kanunda belirtilen şekil şartlarının taşınması halinde bu takip yolunun seçerek

⁵⁰ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.50

⁵¹ Sezer, s.12

icraya başvurabilecektir. Adi senetlerde ise adi senedin konusu para veya teminat alacağı olması durumlarında İİK' da düzenlenmiş bulunan ilamsız takip yoluna göre takip yoluna başvurabilecektir. Kıymetli evrak alacaklısı kanunda belirtilen sıkı şekil şartlarına uygun düzenlenmiş kıymetli evrakı ister kambiyo senetlerine ilişkin takip yoluna dayanarak isterse de ilamsız takip yoluna dayanarak takip yoluna başvurabilecektir. Yani kıymetli evrak alacaklısın seçim hakkı mevcuttur. Ancak kıymetli evrak kanunda belirtilen sıkı şekil şartlarına uygun değilse alacaklı taraf kambiyo senetlerine özgü takip yolunu seçemeyecektir.

Kıymetli evrakta alacaklı ve borçlu sıfatı birleşse bile alacak ve borç düşmemekte, dolayısıyla senet hukuk düzeninde var olmaya devam etmekte ve tedavül kabiliyetini kaybetmemektedir. Adi senetlerde ise, senede bağlanmış olan alacağın, alacak ve borçlu sıfatları aynı kişide birleşince adi senet de hükümsüz kalacaktır. (BK.135) Senet zilyedi adi senedi tekrar devredemez⁵².

Kıymetli evrak niteliğindeki senetler TCK madde 210 gereğince resmi evrak hükmünde sayılmaktadırlar. Bu sebeple kıymetli evrak ile yapılan sahtekarlık resmi belgede sahtecilik suçu oluşturacaktır. Ancak adi senetler yönünden böyle bir düzenleme bulunmadığı için adi senet ile yapılan sahtekarlık da resmi belgede sahtecilik suçu oluşmayacaktır.

Bir alacak için düzenlenmiş olan adi senetler o alçak hakkının ispat edilmesine yarayacağından adi alacağın senet olmadan da ödenmesinin talep edilebilmesi ve ödenmesi mümkündür. Oysa, bir alacak hakkının kıymetli evraka bağlandığı durumlarda kıymetli evrak olmadan alacak hakkı devredilemez ve ödenmesi talep edilemez⁵³.

Kıymetli evrakta imzaların bağımsızlığı ilkesi bulunması nedeni ile kıymetli evrakın tedavül gücü daha yüksek olup, kıymetli evrak üzerindeki imzalardan bir kaçının geçersiz olması diğer imzaların geçerliliğini etkilemeyecektir. Adi senetler ise TBK 188 maddesine göre alacağın devri hükümleri gereğince devir edildiği için adi senetlerde kıymetli evrakta olduğu gibi imzaların bağımsızlığı ilkesini uygulama imkanı bulunmamaktadır. Alacağın devri hükümleri gereği borçlu taraf devir eden tarafa karşı ileri sürebileceği tüm def'i ve itirazları devir alan kişiye de ileri sürme imkanına sahiptir.

⁵² Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.50

⁵³ Bozer /Göre, s.20

1.4. Kıymetli Evrak Teorileri

Kıymetli evrakta hakkın niteliği, hangi anda ve nasıl doğduğu hususları ile tedavül zincirinde yer alan kişiler arasındaki hak ve sorumluluk ilişkileri son derece tartışmalıdır. Kıymetli evrak teorileri, bu soruların cevabını aramak üzere çeşitli ülke hukukçuları tarafından ortaya atılan görüşlerden doğmuştur. Belirtildiği üzere, kıymetli evraka ilişkin temel niteliklerin tamamını taşıyan senetler kambiyo senetleridir. Dolayısıyla, aşağıda ele alacağımız teoriler oluşturulurken kıymetli evrakın tüm unsurlarını içerisinde barındıran kambiyo senetlerinden hareket edilmiş ve bu tür etrafında teoriler tartışılmış ve şekillenmiştir⁵⁴.

1.4.1. Genel Bilgiler

Öncelikle, kıymetli evrakın doğumu sorunu tartışmalıdır. Bu nedenle Fransız, Alman ve Türk hukukunda ortaya birçok teori atılmıştır⁵⁵. Kıymetli evrakın doğumu konusunda üç farklı teori söz konusu olup, bunlar; kreasyon(yaratma) teorisi, sözleşme(akit) teorisi ve görünüşe güven teorisidir. Bu üç teoride de kıymetli evrakın türlerinden kambiyo senetleri olan çek, poliçe, bono türleri dikkate alınmaktadır.

1.4.2. Kreasyon (Yaratma) Teorisi

Bu teoriye göre, düzenleyenin senedi imzalamasıyla, kıymetli evrak ve aynı zamanda hak da meydana gelmiş, yaratılmış olmaktadır. Bu teoriye göre, kıymetli evraktaki hak, düzenleyenin tek taraflı hukuki işlemi ile meydana gelmektedir. Diğer bir deyişle, senedin düzenlenmesi, kabulü gerektirmeyen tek taraflı bir hukuki işlem olup, düzenleyen, senedi düzenleyip imza etmekle kendisini borç altına sokmuş olmakta ve ona karşı bu senetten dolayı bir talebin yöneltilebilmesi için, senedin elden çıkmış olması yeterlidir⁵⁶.

Senet tek taraflı bir irade beyanıyla kurulduğu için irade beyanın belli bir kimseye yöneltilmesi de gerekli değildir⁵⁷.

Bu teori çeşitli yönlerden eleştirilmiştir. Senedin düzenlenmesi anında hakkın geçerli bir şekilde doğması sebebiyle bu teorinin, senedin rıza dışı elden çıktığını bilen (kötüniyetli) kişilerin de senedi ve içerdiği hakkı iktisap etmelerine izin vermesidir. Bir

⁵⁴ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.35

⁵⁵ Pulaşlı, s.45.

⁵⁶ Pulaşlı, s.45.

⁵⁷ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.37.

diğer eleştirisi ise nasıl bir öneri (icap) muhatabına yöneltilmedikçe hüküm ifade etmiyorsa kıymetli evrakı düzenleyen onu tedavüle çıkarmadıkça sırf senedin düzenlenmesine de bir hukuki sonuç bağlanamaz⁵⁸.

Bu teorinin zayıf tarafına baktığımız zaman, senedi düzenleyen kişi borç altına girmek istememiş olsa bile yine de senedin düzenlenmiş olması ile kıymetli evrakın başka birisinin eline geçmesi durumunda borç altına girmektedir. Borçlu tarafından düzenlenmiş olan senet iyi niyetli hamile devir edilmesi halinde senedi iyi niyetli olarak devir alan yeni hamilin iyi niyet korunmaktadır.

1.4.3. Sözleşme (Akit) Teorisi

Düzenleyenin hakkın doğumu için gerekli her şeyi yapması yeterli değildir; bunun için senedin, düzenleyen tarafından bir kimseye verilmesi de gerekir⁵⁹. Hakkın doğumu için ayrıca bir sözleşmeye de ihtiyaç vardır. Bu sözleşme düzenlenen kıymetli evrakın tedavüle çıkarılmasını konu alır ve bu amaçla kıymetli evrakın zilyetliğinin geçirilmesi suretiyle akdedilir⁶⁰.

Verme sözleşmesi olarak adlandırılan bu sözleşme, kanunda yer almayan bir sözleşme tipidir. Dolayısıyla herhangi bir şekle bağlı değildir. Tarafları ise kıymetli evrak sözleşmesini düzenleyen ile senedin ilk alacaklısıdır.

Senedin verilmesine ilişkin anlaşma (verme anlaşması, begebungsvertrag), senedi düzenleyen ile lehtar (senedin ilk hamili) arasında meydana gelir. Bu anlaşma yapılmamış olursa veya sakatsa, borçlu (senedi düzenleyen), defî dermeyer hak kazanır⁶¹.

Görüleceği üzere sözleşme teorisinin kabulü halinde tedavül sözleşmesinin geçersizliği sadece bu sözleşmenin karşı tarafında değil, ondan senedi devralanlara da yani (iyiniyetli olup olmaması fark etmeksizin) herkese karşı ileri sürülebilecektir⁶².

Kreasyon ve sözleşme teorisinin pratik sonuçları birbirinden farklıdır. Kreasyon teorisine göre senet kendisine teslim edilmeyen lehtar, kambiyo ilişkisine dayanarak

⁵⁸ Abuzer Kendigelen/İsmail Kırca, Kıymetli Evrak Hukuku, 1.Basım, On iki Levha Yayınevi, İstanbul 2019, s. 78

⁵⁹ Pulaşlı, s.45.

⁶⁰ Kendigelen /Kırca, s.79

⁶¹ Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku ,21.Basım, Turhan Yayınevi, Ankara 2017, s. 25

⁶² Kendigelen /Kırca, s.81

bazı şartlar altında talepte bulunabilir. Buna karşılık, sözleşme teorisine göre lehtar, senet kendisine teslim edilmediği sürece muhataptan hiçbir talepte bulunamaz⁶³.

1.4.4. Görünüşe Güven Teorisi

Görünüşe güven teorisine göre senedin düzenleyeni, senet üzerine imza atmak suretiyle, gerçekte öyle olmasa dahi kıymetli evrakta hakkın hukuka uygun biçimde doğduğu yönünde bir görünüş (olgu) yaratır⁶⁴. İşte bu durum karşısında sözleşme teorisi daha da kolaylaştırılmış şekilde düzenlenerek görünüşe güvenen kişileri, yani iyiniyetli kişileri korunmuş ve görünüşe güven teorisi ortaya çıkmıştır

Şekli olarak sakatlık bulunmayan kamu güvenliğine mazhar bir kıymetli evrakın tedavül etmesi halinde, maddi bir hukuki eksiklik olmaksızın hukuki görünüş yaratmış olmakta ve iyiniyetli iktisapta, senedin usulüne uygun olarak verildiği ve geçerli bir kıymetli evrakın varlığı hususunda lehtar da haklı beklenti uyandırmış olmaktadır⁶⁵.

Kıymetli evrakı düzenleyen kişi, kıymetli evrakı düzenleyerek hakkın doğumunu gerçekleştirdiği için, senedi iyi niyetli devir alan üçüncü kişilere karşı kıymetli evrakın düzenlenmesinin sonuçlarına katlanmakla yükümlüdür. Borçlu tarafından düzenlenen kıymetli evrak herhangi bir şekilde borçlunun elinden çıktığı zaman, iyi niyetli olarak senedi daha sonra lehtardan devir alan hamiller borçlu ile lehtar arasından sözleşmenin var olduğuna dair inançları korunmakta, sözleşmenin aslında olmaması ve sakat olması gibi haller iyi niyetli hamilleri bağlamamaktadır.

Bizce böyle bir himayenin sağlanması tamamen yerindedir. Zira, kıymetli evrak tanzim eden şahsın, bu senedin iradesi hilafına da tedavüle çıkabileceği ihtimalini göz önünde bulundurması gerekir. Binaenaleyh, böyle bir tehlikeyi bile bile, sonuçlarının farkında olarak, kıymetli evrak tanzim ettiği takdirde, bunun beraberinde getireceği tehlikelere de katlanmak zorundadır⁶⁶.

1.5. Kıymetli Evrakın Tasnifi

Kıymetli evrak türleri, bazı ölçütler kullanılarak çeşitli sınıflandırmalara tâbi tutulmaktadır. Bu sınıflandırmaların amacı, kıymetli evrak türlerinin daha rahat

⁶³ Bozer /Göre, s.23

⁶⁴ Kendigelen /Kırca, s.82

⁶⁵ Pulaşlı, s.47.

⁶⁶ Öztan, s.27.

anlaşılabilmesi ve o kıymetli evrak türüne uygulanacak kuralların daha kolay tespit edilebilmesidir⁶⁷.

1.5.1. Temsil Ettikleri Hakkın Türü Bakımından (Konuları Yönünden)

1.5.1.1. Pay Senetleri (Hisse Senetleri)

Pay senetleri ticaret ortaklıklarından doğan hakları ve yükümlülükleri temsil eden senetlerdir. Türk hukukunda ortaklıktan doğan hak ve yetkileri temsil eden ve kıymetli evrak vasfını da haiz hisse veya pay senedi diye tabir olunan senetleri çıkarma yetkilisi; esasen ticaret şirketlerinden sadece anonim şirketler ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere tanınmıştır⁶⁸. Dolayısıyla bu ortaklıklar tarafından çıkarılacak pay senetleri ortaklık senetleridir.(TTK m.565/2)⁶⁹.

Pay senetleri karşımıza ortaklık paylarında çıkmaktadır. Şirkete ortak olan kişilerin sahip olduğu pay senetleri, şirketin ortaklara tanımış olduğu ortaklıktan kaynaklanan haklarını içermektedir. Örneğin kar payı, tasfiye payı genel kurul çağrısı, genel kurul toplantısına katılma, oy hakkı ve bilgi alma hakkı gibi bir çok hakkı pay senetleri kapsamaktadır.

Pay senetleri, pay sahipliği ile ilgili hakları ve özellikle şirkete konulmuş olan sermayeyi temsil eder. Bunlar, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin çıkardıkları ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin çıkardıkları ve sermayesinin belirli bölümünü (oranını) temsil eden ve sahiplerine o oranda ortaklık hakkı veren senetlerdir⁷⁰.

Limited şirketler tarafından paylarını temsilen çıkarılan senetler; ispat aracı şeklinde veya nama yazılı olarak düzenlenebilir.(TK.593/3). Bu pay senetlerinden ispat aracı şeklinde düzenlenenler kıymetli evrak niteliğine sahip değilken; nama yazılı olarak düzenlenenler kıymetli evrak niteliğine sahiptir⁷¹.

Pay senetleri, hamiline veya nama yazılı olur⁷². (TTK m.339/354)

⁶⁷ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.69

⁶⁸ Mertol Can, Kıymetli Evrak Hukuku,48.Basım, İmaj Yayınevi, Ankara 2019, s. 14

⁶⁹ Kaya/Tatlı s. 21

⁷⁰ Pulaşlı, s.48.

⁷¹ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.74

⁷² Coşkun, s.48.

1.5.1.2. Para (Alacak) Senetleri

Alacak senetleri, kıymetli evrak grupları içinde en çok karşılaşılan senet türleridir. Alacak senetleri, bir para alacağının ispatı olmak üzere, borçlunun alacaklıya verdiği senetlerdir⁷³.

Alacak senetleri adından da anlaşılacağı üzere taraflar arasında ki alacak ilişkisini içeren senetlerdir. Hem alacak kavramının daha çok para alacağını çağrıştırmaması hem de uygulamada diğer kıymetli evrak türlerine nazaran daha fazla tesadüf edilmesinden olsa gerek, alacak senetleri dendiğinde akla ilk gelen, sadece para borcunu içerebilen kambiyo senetleridir⁷⁴. Aynı biçimde belirli bir miktar paranın ödenmesine ilişkin alacak hakkı içeren, anonim ortakların çıkardıkları tahviller (TK 504 vd.), emre yazılı havaleler (TK 826), emre yazılı ödeme vaatleri (TK 830) de para senetleri gurubuna girer⁷⁵.

Alacak hakkının konusuna, para dışında başka bir edimin ifası da olabilir. Belirli bir miktar paranın ifasına yönelik talep hakkını içeren alacak senetlerinin tipik örneği kambiyo senetleri denilen poliçe, bono, çek ile borsaya kote anonim şirketlerin çıkardıkları opsiyonlu borç senetleri tahviller ve kambiyo senetlerine benzeyen senetler, örneğin emre yazılı havale ve emre yazılı ödeme vaadi teşkil etmektedir⁷⁶.

1.5.1.3. Emtia (Eşyayı Temsil Eden) Senetleri

Emtia senetleri eşya hukuku senetleridir. Senedin herhangi bir ayni hak içermesi halinde senet eşya hukuku senedi niteliğine sahip olmaktadır.

Emtia senetleri, sahiplerine ya bir şeyin mülkiyetini veya o şey üzerinde sınırlı bir ayni hakkı (rehin hakkı veya mülkiyet) sağlarlar. Bazı emtia senetleri, örneğin konişmento, taşıma senedi, hem mülkiyet hakkını hem de rehin hakkını içerirler. Her iki senet de taşıyıcıya verilen emtiayı temsil etmekte ve bu emtianın mülkiyetinin devri ve onun üzerinde rehin hakkının kurulması, konişmentonun veya taşıma senedinin devri ile gerçekleşir⁷⁷.

⁷³Sezer, s.43

⁷⁴ Kendigelen /Kırca, s.19

⁷⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.21

⁷⁶Pulaşlı, s.48.

⁷⁷Pulaşlı, s.49.

Emtiyayı temsil eden senetler, sahibinde, eşya hukuku işlevi (aynı işlev) de bulunan bir alacak hakkı verirler⁷⁸. Emtia senetlerinin içerdiği hak (mülkiyet/rehin) üzerinde tasarruf bu senetlerin devri için kanunda ön görülen biçimde olur: cira + teslim (TTK838/1). Emtiyayı senedi düzenlenmiş olan hallerde; emtiayı senetsiz olarak iyi niyetle iktisap eden kişinin iyi niyeti korunur ve bu kişi emtia üzerinde hak sahibi olur (MK 988)⁷⁹.

1.5.2. Hakkın Sentten Önce Var Olup Olmadığı Bakımından

Kıymetli evrak bu sınıflandırmaya göre kurucu(ihdasi) ve açıklayıcı (ihrazi) mahiyette senetler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kıymetli evrakta, hak ile senet bir birine sıkı sıkıya bağlıdır. Hak senetten önce doğmuş olabileceği gibi, senedin düzenlenmesi durumunda da hak ortaya çıkabilir.

1.5.2.1. Kurucu (İhdas Edici, Hak Doğurucu) Kıymetli Evrak

Kıymetli evrakta hak senetten önce var olabileceği gibi senedin düzenlenmesi anında da hak doğabilir. Kıymetli evrakın düzenlendiği sırada senedin içerdiği hak mevcut değilse, senedi düzenlendiği zaman hak da meydana geliyorsa kurucu etkiye sahip kıymetli evrak ortaya çıkmaktadır. Yani hak senetle birlikte meydana gelmektedir. Kambiyo senetleri kurucu kıymetli evraka örnektir. Zira, bu senetlerde yazılı olan kambiyo alacağının (borcunun) doğabilmesi için senet düzenlenmiş olmalıdır⁸⁰.

Daha önce var olmayan bir hakkı yaratmasından ötürü bu türden kıymetli evraka kurucu (ihdasi) kıymetli evrak denilmektedir. Kıymetli evrak ile temel ilişkiden bağımsız yeni bir alacak oluşmuştur⁸¹.

Bir senedin ihdasi veya ihbari kıymetli evrak olması arasındaki ayrımın, kıymetli evrak ile alelade ispat senetleri arasındaki ayırma yönünden herhangi bir rolü yoktur⁸².

1.5.2.2. Hakkı Açıklayıcı (İzhari, İhbari) Kıymetli Evrak

Bu kategoriye giren kıymetli evrak türlerinde senette yazılı olan hakkın doğumu için mutlaka senedin düzenlenmesi şart değildir. Belki bazen hakkın doğduğu an ile senedin

⁷⁸ Kendigelen /Kırca, s.20

⁷⁹ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.22

⁸⁰ Can, s.17

⁸¹ Kendigelen /Kırca, s.26

⁸² Öztan, s.33.

düzenlendiği an aynı olsa bile, bu kategoriye giren senetlere, pekala senedin düzenlenmesinde çok daha önce doğmuş bulunana haklarda girer⁸³.

Açıklayıcı senetlere örnek olarak pay senetlerini, konişmentoyu ve makbuz senedini gösterebiliriz. Pay senedinin çıkarılması, pay sahipliği sıfatının kazanılmasında kurucu bir rol oynamaz. Çünkü pay senede bağlanmadan, yani paylar için senet çıkarılmadan önce de pay sahiplerinin ortaklıktan doğan hakları mevcut olduğundan kar payının isteme hakkı, genel kurula katılma ve oy kullanılması, iptal davası açılması gibi haklarından yararlanması bunun sonucudur. Ancak pay senedi çıkarmakla hak, senetle bileşir ve ondan ayrı olarak da ileri sürülemez ve üçüncü kişilere de devredilemez⁸⁴.

Görüldüğü üzere pay senedi payı oluşturmamakta, sadece mevcut olan payı temsil etmektedir. İşte pay senedi örneğinde olduğu gibi, kıymetli evrakın daha önce doğmuş (mevcut) bir hakkı gösterdiği (bildirdiği) durumlarda açıklayıcı (izhari) kıymetli evraktan söz edilir⁸⁵.

1.5.3. Düzenlenmesi Sebep Olan Hukuki İlişki Bakımından

Kıymetli evrakta sebep, kıymetli evrakın neden düzenlendiğini gösteren temel ilişkiyi belirtmektedir. Kıymetli evrakın düzenlenmesine sebep teşkil eden temel ilişki çeşitli nedenler ile karşımıza çıkmaktadır. Örneğin kira, alım satım, haksız fiil, emanet vb. gibi sebepler olabilmektedir. Kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişki ile kıymetli evrak farklı kurallara bağlıdır. Kıymetli evrak soyut (mücerret, sebebe bağlı olmayan) ve somut(sebebe bağlı, illi) kıymetli evrak olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Bir kıymetli evrak bu iki özelliğe aynı anda sahip olabileceği gibi bunlardan sadece birine de sahip olabilir. Örneğin kambiyo senetleri (poliçe, bono ve çek), soyutluğun her iki boyutuna da sahiptir⁸⁶.

1.5.3.1. Soyut (Mücerret, Sebebe Bağlı Olmayan) Kıymetli Evrak

Kıymetli evrak, düzenlenmesine neden olan işleme bağlı değilse soyut kıymetli evraktır. Bu tür kıymetli evrakta kıymetli evrakın/senedin içerdiği hak ile kıymetli evrakın doğumuna neden olan temel ilişki (hukuki neden) arasında ilinti kurmak

⁸³ Can, s.17

⁸⁴ Pulaşlı, s.49.

⁸⁵ Kendigelen /Kırca, s.25

⁸⁶ Kendigelen /Kırca, s.27

mümkün değildir⁸⁷. Kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel borç ilişkisi herhangi bir nedenle geçersiz olsa dahi bu geçersizlik kıymetli evrakın da geçersiz olmasına neden olmayacaktır.

Dolayısıyla, herhangi bir ihtilaf halinde, hamil, davasını sadece bu kıymetli evraka dayandırabilir; temelde yatan “asıl borç ilişkisinin” varlığını ve mahiyetini ispat zorunda değildir⁸⁸.

Kıymetli evrakın devir şekli bakımından yapılan tasnifte de temas edeceğimiz gibi, senedin mevcut ve geçerli bir hukuki işleme dayanmaması, nama yazılı kıymetli evrakta herkese; emre yazılı ve hamiline yazılı senetlerde de iyiniyet; bir başka deyişle, yaratılan hukuki görünüme itimat ettiği iddiasında bulanamayacak herkese karşı bir şahsi (nisbi) defi olarak ileri sürülebilir⁸⁹.

Soyut kıymetli evraka bağlanan hak, senedin düzenlenmesine neden olan temel borç ilişkisine bağlı olmaksızın üçüncü kişilere devir edilebilir. Kıymetli evrakın soyutluk ilkesi gereğince senedin düzenlenmesine neden olan temel borç ilişkisine gidilmesine gerek olmadan kıymetli evraka dayanarak alacaklı yetkili hamil alacağını talep edebilecektir.

Soyutluk senedin düzenlenmesi ile kendiliğinden ortaya çıkan bir özellik değildir. Soyutluk, ancak senedin ciro edilerek devredilmesi ile birlikte ortaya çıkar⁹⁰.

Soyutluk ilkesi tüm kıymetli evrakta geçerli değildir. Bu ilkenin tam olarak geçerli olduğu senet tiplerine eniği kambiyo senetleri örnek gösterilebilir⁹¹.

1.5.3.2. Somut (Sebebe Bağlı, İlli) Kıymetli Evrak

Sebebe bağlı kıymetli evrakta, senedin içeriğindeki hak, senedin oluşturulmasına neden olan temel ilişkiye göre belirlenir. Başka bir deyişle senet üzerindeki hak temel ilişkiden bağımsızlaştırılmamıştır⁹².

İlli kıymetli evrakta; senedin geçerli olabilmesi; bir başka deyişle senede dayanarak onda yazılı hakkın talep edilebilmesi için, senedin mevcut ve geçerli bir hukuki işleme dayanılarak düzenlenmiş olması gerekir. Eğer böyle bir işlem yoksa veya mevcut olan işlem sonradan ortadan kalmışsa yahut mevcut olan işlem geçersizse; senet de geçersiz

⁸⁷ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.28

⁸⁸ Öztan, s.34

⁸⁹ Can, s.19

⁹⁰ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.79.

⁹¹ Bilgili/Demirkapı, s. 17

⁹² Kaya/Tatlı, s.22

kabul edilir⁹³. Görüleceği üzere bu senetlerdeki temek borç ilişkisindeki sakatlık kıymetli evrakı da etkiler⁹⁴.

Senette yer alan hakkın temel ilişkiye göre biçimlenmesi ya kanun gereği ya da tarafların/ilgililerin iradeleri (hukuki düzenleme) ile olur. İlli (sebebe bağlı) kıymetli evraka örnek olarak pay senetlerini, katılma intifa senetlerini ve ödünç senetlerini gösterebiliriz⁹⁵.

Türk hukukunda, kıymetli evrakın içerdiği hakkın doğumu ve cironun geçerliliği soyut olduğundan, soyutluk ilkesi benimsenmiştir⁹⁶.

1.5.4. Kamu Güvenine Mazhar Olup Olmaması Bakımından Kıymetli Evrak

Toplumdaki bireylerin kıymetli evrak vasfını haiz bir senedi, onda yazılı olan hakka büyük bir ihtimalle kavuşacaklarına güvenerek devralmalarını, senedi devralırken hiç beklenmedik sürprizlerle karşılaşmayacaklarını bilmeleri, o senedin hem daha sık düzenlenmesini; hem de onun daha kolay ve hızlı tedavül etmesini sağlar. Ancak belirtelim ki; tüm kıymetli evrak türlerinde senede duyulan güven korunmamıştır⁹⁷.

Kıymetli evrakın kamu güvenine sahip olup olmamasına göre ikili bir ayırım yapılmaktadır. Bazı kıymetli evrak türü kamu güvenine haiz iken bazı kıymetli evrak türü ise kamu güvenine haiz değildir.

Kıymetli evrakın güvenine sahip olup olmaması kıymetli evrakın devir şekline göre değişir⁹⁸.

1.5.4.1. Kamu Güvenine Sahip Olan Senet

Senedi devralan kişi senedi devir eden kişinin devir yetkisinin olduğuna ve senedin içeriğindeki hususların gerçek olduğuna inanarak senedi devir almakta ise bu inancın korunduğu senetler kamu güvenine haiz senetlerdir. Yani senedi devir alan kişi iki bakımından korunma altındadır birincisi senedi devir eden kişinin senedi devre ilişkin tasarruf yetkisine sahip olması ikincisi ise devir edilen senede bağlanan hakkın içeriği konusunda korunma altındadır.

⁹³ Can, s.19

⁹⁴ İsmail Kayar, Kıymetli Evrak Hukuku, 7.Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara 2013, s. 32

⁹⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.29.

⁹⁶ Pulaşlı, s.52

⁹⁷ Can, s.40

⁹⁸ Kaya/Tatlı, s.25

İyi niyetli üçüncü kişiler senedin içeriğinin doğruluğuna, geçerliliğine güven duyabilirler. Senette görünüp yer alan hususların gerçekten var olduğuna güvenip, inanmakta, senette görünmeyen hususların ise var olmadığına, hiç olmazsa bu hususların kendilerine karşı ileri sürülemeyeceğine güvenebilirler. İşte onların bu görünüme güveni hukuken korunur.

Kamu güveni ilkesi, senedin tarafları arasında uygulanmayıp, üçüncü kişiler yönünden uygulanmaktadır. Emre veya hamiline yazılı senetlerde senedin tarafları arasında kişisel defiler ileri sürülebilmekte olup, bunun nedeni kamu güveni ilkesinin uygulanmamasıdır.

Kamu güvenine sahip bulunup-bulunmama yönünden emre ve hamile yazılı kıymetli evrak ile nama yazılı kıymetli evrak arasında önemli farklılıklar karşımıza çıkar. Nama yazılı kıymetli evrakta devir şekli tıpkı adi senetlerin devrinde olduğu gibi alacağın devri ve senedin teslimidir. Bu itibarla borçlu nama yazılı kıymetli evrakı devredene karşı sahip bulunduğu şahsi(kişisel) def'i iyiniyetli devralana ileri sürebilir⁹⁹.

Buna karşın emre veya hamiline yazılı kıymetli evrakta senet kendisini düzenleyenin elinden hangi sebeple çıkarsa çıksın iyiniyetli üçüncü kişi ediniminde korunmuştur. Yani böylece kamu güveninden faydalanır¹⁰⁰.

Örneğin emre yazılı senetlerde ciro ve senedin teslimi ile senet devir edilmektedir. Senedi iyi niyetli olarak devir alan hamil senedi devir eden kişinin yetkili hamil olmadığını bilmiyorsa bu iyi niyetli hamile karşı devir işleminden sonra senedin yetkili hamil tarafından devralınmadığı hususu ileri sürülemeyecektir Ancak kötü niyetli olarak veya ağır kusuru bulunarak senedi iktisap eden yeni hamil senedin yetkili hamili olmayacak ve senedi gerçek sahibine vermek zorunda kalacaktır.(TTK m. 648/686)

Görüleceği üzere kambyo senetleri çek, poliçe ve bono kamu güvenine sahip senetlere örnek verilebilir.

1.5.4.2. Kamu Güvenine Sahip Olmayan Senet

Kamu güvenine haiz olmayan senetlerde senedi devir alan kişi senedi devir eden kişinin devir yetkisinin olduğuna ve senedin içeriğindeki hususların gerçek olduğuna inanarak senedi devir almış olsa dahi bu inancın korunmadığı senetlerdir. Kamu

⁹⁹Kayıhan, s.67.

¹⁰⁰Kayıhan, s.67.

güvenine haiz olmayan senetlerde senedi devredene karşı ileri sürülebilen tüm def'iler senedi devralana karşı da ileri sürülebilir¹⁰¹.

Bu türden senetler şahsi(nispi) defilerin senedi elinde bulunduran hamilden önceki cirantalara karşı da ileri sürülebilmesine imkan tanıyan senetlerdir. Oysa burada da üçüncü kişiler düzenleyen ile lehtar arasındaki alt ilişkiden kural olarak bilgi sahibi sayılmazlar¹⁰². Kamu güvenliğine sahip olmayan senetlerde senedi devir edene karşı ileri sürülebilen tüm defiler senedi devir alan yeni hamile karşıda ileri sürülebilir.

Nama yazılı kıymetli evrak kamu güvenine mazhar olmayan senetlerdendir. Nama yazılı kıymetli evrak alacağın temlik hükümlerine göre devir edilmektedir. Nama yazılı senedi devir alan hamil senedi senedin üzerinde yazılı olduğu şekilde devir almamakta, senedi devir aldığı hamilin sahip olduğu haklara sahip olarak devir almaktadır. Bu nedenle de kamu güvenliği korunmayacaktır.

Nama yazılı senetlerin tedavül kabiliyetinin de çok fazla olduğu söylenemez. Çünkü, kendisinin taraf olmadığı ilişkilere dayanan def'ilerle karşılaşmak istemeyen kişiler; üzerinde tanımadığı kişilere ait imzalar bulunan bir nama yazılı senedi, çoğu zaman devralmaktan kaçınırlar¹⁰³.

Nama yazılı senetlerin kıymetli evrak kabul edilmesinin nedeni, İİK' daki kambiyo senetlerine özgü takip yolunun sağladığı kolaylıktan nama yazılı senet hamilini de yararlandırmak ve ispat kolaylığı yaratmaktır¹⁰⁴.

1.6. Kıymetli Evrakın Devirlerine Göre Türleri

Kıymetli evrak devir türlerine göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar emre, hamiline ve nama yazılı kıymetli evraktır. Kıymetli evrakta hak sahibinin kim olduğu kıymetli evrakın devri şekillerine göre düzenlenmiş bulunan kıymetli evraktan anlaşılabilir.

1.6.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak

Nama yazılı kıymetli evrakın tanımı TTK m. 645' de düzenlenmiştir. TTK 645' te "*Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır.*" Kanun

¹⁰¹ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.80

¹⁰² Kayıhan, s.68.

¹⁰³ Can, s.40

¹⁰⁴ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.28.

maddesinden de anlaşılacağı üzere nama yazılı senedin üç unsuru bulunmaktadır. Birinci unsur nama yazılı senet belirli bir kişinin adına yazılmış olmalı, ikinci unsur onun emrine kaydını içermemeli ve üçüncü unsur ise kanunen emre yazılı senetlerden olamamadır.

Kanun gereğince emre yazılı kıymetli evrak olarak kabul edilen kıymetli evrak türleri bulunmaktadır. Kambiyo senetleri (çek, bono, poliçe) kanun gereği emre yazılı senetlerdir.

Kanunen emre yazılı senetlerden sayılan kıymetli evrak türleri nama yazılı senet haline getirilebilir. Senedin üzerine yazılacak olan emre yazılı değildir veya ciro edilemez gibi bir kaydın düşülmesi halinde söz konusu senet emre yazılı senet olmaktan çıkacaktır. Senedin üzerine yazılan bu tür yazılar menfi emre kaydıdır. Emre yazılı senedi nama yazılı senet haline getiren menfi emre kaydı, sadece düzenleyen tarafından senede konulabilir¹⁰⁵. Yani senedi daha sonradan devir alan kişiler menfi emre kaydı ile senedi emre yazılı senetten nama yazılı senede dönüştüremeyecektir.

Bir senedin nama yazılı olabilmesi için şu şartların olması gerekir. Bir kimsenin adına yazılı olup da, onun emrine kaydının içermemeli, kanunen emre yazılı senetlerden sayılmamış olmalıdır. Ancak kanunen emre yazılı senetlerden ise “emre değildir” veya nama düzenlendiğinin açıkça belirtilmesi gerekir¹⁰⁶.

Kural olarak tüm kıymetli evraklar nama yazılabilir. Nama yazılı senetlerin tüm özelliklerini taşıyan bir senedi tarif etmek mümkün değildir¹⁰⁷.

TTK 657/2 hükmü gereğince nama yazılı senetler de borçlu senedin kendisine ibrazı olmadan ve nama yazılı senet ile ilgili iptal kararı olmadan da nama yazılı senette ödeme hakkını saklı tutma imkanına sahiptir. Bu durum çift ibraz kaydında borçlu bakımında ibraz kaydının istinasını oluşturmaktadır.

Bir senedin yukarıda nama yazılı kıymetli evrakın tanımındaki şartların tümünü kapsayıp kapsamadığının tespiti pek kolay değildir¹⁰⁸.

Kural olarak kıymetli evrakın tamamı nama yazılı şekilde düzenlenebilir¹⁰⁹. Örnek olarak kambiyo senetleri (çek, poliçe, bono), irat senedi, makbuz senedi, varant, taşıma senedi, nama yazılı pay senedi ve ipotekli borç senedi nama yazılı senet olarak düzenlenebilmektedir. 4077 sayılı Tüketici' nin Korunması Hakkında Kanun'un taksitle

¹⁰⁵ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.82.

¹⁰⁶ Pulaşlı, s.57.

¹⁰⁷ Coşkun, s.52.

¹⁰⁸ Pulaşlı, s.57.

¹⁰⁹ Kayıhan, s.61.

satışı düzenleyen 6/A maddesinin 3. Fıkrasına göre; taksitle satış sözleşmesinden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse, bu düzenlenecek olan senet, her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde düzenlenmeli ve sadece nama yazılı olarak düzenlenmelidir. Aksi takdirde, düzenlenmiş olan kambiyo senedi geçersiz olacaktır.

İstisnaen sermaye piyasası mevzuatı uyarınca çıkarılan menkul kıymetler, yatırım fonuna katılma belgesi, banka bonosu, banka garantili bono, finansman bonosu nama düzenlenemez.¹¹⁰

1.6.1.1. Nama Yazılı Senetlerin Devri

Nama yazılı senetlerin devrinde, bütün kıymetli evrakın devrinde şart olan, zilyetliğin devri gerekmektedir. Zilyetliğin devri haricinde, nama yazılı senetlerin devrinde devir beyanına da ihtiyaç vardır. Devir beyanı, kıymetli evrak üzerine veya ayrı bir kağıt üzerine yazılabilir.(TTK 647/2)

Nama yazılı senetlerin devri alacağın devrine göre yani TBK m. 183 vd. düzenlenmiş olan hükümlere göre yapılır. TBK' ya göre alacağın devri yazılı şekilde yapılmak zorundadır. Devir sözleşmesi konusunda tarafların karşılıklı olarak anlaşmış olmalarının yanında devir sözleşmesine taraflar devirle ilgili hususları da belirtmelidirler.

Nama yazılı senedin devrinde devir iradesi senedin üzerine veya ayrı bir kağıda temlik sözleşmesi üzerinde yapılmalıdır. Eğer temlik sözleşmesi üzerine devir beyanı yapılmış ise senet ile birlikte devir beyanının yapıldığı temlik sözleşmesi devir edilmelidir. Senedin devrinde senedi devir eden hak sahibi imzasını atarak senedi yeni lehtarına teslim eder.

Nama yazılı senetler yukarıda da açıklandığı üzere alacağın devri hükümlerine göre devir edilmektedir. Bunun nedenle nama yazılı senetlerde defiler alacağın devri hükümlerine tabidir.

1.6.1.2. Nama Yazılı Senette Defiler

Nama yazılı senetlerin devri alacağın devri hükümlerine göre gerçekleşmesi nedeni ile nama yazılı senetler defiler TBK 188 madde hükmüne göre olacaktır. TBK 188 maddesi gereğince borçlu senedin devrini öğrendiği zaman senedi devir edene karşı ileri sürebileceği defileri senedi devir alana karşıda ileri sürebilecektir.

¹¹⁰Kayıhan, s.61.

Nama yazılı senetlerde, hakkın, alacağın temliki hükümlerini yaratacak şekilde devredilmesinin sonucu olarak, borçlu devralana karşı, şahsi defilerini ileri sürmek imkanı bulur. Bu nama yazılı senedin tedavül gücünü büyük ölçüde kaldırır¹¹¹. Zira yukarıda da bahsedildiği üzere nama yazılı senetler kamu güvenine haiz olmayan senetlerdir.

Kişisel defiler kural olarak keşideci ile lehtar arasında ileri sürülebilirler. Senedi lehtardan devir alan üçüncü kişilere karşı ileri sürülemezler. Bunun istisnasını nama yazılı senetler oluşturmaktadır. Senedin borçlusu, senedin ilk hamiline (lehtar) karşı ileri sürebileceği aralarındaki asıl borç ilişkisinden kaynaklanan şahsi defileri, senedin devri halinde diğer hamillere karşıda iler sürebilir¹¹².

Nama yazılı senetlere ilişkin defilerde mutlak defi ve nispi defilerden hangisinin senedi devir alan lehtara karşı ileri sürüleceği önemli değildir¹¹³. Bu nedenle nama yazılı senetler de defiler emre ve hamiline yazılı senetlerde olduğunun aksine özellik arz etmez ve tüm defilerin herkese karşı ileri sürülme imkanı bulunmaktadır¹¹⁴. Nama yazılı senetler borçlunun lehine olup, borçlunun korunduğu senetlerdir.

1.6.1.3. Eksik Nama Yazılı Senet

TTK 665/1 hükmü gereğince nama yazılı senedin borçlusu nama yazılı senedin ödenmesi için kendisine sunulması durumunda borcundan kurtulabilmesi için senet hamilinin kim olduğunu araştırmalı ve senet hamilinin alacaklı olduğunu ispat etmesini istemelidir.

TTK 656 maddesinde ise borçlu nama yazılı senette senet bedelini her hamile ödeme hakkını senette saklı tutmuşsa hamilin alacaklı olduğunun ispat etmesini istemeden hamile iyi niyetli şekilde ödeme yaparsa borcu sona erecektir. İşte bu durumda eksik nama yazılı senet karşımıza çıkmaktadır. Senet borçlusu senedi düzenlerken senedi elinde bulunduran hamile karşı ödeme hakkını saklı tuttuğunu senet üzerine yazabilir. Ayrıca senet üzerinde lehtarın isminin yanına veya hamiline ifadesini ekleyerek de her hamile karşı ödeme hakkını saklı tutmuş olduğunu belirtebilir.

¹¹¹ Öztan, s.41

¹¹² Bozer /Göre, s.34

¹¹³ Mutlak Defi: Borçlu tarafından senede hamil olan “herkese karşı” ileri sürülebilen defilerdir.

Nispi Defi: Belirli bir borçlu tarafından, yalnızca “belirli bir senet alacaklısına” ileri sürülebilen defilerdir.

¹¹⁴ Bilgili/Demirkapı, s. 24

Ancak, Şu noktayı 6nemle işaret etmek gerekir ki, borçlunun senedi mutlaka hamile yazılı senedin 6denmesine ilişkin esaslar dahilinde 6demek mecburiyeti yoktur; isterse, onu nama yazılı senet esasları dahilinde 6deme yoluna da gidebilir. (TTK 656,c.2)¹¹⁵ Yani borçlu her ne kadar eksik nama yazılı senet d6zenlemiŐ olsa da eksik nama yazılı senedi ibraz eden her hamile 6deme yapmak zorunda değildir. Borçlu senedi ibraz eden hamilin maddi hukuk anlamında alacaklı olduğunu ispat etmesini isteyebilir.

Eksik nama yazılı senetler nama yazılı senetlerin devir Şekline tabi olup, nama yazılı senetler gibi devir beyanı ve zilyetliğin devri ile devredebilirler.

TTK 656' ya g6re eksik nama yazılı çek d6zenlenemez. Bu Şekilde çek d6zenlenmesi durumunda hamiline yazılı çek d6zenlenmiŐ sayılacaktır. TTK m.785/2 h6km6 gereğince eksik nama d6zenlenmiŐ çekler, hamile yazılı çek olarak kabul edilecektir.

T6rk hukukunda eksik nama yazılı senedin 6rneği rehin makbuzudur.

1.6.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak

Emre yazılı senet TTK m.824' te d6zenlenmiŐtir. TTK m.824'e g6re emre yazılı senetler emre yazılı olanlar veya kanunen emre yazılı kabul edilmiş bulunan senetlerdir.

Bir senedin emre yazılı senet olabilmesi i6in iki Şart bulunmak zorundadır. Bunla Őartlardan birincisi senedin emre yazılı olması yani kanunen emre yazılı senetlerden olması gerekir veya ikinci olarak senedi keşidecisi tarafından senet 6zerine emre yazılı olduğu belirtilmiş olması gerekir. Bu tanımdan da anlaşılacağı 6zere emre yazılı senetler kanun gereği veya iradi olarak d6zenlenen emre yazılı senetler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kanunen emre yazılı senet sayılan senetlerde emre, emrine, emr6havalisine gibi ifadeler bulunmasa bile s6z konusu senetler kanun gereği emre yazılı senet sayılmaktadırlar.

Ancak belli bir kişi adına d6zenlenmiŐ kanunen emre yazılı senedin metninde a6ıkça yer alan emre ifadesinin silinmesi ya da 6izilmesi senedi nama yazılı hale getirmez (senedi emre yazılı olmaktan 6ıkarmaz). Bu t6r bir senedin nama yazılı hale getirilebilmesi i6in mutlaka menfi emre kaydının veya ciro edilemez kaydının d6zenleyen tarafından senede konması gerekir¹¹⁶.

İradi olarak emre d6zenlenebilecek senetlerde "emre kaydının" a6ıkça yer alması lazımdır. Bu hususun zımnem veya dolaylı olarak 6ıkarılabileceği iddiası dinlenmez¹¹⁷.

¹¹⁵ 6ztan, s.42

¹¹⁶ Karahan/Arı/Bozgeyik/Sara6/6nal, s.89.

¹¹⁷ 6ztan, s.43

1.6.2.1. Emre Yazılı Olarak Düzenlenebilecek Senetler

Kambiyo senetleri olan çek, bono ve poliçe kanun gereğince emre yazılı senetlerdendir. Yani kambiyo senetleri üzerinde keşideci tarafından emre kaydı yazılmasa bile kanun gereğince emre yazılı senetlerdendir. Ancak keşideci kıymetli evrakı düzenlerken emre değildir kaydı ile kambiyo senedini emre yazılı senet dışında da düzenleme imkanına sahiptir.

Başlıca iradi emre yazılabilecek senetler şunlardır, konişmento, taşıma senedi, emre yazılı havale ve emre yazılı ödeme vaadidir¹¹⁸.

Türk Medeni Kanunu' nun 914. Maddesinde, ipotekli borç senetlerinin ve irat senetlerinin nama veya hamiline yazılı senet olabileceği düzenlenmiş olup, kanun gereği emre yazılı senet olarak düzenelemezler. Aynı şekilde rehinli tahviller de emre yazılı olarak tazmin edilemezler. Ayrıca anonim şirketin çıkardığı pay senetleri, varlığa veya ipoteye dayalı menkul kıymetler, katılma intifa senedi, kar ve zarar ortaklığı belgeleri emre düzenlenemez¹¹⁹.

1.6.2.2. Emre Yazılı Senetlerin Devri

Emre yazılı senetlerin devri, senedin ciro edilmesi ve senet zilyetliğinin devir edilmesi ile birlikte gerçekleşir. Emre yazılı senetlerde ciro senedin üzerine veya senedin eki niteliğinde olan alonj denilen kağıda yapılabilir (TTK m.683/1). Senet veya alonj üzerine yapılmayan ciro işlemi geçersizdir¹²⁰. Ancak senedin devri ile birlikte alonj kağıdını da devir etmek gerekmektedir. Açıklandığı üzere senet veya alonj dışında başka bir yere ciro işlemi yapılamaz. Cironun soyut olması gerekmektedir. Yani ciro senedin devir edilmesine neden olan temel ilişkiden bağımsız olup, temel ilişki ciroda belirtilmez. Senedi ciro eden kişiye ciranta adı verilmektedir. Ciro kayıtsız ve şartsız olmak zorundadır.

Kamu güveni (iyi niyet), sadece emre ve hamile yazılı senetlerde korunur¹²¹. Emre yazılı senetler kamu güvenine haiz senetlerden olup, senedi iyi niyetle devir alan üçüncü kişi hamil devir edenin devir yetkisi olmasa veya senette var olan hakkın aslında bulunmadığı gibi bir durumdan etkilenmeyecektir. Ciro senedin iyi niyetle iktisabının korunmasında rol oynar (TTK m.686). İyi niyet açısından önemli olan devir anı olup,

¹¹⁸Pulaşlı, s.68.

¹¹⁹Pulaşlı, s.69.

¹²⁰Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.90

¹²¹Kendigelen /Kırca, s.49

devir olayı gerçekleştikten sonra söz konusu durumların öğrenilmesi de iyi niyetli iktisap durumunu değiştirmeyecektir.

Emre yazılı senedin borçlusu hamilin gerçekten hak sahibi olduğunu araştırmak zorunda değildir. Sadece ciro zincirini takip ederek, muntazam bir ciro silsilesi ile senedi iktisap ettiği anlaşılan hamile ödemede bulunabilir¹²².

Ciro işlemi yapıldığı sırada ciro edilen kişinin adı belirtilmekte ise buna tam ciro denilmektedir. Ancak lehtar senedi imzalayıp veriyor isim belirtmiyor ise veya ödeyiniz gibi kayıt düşerek isim yazmadan ciro ediyor ise bu ciro beyaz cirodur (TTK m.683/2). Beyaz ciroda senedi devir alan kişi kendisi de senedi ciro etmeden bir başkasına devir etme imkanına sahiptir.

Ciro yapılış amacına göre de, temlik, tahsil veya rehin cirosu olmak üzere üçe ayrılır. Senetteki hakkın bir başka kişiye devri amacıyla yapılan ciroya devir (temlik) cirosu denir. Devir cirosu ile senedi devralan hamil, devir, rehin veya tahsil cirolarından herhangi biriyle senet üzerindeki zilyetliği ve senedin içerdiği hakkı başkalarına devredebilir¹²³. Tahsil cirosu TTK m. 688’ de düzenlenmiş olup, cironun, bedeli tahsil içindir, vekaleten veya bedelin başkası adına kabul edileceğine ilişkin bir şerhin veya vekil tayinine ilişkin bir kaydı içermesi durumudur. Çeşitli sebeplerle, senet bedelini bizzat tahsil edemeyen veya etmek istemeyen hamil, bir başkasını bu işi yapmakla görevlendirebilir. Senedin tahsil işi, genellikle bir bankaya bırakılmaktadır¹²⁴. Rehin cirosu TTK m.689’ düzenlenmiş olup, ciro bedeli teminattır, bedeli rehindir gibi bir ibare veya rehin vermekle alakalı başka herhangi bir ibare içermekte ise bu ciro rehin cirosudur. Rehin cirosundaki amaç senedin rehin olarak verilmesidir. TTK m. 689’ a göre senedi rehin cirosu ile alan hamil senetten doğan bütün hakları kullanabilecektir. Ancak senedi sadece tahsil cirosu ile devir edebilecektir.

1.6.2.3. Emre Yazılı Senetlerde Defiler

Emre yazılı sentte defiler TTK m.825’ de düzenlenmiştir. Kanun hükmü incelendiğinde görüleceği üzere emre yazılı senetlerde alacağın hükümsüz olduğuna veya senedin üzerinden anlaşılan defiler ile alacaklı tarafa karşı şahsi defileri varsa bu defileri ileri sürebilir. Eğer senedi devir alan kişi borçlunun zararına hareket etmiş senedi kötü niyetli olarak devir almış ise bu durumda kişisel defiler senedi kötü niyetli

¹²² Bilgili/Demirkapı, s. 24

¹²³ Sezer, s. 71

¹²⁴ Öztan, s.116

olarak devir almış kişilere karşı da ileri sürülebilir. Ancak TMK m.3' e göre iyi niyetin varlığı asıl olduğu için borçlu senedi devir alanın kötü niyetini ispat etmekle mükelleftir. Yargıtay kararlarına göre de senedi iyi niyetli olarak iktisap eden hamile kaşı kişisel defiler ileri süremezler.

Çek iptalinin de konu olduğu Yargıtay bir kararında “ *Dava konusu çekin, lehdar ...A.Ş.'nin cirosunun maktu imzalı kaşe cirosunun üzerine kurşun kalem ile KRATER yazısının silik biçimde yazmış olması durumunda bu durumun tam ciro sayılmayacağı, ciro edilen kişinin isminin gerçek veya tüzel kişinin tam olarak yazılmış olmasının kabul edilemeyeceği, lehdar .. A.Ş'nin ilk cirosunun, ...İnşaat Madencilik Ür. San. ve Tic. Ltd. Şti. emrine ödeyiniz şeklinde yazılı olsaydı, tam ciro sayılacağı, cironun beyaz ciro olarak kabulün gerektiği, davacının ...Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2014/134 esas sayılı davası ile çek iptali kararının iyi niyetli hamili bağlamayacağı, ödemedi men yasağı kararının çıkartılmış olmasının da çeki alan iyi niyetli 3. kişiyi bağlamayacağı ve ileri sürülemeyeceği, 6102 sayılı TTK'nın 695/2. maddesine göre borçlu ile önceki hamillerden biri arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan defilerin ileri sürülmesi ancak senedi iktisap ederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde geçerli olacağı, nispi defilerin iyiniyetli 3. kişilere karşı ileri sürülemeyeceği, davacı tarafın ciro silsilesinde kopukluk olduğu iddiasının mümkün görünmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.¹²⁵Diye belirtmiştir. Yargıtay kararında da görüleceği üzere asıl olan iyi niyetin varlığı olup, senedi devir alan kişinin kötü niyetli olduğu ispatlanamadığı sürece iyi niyetli hamile karşı kişisel defileri ileri sürülemeyecektir.*

1.6.3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak

Hamiline yazılı senet TTK m.685' de düzenlenmiş olup, söz konusu maddeye göre; Senedin metnine göre veyahut şekline göre hamil olan kişinin hak sahibi olacağı anlaşılmakta ise söz konusu senet hamiline yazılı senet sayılmaktadır. Hamiline yazılı sentlerde senet metnine hamile veya hamiline kelimelerinde birinin yazılı olması veya senedin şeklinden hamile yazılı senet olduğunun anlaşılması gerekmektedir.

Senet metni üzerinde hamile veya hamiline ibaresinin yazılmış olması durumunda söz konusu senet her zaman hamiline yazılı senet olmuş sayılmayacaktır. Poliçe, bono,

¹²⁵Yargıtay 11. HD. 2015/8718 E, 2016/3627 K. T. 04.04.2016 <https://www.sinerjimevzuat.com> e.t.: 23.11.2020

makbuz senedi ve varant hamiline düzenlenemez. Poliçe ve bonoda lehtar zorunlu şekil şartı olduğu için bu senetler hamiline düzenlenemez (TTK.671, TTK. 776). Makbuz senedi ve varantın hamiline düzenlenememesinin sebebi ise tevdi edenin ad ve soy adının zorunlu şekil şartı olmasıdır (TTK.834-835)¹²⁶.

Bu tür senetlerde senet ile hak arasındaki bağıllık en yüksek düzeydedir. Burada Senet ile hak adeta özdeşleşmiştir. Bu tür senetlerde senet ile hak ancak mahkeme kararı ile birbirinden ayrılabilir¹²⁷. Hamiline yazılı senetleri elinde bulunduran kişi yetkili hamil olduğu için borçluya kimliğini ibra etmeksizin ödeme yapılmasını isteyebilecektir. Borçlu hamiline yazılı sunan kişiden kimlik göstermesi gerektiği belirterek ödeme yapmaktan kaçınmaz aksi halde borçlu temerrüde düşer.

Hamile yazılı senetlerde senet kimin elinde ise o kişi hak sahibi olmaktadır. Borçlu hamiline yazılı senedi kendisine ibraz eden hamile karşı ödeme yapması ile borç sona ermektedir. Ancak aşağıda detaylı şekilde anlatılacağı üzere mahkeme tarafından verilmiş ödemeden men kararı bulunmakta ise veya borçlu ağır kusur ve hile ile ödemede bulunmuş ise borç sona ermeyecektir.

Hamile yazılı senetlerde hamilin hak sahibi olup olmadığının tespiti için senede zilyet olması yeterli olmakta olup, senet metninden hak sahipliğinin anlaşılması şartı bulunmamaktadır.

1.6.3.1. Hamile Yazılı Olarak Düzenlenebilecek Senetler

Hamiline yazılı düzenlenebilecek senetler konusunda kanunda açık bir hüküm yoktur. Bunlar beraber, hamiline tazmin edilebilecek senet tipleri: İpotekli borç senedi veya irat senedi (MK m. 914), rehinli tahviller (MK m. 971, fık.2), intifa senetleri (TTK m.502), pay senetleri (TTK m.484), çek (TTK m.785, fık.1c), hamiline yazılı havale (6098 sayılı TBK m.560), milli piyango bileti (5772 sayılı kanun ile değişik ve milli piyango idaresi teşkiline dair 3670 sayılı kanun m.10), hamiline yazılı mevduat sertifikası, katılma belgesi (SPK' nın yatırım fonlarına ilişkin esaslar tebliği seri III. 52.1), gelir ortaklığı senedi (2983 sayılı Kanun m.3), konişmento, faiz, temettü kuponları, kupon varakaları hamiline düzenlenebilecek senetlerdir.¹²⁸

Hamiline düzenlenemeyen senetler ise poliçe, bono, makbuz senedi ve varanttır. Poliçe ve bonoda lehtar zorunlu şekil şartı olduğu için bu senetler hamiline

¹²⁶ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.95

¹²⁷ Coşkun, s.58.

¹²⁸ Pulaşlı, s.80.

düzenlenemez. (TK.671, TK.776). Makbuz senedi ve varantın hamiline düzenlenememesinin sebebi ise tevdi edenin ad ve soyadının zorunlu şekil şartı olmasıdır. (TK. 834-835)¹²⁹

1.6.3.2. Hamiline Yazılı Senetlerin Devri

Hamiline yazılı senetlerin devri emre ve nama yazılı senetlerin devir türünden oldukça kolay olup, senedin devri için senedin zilyetliğinin devri yeterli olmaktadır. Devir işleminde şekil şartı söz konusu değildir. Senedin devir edilmesi taraflar arasında bir anlaşma niteliği taşımaktadır. Eğer hamiline yazılı senet böyle bir anlaşma olmadan, örneğin senet yanlışlıkla veya emaneten olarak verilmiş ise, senedin mülkiyetini geçiren teslim amaçlı bir devir söz konusu olmaz. Hamile yazılı senet lehtarın rıza dışında elinden çıkması durumunda hamiline yazılı senedi ele geçiren kişi bu durumda hamiline yazılı senedin sahibi olduğuna dair karineden yararlanır (TTK m.659). Bu durumda senedin ibraz eden kişinin yetkili hamil olmadığını karinenin aksini borçlu ispat etmelidir. (MK m. 985, fik.1). Zira ödeme esnasında hamiline yazılı senet borçluya sunulmakta ve senedi sunan kişinin yetkili hamil olmadığını borçlu belirttiği için mevcut karinenin aksini ispat etmelidir. (MK m.6). Aksi halde borçlu kendisine sunulan hamiline yazılı senedi ödeme zorundadır.

Hamile yazılı senetlerin devri için gerekli olan tek şey senedin zilyetliğinin devir alan kişiye devir edilmesi olduğu için hamile yazılı senetlerin tedavül gücü oldukça yüksektir. Hamiline yazılı senedin devri ile birlikte, senet dolayısıyla sahip olunan tüm haklar (rüçhan ve ferî) devralana geçmektedir¹³⁰.

1.6.3.3. Hamile Yazılı Senetlerde Defiler

Hamile yazılı senetlerde defiler, emre yazılı senetlerin defileri ile aynıdır. TTK 659' a göre hamile yazılı senetlerde borçlu senedin geçersizliğini veya senedin metninden anlaşılabilen defiler ile şahsi defileri ileri sürebilir. Senedi iktisap eden hamil senedi borçlunun zararına olarak kötü niyetli olacak şekilde iktisap etmiş ise bu durumda da şahsi defiler ileri sürülebilir. Yukarıda açıklandığı üzere asıl olan iyi niyetin varlığı olduğu için hamilin kötü niyetini ispat borçlu tarafa düşmektedir.

¹²⁹Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.94.

¹³⁰Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.96

Hamiline yazılı senetlerde defilere ilişkin özel durumlar bulunmaktadır. TTK madde 659/3 hükmüne göre senedin, borçlunun rızası olmaksızın tedavüle çıkarıldığı yolunda bir defî ileri sürülemez. TTK madde 660' a göre ise borçlu hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı ana paranın ödendiğine ilişkin defî ileri süremez. Fakat buna karşılık, anaparayı ödeyen borçlu, asıl senetle birlikte kendisine teslim edilmeyen ve ileride muacceliyet kazanacak kuponların bedelini, zaman aşımı süresi geçinceye kadar alıkoyabilir.¹³¹

1.7. Kıymetli Evrakta Tür Değişimi

TTK'da kıymetli evrakın iptaline ilişkin olarak öncelikle genel düzenlemelere yer verilmiştir. Genel düzenlemelerin ardından emre, hamile ve nama yazılı senetler yönünden ayrı iptal usulleri düzenlenmiştir. Kıymetli evrakın türünün değişmesi durumunda bu hal kıymetli evrakın iptalini de yakından ilgilendirecektir. Bu nedenle kıymetli evrakta tür değişimi aşağıda detaylı şekilde açıklanmıştır.

1.7.1. Genel Bilgi

Kıymetli evrakta tür değişimi karşımıza tahvil durumu olarak çıkmaktadır. Kıymetli evrak düzenleneceği zaman belli bir türe ait olarak düzenlenmektedir. Kanun koyucu, bir kıymetli evrak tedavüle çıktıktan sonra bazı koşullar altında onun devri türünün değiştirilmesine, yani mevcut bir kıymetli evrakın bir türden diğerine dönüşümüne izin vermiştir¹³². TTK' m.650' de senedin türünün değiştirilmesi başlığı ile nama, emre ve hamiline senetlerin türünün değiştirilmesi hususu düzenlenmiştir. Kıymetli evrak düzenlenmemişken kıymetli evrakın türünün değişmesi de gündeme gelebilecektir.

Kıymetli evrak devir şekli bakımından üç grupta tasnif edilmektedir. Emre, hamiline ve nama yazılı kıymetli evrak olarak üç grupta tasnif edilmektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki kıymetli evrakın tür değişiminden bahsedilen husus çekin poliçeye, poliçenin bonoya dönüşmesi gibi bir durum değildir. Kıymetli evrakın devir edilmesine yarayan emre, hamiline ve nama yazılı kıymet evrak türünün değiştirilmesi kast edilmektedir.

Senedin türünün değiştirilmesi durumunda etkilerini ileriye yönelik olacak şekilde doğurmaktadır. Henüz tedavüle çıkmadan önce senedin türünün değiştirilmesi bu anlamda tür değiştirme sayılmaz. Mesela, düzenleyenin düzenlediği kanunen emre

¹³¹Pulaşlı, s.80.

¹³²Kendigelen /Kırca, s.44

yazılı senede “emre değildir” kaydı koyarak nama yazılı hale dönüştürülmesi her zaman mümkündür.¹³³

Önemle belirtelim, poliçe ve bononun hamiline düzenlenmesi mümkün olmadığından nama veya emre düzenlenmiş bir poliçe veya bononun (bu iki senet de kanunen emre yazılı senettir.) sonradan dönüştürme yoluyla hamile yazılı senede çevrilmesi imkansızdır.¹³⁴

Dönüştürme serbestisi hakkında bir sınırlama yoktur. Ancak her bir kıymetli evrakın tek tek alınarak incelenmesi gerekir. Örneğin, poliçenin tahvil yolu ile hamiline yazılı poliçe haline getirilmesi mümkün değildir.¹³⁵

Tahvilin sebepleri ne olursa olsun, etkileri daima ileriye doğrudur.¹³⁶

1.7.2. Tür Değişirme Çeşitleri

Kıymetli evrakın türünün değişmesi kanun gereği olabileceği gibi tarafların iradesi ile de olabilmektedir.

1.7.2.1. Kanun Gereği Tür Değişimi

Kanun hükmü gereği, yani tarafların rızaları olmaksızın, kıymetli evrak sayılan bir senedin, kendi sınıfından çıkarılıp bir başka sınıfa dahil edilmesine kanuni tür değişimi denir.¹³⁷

Mülga 233 sayılı Yatırım Finansman Fonu Teşkil ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanun’un 15. maddesindeki düzenlemeye göre; “Bu Kanun gereğince nama yazılı olarak ihraç edilecek tasarruf bonoları, ihraçlarını takip eden yıldan itibaren beş yıl sonunda hamile yazılı bono ad ve itibar olunur.” Bu hükme göre, nama yazılı olarak ihraç edilen tasarruf bonoları, beş yıl sonra hamile yazılı bono haline dönüşmektedir. Söz konusu hükümde kanun gereği dönüşüm açıkça belirtilmiştir.

Emre yazılı kıymetli evrakta vadeden sonra yapılan ciro normal ciro işlevi görür. Fakat protestodan veya protesto süresinin geçirilmesinden sonra yapılacak ciro senedin devri anlamına gelmektedir. (TTK md.690,f.1). Bu aşamada senet ancak alacağın

¹³³ Kayar,s.38

¹³⁴ Pulaşlı, s.82.

¹³⁵ Coşkun, s.65

¹³⁶ Öztan, s.52

¹³⁷ Kayıhan,s.69

temliki hükümlerine göre devredilmiş olabileceğinden bu emre yazılı kıymetli evrak kanun gereği nama yazılı senet türüne tahvil olmuş (dönüşmüş sayılacaktır)¹³⁸.

Yukarıda belirtilen protestodan veya protesto süresinin geçirilmesinden sonra yapılan ciro işleminin senedin kanuni tür değişimine örnek olmayacağına ilişkin görüşlerde mevcuttur. Bahtiyar, Can ve Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal' a göre geç ciro halinde bir emre yazılı senedin tamamen nama yazılı dönüşmesi durumu söylenemez¹³⁹.

Kanaatimizce emre yazılı senedin protestosundan veya protesto süresinin geçirilmesinden sonra yapılan ciro senedin türünü değiştirmeyecektir. Zira Mülga 233 sayılı Yatırım Finansman Fonu Teşkil ve Tasarruf Bonoları İhracı Hakkında Kanun'un 15. maddesindeki düzenlemeye gibi açık bir tür değişimi kanun tarafından belirtilmemiştir.

Bugün Türk hukukunda kanuni dönüştürmeden söz edilmesinin olanaksız olduğunu ve tek dönüştürme olanağının iradi olarak TK' nın 650. Maddesi çerçevesinde mümkün olduğunu belirtmek gerekir¹⁴⁰. Ancak Kayar, Bilgili/Demirkapı' ya göre emre yazılı kıymetli evrakta vadeden sonra yapılan ciro işlemi senedin devri anlamına gelmekte olup, buda kanun gereği tahvile örnektir¹⁴¹.

1.7.2.2. İradi Tür Değişimi

İradi tür değişimi kanun gereği olmayıp, tarafların iradesi ile senedin türünün değiştirilmesidir. İradi tür değiştirme TTK 650 md. Sinde düzenlenmiştir.

Nama veya emre yazılı senedin, hamiline dönüşebilme (tahvil) niteliğinin bulunması için, üç şart aranmaktadır. Hamiline yazılı senedin, hamiline dönüşebilme(tahvil) niteliğinin bulunması, bütün hak sahiplerinin senedin tip değiştirmesini onaylamaları ve bu onayın senet üzerine yazılması gerekir. Hamiline senetlerin de, nama veya emre yazılı hale çevrilmek istenildiğinde yine aynı yöntem uygulanır. Yani tüm hak sahipleri ve borçluların bu arada rehin hakkı sahibinin de, senet tipinin değiştirilmesine onay vermeleri gerekir.¹⁴² Hamiline yazılı senedin nama yazılı veya emre yazılı senede dönüştürülmesinde senette hakkı olan ve senette borcu olanlardan birisinin izini olmaması halinde bu dönüştürme, ancak dönüştürmeyi yapan alacaklı ile halefleri arasında geçerli olacaktır. (TTK 650/2-c.2; ayrıca TTK 748)

¹³⁸Bilgili/ Demirkapı, s.32.

¹³⁹ Can, s.42, Bahtiyar, s.26 , Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.115

¹⁴⁰Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.80.

¹⁴¹ Bilgili/ Demirkapı, s.32. Kayar, s.38

¹⁴²Pulaşlı, s.82.

Tahvil anlaşması iki şekilde mümkündür: Ya senet üzerindeki hak sahipleri yeni bir senet düzenleyerek önceki senedi imha edebilirler. Bu durum TTK' da düzenlenmemiştir. Ya da, hak sahibi olanların anlaşmaları tahvil şeklini senet üzerine yazarak iradelerini imzalamak suretiyle gerçekleşir¹⁴³.

Türk Ticaret Kanunu m. 650' de nama yazılı kıymetli evrakın emre yazılı kıymetli evraka, emre yazılı kıymetli evrakın ise nama yazılı kıymetli evraka dönüştürülmesi hususunda kanun koyucu sessiz kalmıştır. Bu boşluk kıyas yolu ile doldurulabilir. Nama yazılı kıymetli evrakın emre yazılı kıymetli evraka dönüştürülmesi hakkında TTK. M. 650 f.1' in, emre yazılı kıymetli evrakın nama yazılı kıymetli evraka dönüştürülmesi hakkında ise TTK. M.650 f.2' nin kıyasen uygulanması isabetli bir çözüm olmaktadır.¹⁴⁴

¹⁴³Coşkun, s.65

¹⁴⁴Kayıhan, s.72.

İKİNCİ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI

2.1. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanununda kıymetli evrakın zayı olması, İsviçre Hukukuna benzer bir şekilde düzenlenmiştir¹⁴⁵. TTK m. 651'in gerekçesinde de belirtildiği üzere maddenin kaynağı İsviçre Borçlar Kanunu m.563 dür.

Kıymetli evrakın lehtarını alacağına kavuşabilmesi için senedi borçluya ibraz etmek zorundadır. TTK m. 646 hükmü gereğince borçlu senedi ibraz eden ve senette hak sahibi olduğu anlaşılan kişiye karşı ödeme yapmakla birlikte borcundan kurtulmaktadır. Görüleceği üzere kıymetli evrakta hak ile senet iç içe geçtiği için senet ve hak birbirinden ayrılmaz niteliktedirler. Bunun istisnası da kıymetli evrakın zayı olması halinde ortaya çıkmaktadır. Kıymetli evrakın mahkeme tarafından iptaline karar verilmesi durumunda kıymetli evrakta bulunan hak ile senet arasındaki sıkı bağılılık ortadan kalkacak ve iptal kararı hamili hakkını senetsiz olarak borçludan talep edebilecektir.

Adi senetlerden farklı olarak kıymetli evrakta mahkemeden iptal kararı alınmadığı sürece yetkili hamil olduğunu belirten kişi kıymetli evrakın borçlusuna borcun sona erdiğine dair resmen düzenlenmiş bir veya usulüne göre onaylanmış bir belge sunsa bile borçlu ödeme yapmak zorunda değildir. TTK' da kıymetli evrakın zayı olması durumlarında kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel ve özel hükümler bulunmaktadır. Kıymetli evrakın zayı olması halinde kıymetli evrakta hak sahibi olan kişinin hakkını öne sürebilmesi için mahkemeden zayı olan senet hakkında iptal kararı alınması gerektiği halde adi senetlerin iptali için mahkeme kararına ihtiyaç bulunmamaktadır. TTK' da öncelikle kıymetli evrakın iptaline ilişkin olarak genel hükümler düzenlenmiş olup, ardında da nama, hamiline ve emre yazılı senetlerin iptali özel olarak düzenlenmiştir.

Türk Ticaret Kanununda kıymetli evrakın iptalinin özel olarak düzenlenmesinin nedeni adi senetlerden farklı olarak kıymetli evrakta hak ile senedin sıkı bir şekilde

¹⁴⁵Gürbüz, s.52.

birbirine bağlanmış olması ve bu bağlamanın sonucunda senedin içerdiği hakkın ancak senedin ibrazı ile kullanılabilecek olmasıdır¹⁴⁶.

Kıymetli evrakın kaybolması, çalınması, yanması, içeriğinin okunamaması veya herhangi bir nedenle kullanılmaz duruma gelmesi gibi hallerde senedin borçluya ibrazı imkansız ise lehtarın alacağına kavuşmasını borçlunun da gerçek hak sahibine ödeme yapması için TTK’ da söz konusu durumlar detaylı şekilde düzenlenmiştir.

Kıymetli evrakın zayi olması nedeniyle TTK’ da düzenlenmiş olan kıymetli evrakın iptali hükümleri ile, senet üzerinde hak sahibi olan kişinin hakları korunduğu gibi aynı zaman senet borçlusunun da hakları korunmuştur. Borçlu mahkeme tarafından verilen iptal kararı üzerine ödeme yapması halinde, hukuken herkese karşı geçerli olacak şekilde borcundan kurtulmuş olur.

Kıymetli evrak, kıymetli vasfını iki şekilde kaybeder. Bunlardan birincisi ve doğal olanı, kıymetli evrakın içerdiği hakkın sona ermesini gerektiren nedenlerden biriyle, kıymetli evrak, kıymetli evrak vasfını kaybeder. Örnek: İbra veya ifa gibi. İkincisi ise, kıymetli evrakın zayi olması sonucu mahkemede açılan iptal davası sonucu kaybolan kıymetli evrakın iptaline karar verilmesi ile kıymetli evrak, kıymetli evrak vasfını kaybeder¹⁴⁷.

Kıymetli evrakın zayi olmasına ilişkin genel hükümler TTK m. 651 ve 652, nama yazılı senetlerin iptaline ilişkin düzenleme TTK m. 657’ de, hamiline yazılı senetlerin iptaline ilişkin düzenleme TTK m. 661 ile 669 maddeler arasında, emre yazılı senetlerin iptaline ilişkin düzenleme TTK m. 757’ de düzenlenmiştir.

2.1.1. Zayi Kavramı

Türk Borçlar Kanunu madde 105’te adi senetlere yönelik iptal usulü düzenlenmiş olup, ikinci fıkra da ise kıymetli evraka ilişkin iptal hükümlerinin saklı tutulduğu belirtilmiştir.

Kıymetli evrakın ziyai kavramına ilişkin bir tanım yapılacak olursak; “Kıymetli evrakın ziyai; senedin çalınma, gasp, yırtılma ya da kaybolma gibi bir insan fiili ile veya deprem, su baskını ya da yangın gibi doğal bir olayla hamilin rızası olmaksızın elinden çıkması veya senedin hamilin elinde bulunmakla beraber, yıpranma, bozulma gibi nedenlerle kullanılamaz hale gelmesi durumudur”¹⁴⁸.

¹⁴⁶Bozer/Göle, s.47.

¹⁴⁷Sezer, s.110.

¹⁴⁸Gültekin, s.67.

Yukarıda bahsedilen durumlardan da anlaşılacağı üzere kıymetli evrakın zayi olması hali için iki durum karşımıza çıkmaktadır. Birincisi kıymetli evrakın zilyetliğinin hamil tarafından kaybedilmesi ikincisi ise kıymetli evrakın kullanılmaz duruma gelmesidir. Söz konusu durumların meydana gelmesi halinde kıymetli evrak hamil tarafından borçluya sunulamayacaktır.

Zayi kelimesi Arapçadan gelme bir kelime olup, kayıp, yitik, elden çıkmış ve telef olmuş anlamalarına gelmektedir¹⁴⁹. Zayi olma ya da ziya kelimeleri özellikle evrakta “kullanılmaz hale gelme” ya da “elde olmakla beraber işe yaramaz durumda olma” anlamlarını da kapsamaktadır¹⁵⁰.

6102 sayılı TTK’ nın m. 651 gerekçesinde “zayi” ve “ziya” kelimelerinin yerine Öztürkçe bir kelime bulunmama nedeni, “her iki kelimenin tüm anlamlarını kapsayabilecek uygun bir karşılığının bulunmaması, zayi ve ziya sözcüklerinin esas itibarıyla yitmiş mahvolmuş anlamına geldiği, Yargıtay’ ın ise kaybolan, yırtılan, okunamayacak kadar bozulan, elden bir şekilde çıkan (mesela, kuyuya düşen, çıkarılmayan, rüzgarda uçan) senetleri zayi olmuş senet olarak kabul ettiği, bu kelime yerine yiten, elden çıkan, harp olan şeklinde birden çok kelimenin bir arada kullanılmasının da kanun diline uymayabileceğinden endişe edildiği ve zayi’ nin bir kelime değil, anlam bilimi yönünden anlam yüklü bir kavram olduğu şeklinde belirtmiştir. O halde; “ziya” ya da “zayi olma” kelimeleri, kaybolma ve yitirme kavramlarını kapsar ve özellikle evrakta “kullanılmaz hale gelme” ya da “elde olmakla beraber işe yaramaz durumda bulunma” olgusunun karşılığıdır¹⁵¹.

2.1.1.1. Hukuksal Terim Anlamı

Kıymetli evrakın zayi olması mutlak anlamda zayi olma ve nispi anlamda zayi olma olarak ikiye ayrılmaktadır. Aşağıda daha da detaylı olarak açıklanacağı üzere kıymetli evrak nispi anlamda zayi olmuş ise kıymetli evrakın iptali istenebilir. Kıymetli evrakın mutlak anlamda zayi olması halinde kıymetli evrakın iptali istenemeyecektir.

¹⁴⁹ <https://www.kelimecim.com/anlam-bul/zayi-kelimesinin-anlami>

¹⁵⁰ Karakaya Umur, Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali, 1.Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s.

23

¹⁵¹ Karakaya, s.24.

2.1.1.1.1. Mutla Anlamda Zayi Olma

Mutlak anlamda zayi olma durumunda, senedin borçluya ibraz edilememesi durumu sadece hamil tarafından değil hamil dışında diğer kişiler yönünden de imkânsız olmasıdır. Başka bir deyişle, senedin mutlak anlamda zayi olmasından, ibrazının herkese karşı ve objektif olarak mümkün olmamasını anlamak gerekir¹⁵².

Senedin esaslı unsurlarını zedeleyen yanma, yırtılma, ıslanarak okunamaz hale gelme gibi nedenlerin varlığı halinde senedin ibrazı herkes için imkânsızdır. Bu durumda ibraz edilememe hali mutlak¹⁵³. Kıymetli evrakı hiç kimsenin ibraz edememesi, kıymetli evrakın yok olması olarak tarif edilebilir. Örneğin senedin yanması, yırtılması gibi durumlarda senede hiç kimse sahip olamayacağı için senedin borçluya ibrazı da imkansız hale gelmektedir. Bu durumların meydana gelmesi halinde hak sahibi hamilin kıymetli evrak üzerindeki zilyetliği kesin olacak şekilde sona ermektedir.

2.1.1.1.2. Nispi Anlamda Zayi Olma

Kıymetli evrakın nispi anlamda zayi olması halinde mutlak anlamda zayi olması halinde olduğu gibi hiç kimsenin senedi ibraz edememesi gibi bir durum söz konusu değildir. Nispi anlamda zayi olma senedin hamili tarafından ibraz edilememesidir. Günlük hayatta en çok karşılaşılan durumlardan olan senedin çalınması veya kaybedilmesi gibi hallerde senet nispi anlamda zayi olmuş sayılmaktadır. Kıymetli evrakın kaybedilmesi durumunda kayıp olayın senet hamilinin iradesi dışında meydana gelmesi gerekmektedir. Ayrıca kısa süreli kayıp olgusu hallerinde kıymetli evrak zayi olmuş sayılmayacak, senedin sürekli şekilde kaybı halinde kıymetli evrak zayi olmuş sayılacaktır. Yani kıymetli evrakın nispi anlamda zayi olması halinde hak sahibi hamilin zilyetliği sonra ermekte zilyetlik bir başka kişiye geçmektedir.

Nispi anlamda zayi, hamilin şahsından doğan ibraz imkansızlığından da farklıdır. Örneğin, hamilin senedi koymuş olduğu yeri kör ya da sakat olması nedeniyle bulamaması durumunda şahsi imkansızlık hali söz konusu olur. Bu gibi durumlarda TTK' nın 651. Maddesi anlamında zayi sayılmaz. Öte yandan, ibrazın herkese karşı

¹⁵² Gültekin Özkan, “Kıymetli Evrakın Ziyatı Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 2, S. 10, 2007, s. 61

¹⁵³ Cebeci Emine, Çekin Ziyatı Ve İptali, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2014, s.29.

imkansız olması gerekir. Borçlunun ortadan kaybolması halinde olduğu gibi, sadece borçluya karşı ibrazın imkansız olması, senedin zayi olduğunu göstermez¹⁵⁴.

Kıymetli evrakın hasara uğraması örneğin üzerine sıvı dökülmesi veya güneşte solması gibi olaylarda kıymetli evrakın içeriği net bir şekilde anlaşılamayabilir. Bu durumda kıymetli evrakın iptalinin istenip istenemeyeceği doktrinde tartışmalıdır. Kendigelen/Kırca, ve Karakaya' ya göre kıymetli evrak imha sayılmayacak, senedin içeriği zor da olsa bir biçimde anlaşılması halinde senedin iptali istenemeyecektir¹⁵⁵. Gültekin ve Bilgili/Demirkapı' ya göre kullanılamayacak derecede yıpranmış olan senedin iptali istenebilecektir¹⁵⁶. Yargıtay'ın son yıllarda vermiş olduğu kararları ve bizimde katıldığımız görüşe göre kıymetli evrakın zayi nedeniyle iptali istenebilir¹⁵⁷. Maddi anlamda kesinlik teşkil etmeyen iptal davasının açılmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Yargıtay bir kararında; "... çeklerin sehven çamaşır makinesinde yıkandığını, çeklerin kullanılamaz ve tanınmaz hale geldiğini, bu çeklerin müşterilerden tahsilat makbuzlarıyla alındığını ileri sürerek, çeklerin iptaline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkemece, tüm dosya kapsamına ve toplanan delillere göre, somut olayda kıymetli evrak niteliğindeki çeklerin hak sahibinin istemi dışında elinden çıkmış sayılamayacağı çeklerin zayi olması nedenine dayalı olarak iptal davası açma şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir. Davacının işbu davayı açmasında yasal bir engelin bulunmadığı kabul edilerek bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş hükmün bu sebeple bozulması gerekmiştir..."¹⁵⁸.

Yargıtay'ın söz konusu kararına göre çamaşır makinasında yıkanarak net bir şekilde okunmayacak hale gelen çeklerin iptal edilebileceğine karar vermiştir.

Görüleceği üzere senedin mutlak anlamda ibraz edilememe durumunda, o senedin zilyetliğinin artık başkaları tarafından iktisabı mümkün olmadığı halde; senedin nispi anlamda ibraz edilememe halinde, başkalarının senede zilyet olup, borçluya ibraz etme ihtimali vardır¹⁵⁹.

¹⁵⁴Karakaya, s.25.

¹⁵⁵Kendigelen /Kırca, s.60, Karakaya, s.27.

¹⁵⁶Gültekin, s.67, Bilgili/Demirkapı, s.37

¹⁵⁷Aynı görüşte olan yazarlar Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.52., Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.123, Gültekin, s.66.

¹⁵⁸Yargıtay 17.Hukuk Dairesi T. 03/07/2014 2014/5623 E. 2014/12782
K.Kaynak: www.sinerjimevzuat.com.tr.t. 28/11/2020

¹⁵⁹Gültekin, s.67.

2.2. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali Hükümlerinin Uygulama Sırası

Kıymetli evrakın zayi olması halinde öncelikle zayi olan kıymetli evrakın türü ve tipi tespit edilmelidir. Zira zayi olan kıymetli evrakın türüne ve tipine göre kanunda ayrı ayrı hükümler düzenlenmiştir. Bu tespitten sonra o senede mahsus hükümlerin prosedürü işletilecektir¹⁶⁰.

Kıymetli evrakın iptalinde TTK' da zayi olan kıymetli evraka ilişkin özel hükümler bulunması halinde öncelikle bu özel hükümler uygulanmalıdır.

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin olarak TTK' nın 651-653 maddelerinde genel hükümler düzenlenmiştir.

Poliçenin zayi olması halinde TTK' 757-765. Maddelerinde düzenlenmiş olan iptale ilişkin hükümleri, bono veya emre yazılı senedin zayi olması halinde TTK' nın 778/1. Maddesi gereğince poliçeye ilişkin olan TTK' nın 757-765. Maddelerinde düzenlenmiş olan iptale ilişkin hükümleri, çekin zayi olması halinde TTK' nın 818/1-s maddesi gereğince poliçeye ilişkin TTK' nın 757-763,764/1 maddelerinde düzenlenen iptale ilişkin hükümleri, makbuz senedi ve varantın zayi olması halinde TTK' nın 849. Maddesindeki iptali hükmü, münferit kuponların zayi olması halinde TTK' nın 669. Maddesindeki iptal hükümleri, ipotekli borç senedi ve irat senedinin zayi olması halinde TTK' nın 669. Maddesi ile birlikte TMK' nın 925-926 maddelerindeki iptal hükümleri uygulanır.

TTK' da zayi olan kıymetli evrakın iptaline ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmaması durumunda, zayi olan kıymetli evrakın nama, emre veya hamiline yazılı kıymetli evrak olmasına göre hangi tür ise ona ilişkin hükümler uygulanır.

TTK kıymetli evrakın tedavülüne göre düzenlemeler içermektedir. TTK' nın 657. Maddesinde nama yazılı senetlerin zayi olması halinde uygulanması gereken iptal hükümleri, TTK' nın 661-666. Maddelerinde hamiline yazılı senetlerin zayi olması halinde uygulanması gereken iptal hükümleri ve TTK' nın 831/21. Maddesi gereğince emre yazılı senetlerin zayi olması halinde poliçelerin iptalini düzenleyen TTK' nın 757-765. Maddeleri emre yazılı senetlerin iptalinde de uygulanır.

TTK' da zayi olan kıymetli evrakın türüne göre veya tedavül gücüne göre iptale ilişkin herhangi bir özel düzenleme bulunmaz ise yukarıda açıklanmış bulunan kıymetli evrakın iptaline ilişkin m. 651 ve 652' deki genel hükümler uygulama alanı bulmaktadır.

¹⁶⁰Karakaya, s.28.

2.3. Kıymetli Evrakın Zayi Olması Halinde Yetkili Hamilin Hakları

2.3.1. Hamilin Ödeme Yasağı Kararı Talep Etme Hakkı

Öncelikle belirtmek gerekir ki kıymetli evrakın nispi anlamda zayi olması halinde hamil ödeme yasağı kararı verilmesini mahkemeden talep edebilir. Kıymetli evrakın mutlak anlamda zayi olmasında kıymetli evrak kimsenin elinde bulunmadığı ve bu nedenle de borçluya sunulmadığı için ödeme yasağı kararına ihtiyaç bulunmamaktadır. Zira objektif ibraz imkansızlığı söz konusudur¹⁶¹. Mutlak anlamda zayi olan kıymetli evrak için ödeme yasağı kararı istenilmesi halinde hakim re' sen söz konusu talebi reddedebilir.

Kıymetli evrak zayi olduğu zaman, senet üzerinde hak sahibi olan yetkili hamil ödemenin men'ini isteyebilir. Öte yandan; senedi tahsil cirosu ile devralan vekil hamil de, ödemenin men'ini ve senedin iptalini talep edebilir.¹⁶²

Kıymetli evrakı zayi olan hak sahibi, ödeme veya hamilin yerleşim yerindeki yetkili asliye ticaret mahkemesine bir dilekçeyle müracaat ederek, senedin zilyedi bulunduğu ve onu zayi etmiş olduğuna dair mahkemeye inandırıcı deliller sunarak, senet borçlusunun senette mündemiç olan borcu, senedi ibraz edene ödenmemesi hususunda ödeme yasağı kararı verilmesini talep edebilir¹⁶³.

Senette mündemiç olan hak, para alacağı ise, hak sahibinin mahkemeden talep edeceği tedbire “ödeme yasağı talebi”, mahkemenin vereceği karara da “ödeme yasağı” kararı denir. Mahkemenin verdiği kararın “ödeme yasağı kararı olabilmesi için senetteki hakkın para alacağı olması gerekir¹⁶⁴.

TTK 662. Maddesinde hamiline yazılı senetler için ödeme yasağı kararı verilmesi, TTK 757' de ise emre yazılı senetlerde ödeme yasağı kararı verilmesi hükümleri düzenlenmiştir.

Emre yazılı senetlerde senet hamili iptal davası açmadan önce veya iptal davası açtıktan sonra veya iptal davası ile birlikte ödeme yasağı kararı verilmesini isteyebilir. Ancak hamile yazılı senetlerde ödeme yasağı kararı istenebilmesi için kıymetli evrakın iptalinin de istenilmiş olması gerekmektedir. Yani bir başka deyişle, hamiline yazılı

¹⁶¹ Ramazan Turan, Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması ve Hak Sahiplerinin Başvurabileceği Hukuksal Yollar, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.39

¹⁶² Gültekin, s.75.

¹⁶³ Sezer, s.116.

¹⁶⁴ Sezer, s.117.

senetlerde ilk olarak senedin iptali istenmelidir. İptal davası açılmaksızın ödeme yasağı kararı istenemez. İptal talebi ile birlikte ödeme yasağı istenebilmektedir¹⁶⁵.

Nama yazılı senetlerin zayi olması sebebi ile iptalinde ise TTK m. 657/1 gereğince hamiline yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümlerin uygulanmasına yollama yapıldığından hamile yazılı senetler için geçerli olan açıklamalar nama yazılı senetler için de geçerli olmaktadır.

Çekin zıyaı halinde, çeki zayi eden hamil iki farklı şekilde çek bedelinin ödenmesine engel olabilir. Bunlardan birincisi ETTK m. 730/20 atfı ile çeklerde de uygulama imkanı bulan ETTK m. 669'a göre mahkeme tarafından verilen ödemeden men kararı; ikincisi ise, bizzat keşideci tarafından m. 711/3'e göre verilen ödemeden men talimatıdır¹⁶⁶.

ETTK m. 711/3'deki hüküm göre, çek keşidecisinin, lehtarın veya hamilin elinden rızası dışında elinden çıkması halinde, keşideci tarafından muhatap bankaya mahkmeden karar alınmasına gerek olmadan ödemeden men talimatı verilebiliyordu. Bu sayede, çekin hak sahibi dışında birisi tarafından tahsilini engellenmekte, böyle mahkmeden iptal kararı alınmadan asıl hak sahibinin hakkını korunabilmekteydi.

28.02.2009 tarih ve 27155 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlanan 5838 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun' un 32. Maddesi ile birlikte keşideci muhatapı çeki ödemekten yasaklayamayacaktır. Söz konusu düzenlemenin gelmesinin en büyük nedeni artan ekonomik krizler neticesinde birçok çek keşidecisinin çekin iradesi dışında elinden çıktığından bahisle, kötü niyetli olarak muhataba çeki ödememesi için bildirim yapması karşısında çeki iyi niyetli devir alan hamiller zarar görmekte idi. İşte kötü niyetli keşidecileri engellemek ve çeke olan güven ortamını korumak için böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.

28.02.2009 tarihinden önce çek keşidecinin iradesi dışında elinden çıktığı zaman keşideci bankaya söz konusu çekin ödenmemesi için talimat vermektedir. Ancak artık böyle bir durum mümkün değildir. Bu durumda çek keşidecinin iradesi dışında elinden çıkmış ise keşidecinin ne yapması gerektiği gündeme gelmektedir.

İptal davası açamayan ve çek bedelinden sorumlu tutulmak istemeyen keşidecinin başvurabileceği hukuksal yol, çek hamiline karşı, İİK m. 72 gereğince, menfi tespit

¹⁶⁵ Karakaya, s.31.

¹⁶⁶ Vural Seven, "Çek Keşidecisinin Ttk M. 711/3'e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukukî Niteliği Ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi Tbb Dergisi, , S.70, Ankara 2007, s.284.

davası açmak ve borçlu bulunmadığını mahkeme kararıyla tespit ettirmektedir.¹⁶⁷ Kanaatimizce ek önlem olarak da bankaya kaybolan çek yaprakları hakkında bilgi verilmesi durumunda banka çeklerin sunulması halinde ödeme yapmadan önce çek yaprağı sahibini bilgilendirebilir. Ancak banka ibraz edilen çeki yetkili hamile ödemek zorunda olup, re' sen çekin ödenmesini engelleyemez.

Yargıtay'ın müstakar hale gelen kararlarında keşidecinin veya çek hesabı sahibinin, ödemedenden men etme hakkı yürürlükte iken iptal davası açamayacağına hükmetmekte idi (11. HD, 18.10.2004, E. 809/ K. 9910; 11. HD, 31.01.2011, E. 2009/7835, K. 2011/901 kazancı.com). 6762 sayılı TTK m. 711/III'de keşideciye tanınan geçici tedbir niteliğindeki bu hak 6102 sayılı TTK'na alınmamıştır. Bu itibarla, 6102 sayılı TTK döneminde ödemedenden men yetkisi kaldırılan keşidecinin kanuni yasak olmadığından açacağı iptal davasında tedbir niteliğinde ödemedenden men kararı alabileceği kanaatindeyiz¹⁶⁸.

Uygulamada boş çek yapraklarının zayi olması durumunda çek yaprağı sahibi iptal davası açamayacağı için bir başkası ile anlaşma yaparak sanki çeki keşide etmiş gibi üçüncü kişiye hamil sıfatı ile dava açtırmaktadır. Böylece söz konusu çek için tedbir kararı alıp tedbir kararının bankaya bildirilmesi ile de çekin karşılıksızdır işlemine tabi olmasından kurtulmaktadır. Ayrıca çeki elinde bulunduran hamil karşılıksız çek için icra takibine başlamadan önce çek yaprağını kaybeden keşideci menfi tespit davası açarak kendini bir kez daha güvenceye almaktadır. Kanunu dolanma yolu olarak da görülebilir. Ayrıca bankalar çek yaprakları için karşılıksızdır işlemi olması durumuna karşılık hamilin belli miktar parasını bloke etmektedir. Bu durumda da çek yaprağı sahibi belli nakit likidesi teminatta olduğu için bu paranın yararlanmasından mahrum kalmaktadır.

Yukarıdaki nedenlerle, boş çek yapraklarının zayi edilmesi durumunda, çek yapraklarının boş olarak kaybedildiğine dair tespit kararı mahiyetinde karar verilebilecek bir düzenleme getirilmelidir. Bu karar maddi hukuk bakımından kesin hüküm teşkil etmeyen, çek yapraklarının boş olarak kaybedildiğini tespit eden bir karar olmalıdır. Bu kararın da, çekin iptali kararında olduğu gibi iptali mümkün olmalıdır. Bu itibarla, ÇekK'nın 3. maddesinin 9. fıkrasına aşağıdaki şekilde (b) bendinin eklenmesi, çekin sürat ve güvenlik içinde tedavül etmesine de katkı sağlayacaktır. (9) Çek yaprağı; a) Türk Ticaret Kanunundaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin bu maddede

¹⁶⁷ Turan, s.43

¹⁶⁸ Sefer Oğuz, Bankacılar Makalesi, S.90, İstanbul 2014, s. 40.

yer alan koşullara aykırı olması çekin geçerliliğini etkilemez. b)“Türk Ticaret Kanununun 757 ile 764/I hükümleri uygulanmak suretiyle boş çek yapraklarının zayi edildiğinin tespitine karar verilebilir.”¹⁶⁹.

2.3.2. Ödeme Yasağı Kararının Hukuki Niteliği

Mahkemenin vereceği bu tür kararlar, önleyici tedbir niteliğinde bir karardır. Önleyici tedbir niteliğinde olan bu çeşit kararlar, tartışmalı olmakla birlikte doktrindeki çoğunluğun görüşü¹⁷⁰ ve Yargıtay¹⁷¹ kararlarına göre, HMK’ nın 389. Vd. maddelerinde düzenlenmiş ihtiyati tedbir niteliğinde olduğu kabul edilmektedir¹⁷².

Mahkemenin verdiği bu kararlar, ister “ihtiyati tedbir” kararı olarak nitelendirilsin ister “önleyici tedbir” kararı olarak nitelendirilsin istersede “önleyici önlemler olarak” nitelendirilsin, bu karar mahiyeti itibariyle önleyici nitelikte bir karar olup, aynı amaca hizmet etmektedir¹⁷³.

2.3.3. 6100 Sayılı HMK’ da Düzenlenen İhtiyati Tedbir Kurumu İle Kıymetli Evrakın İptali Davasında Verilen Tedbir Kararının Karşılaştırılması

Aşağıda açıklanacağı üzere HMK’ da düzenlenen ihtiyati tedbir kararı ile ödeme yasağı kararı arasında farklılıklar vardır.

HMK’ da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir kararı, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemedен; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemedен talep edilir. TTK’ da düzenlenen önleyici tedbir kararında ise borçlunun yerleşim yeri Asliye Ticaret Mahkemesinden, pay senetleri hakkında önleyici tedbir kararı ise anonim şirket merkezinin bulunduğu yer Asliye Ticaret Mahkemesi’nden istenir.

¹⁶⁹Oğuz, s.48.

¹⁷⁰Karakaya, s.31, Kendigelen /Kırca, s.63, Gültekin, s.74 Gürbüz, s. 62,

¹⁷¹TTK’nın 669. maddesinde ön görülen ödeme yasağı, senedin zayi nedeniyle açılacak iptal davasında istenebileceği gibi, bu davanın ikamesinden önce HUMK’un 101 ve müteakip maddelerinde düzenlenmiş ihtiyati tedbir yoluyla da talep edilebilir. Banka vekili iptal davası ikame etmeden önce ödeme yasağı talep etmiş bulunmasına göre, böyle bir istemin mahkemece yukarıda değinildiği gibi bir ihtiyati tedbir kararı olduğu kabul edilerek, TTK’nın 669. maddesi uyarınca ödeme yasağı konulmakla birlikte yine aynı madde uyarınca, bono, keşideci ve poliçe muhatabı ile diğer kıymetli evrak sorumlularını, bu sorumluluktan kurtarma amacıyla vadesinin gelmesi halinde poliçe veya bono bedeli belli bir yere tevdi etmeye müsaade etmesine karar vermelidir.Yargıtay 11. HD., 1985/3596 E.,1985/3300 K., 27/05/1985 T. (Sezer, s.118.)

¹⁷²Karakaya, s.31.

¹⁷³Sezer, s.119

HMK' da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir kararının konusu TTK' da düzenlenmiş olan ödeme yasağı kararına göre daha geniş kapsamlıdır. HMK' ya göre açılan davanın konusuna göre para, taşınır, taşınmaz, nafaka vs gibi birçok konuda tedbir kararı verilebilmektedir.

HMK' da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir kararına göre tedbir kararına uyulmadığı takdirde TCK' ya göredaha ağır bir yaptırım yok ise bir aydan altı aya kadar disiplin hapis cezası düzenlenmiştir. TTK' da ise önleyici tedbir kararına uymama konusu ile ilgili bir yaptırım bulunmamaktadır.

HMK' da düzenlenmiş bulunan ihtiyati tedbir kararı hasımlı olarak açılan yani dava konusu şeyin çekişmeli olduğu davalarda konu olmakta iken, TTK' da düzenlenen önleyici tedbir kararı hasımsız yani çekişmesizdir.

HMK' da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir de karşı taraf bulunduğu için mahkemeye verilen dilekçelere bir suret fazla olacak şekilde verilmelidir. TTK' da düzenlenen önleyici tedbir kararı ise hasımsız yani davanın karşı tarafı olmadığı için mahkemeye dilekçenin bir suretini vermek yeterli olacaktır.

İster HMK' da düzenlenmiş bulunan ihtiyati tedbir kararına karşı isterse de TTK' da düzenlenen önleyici tedbir kararına karşı itiraz edilmiş olunsun söz konusu itiraz kararın icrasının durdurmaz.

HMK' da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir kararı esas dava konusu olan şey için dava açılmadan istenmiş ve tedbir kararı da kabul edilmiş ise, mahkemenin tedbir kararını kabul ettiği tarihten itibaren 2 hafta içerisinde tedbir isteyen kişi esas hakkında davasını açması gerekir. 2 haftalık süre içerisinde dava açılmaz ise mahkemenin vermiş olduğu ihtiyati tedbir kararı kendiliğinden ortadan kalkacaktır. TTK' da düzenlenen önleyici tedbir kararını mahkemeden talep edip talebi kabul edilen lehtarın 2 haftalık süre içerisinde talebi uygulatması gibi bir kural TTK' da bulunmamaktadır. Ancak uygulamada mahkemeler genel hüküm olan HMK' ya kararında 2 haftalık süreye atıf yaparak 2 hafta süre tanımaktadırlar.

HMK' da düzenlene ihtiyati tedbir kararında karşı tarafın muhtemel zararları için teminat alınmaktadır. TTK' da düzenlenmiş olan önleyici tedbir kararında teminata ilişkin hüküm bulunmamakla beraber uygulamada hakimler tarafından HMK gereğince %15 veya %20 civarında teminat istenmektedir.

HMK' da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbirde durum ve koşullara göre hakimtalep üzerine ihtiyati tedbirin değiştirilmesine veya kaldırılmasına teminat aranmaksızın karar

verilebilir. Ancak TTK' da önleyici tedbir kararına ilişkin böyle bir düzenleme bulunmamaktadır.

HMK' da düzenlenmiş olan ihtiyati tedbir kararı ve TTK' da düzenlenmiş olan önleyici tedbir kararları mahkeme tarafından aksine hüküm kurulmuş oldukça esas davanın veya iptal davasının karara bağlanması ile sona ermektedirler.

2.3.4. Ödeme Yasağı Kararını Talep Edecek Olanlar

Ödeme yasağı koydurmak için mahkemeye müracaat etmeye yetkili olanlar kıymetli evrakın zayi olduğu yahut zayinin ortaya çıktığı zamanda senet üzerinde hak sahibi bulunan kimselerdir. Bir başka söyleyişle, senet zayi olmasaydı onu ödemek için kim ibraz edecekse, mahkemeye de o kimse müracaata yetkilidir. Bu kimse ise, senedi devir, rehin veya tahsil cirosu ile elde etmiş olan son hamildir¹⁷⁴.

Mahkemece öncelikle kıymetli evrakın zayi olduğu iddiası ile mahkemeye başvuran kişinin yetkili hamil olup olmadığı hususunu araştırılmalıdır. Başvuran kişinin yetkili hamil olduğu anlaşıldığı zaman ise kıymetli evrakın başvuranın rızası dışında elinden çıkıp çıkmadığı konusu araştırılmalıdır. Çünkü kıymetli evrak kişinin rızası ile elinden çıkmış örneğin bir yerde yırtılmış veya bilerek yakılması gibi bir durum var ise bu gibi durumlarda ödeme yasağı kararı istenemeyecektir.

Önleyici tedbir talep edebilmek için senede zilyet olmak yetmez. Örneğin, hırsızın senet zilyetliğini kaybetmesinden dolayı önleyici tedbir talebinde bulunması kabul edilemez. Önleyici tedbir talep edecek şahıs, senetteki hakkın sahibi, yani alacaklısı (malik) dir.¹⁷⁵ Ayrıca kıymetli evrakı tahsil cirsou ile elinde bulunduran hamilde senedin tahsiline yönelik olarak işlemlerde bulunabileceği için önleyici tedbir talep edebilecektir.

Kıymetli evrakın zayi olduğu hususunda yetkili hamil olduğunu ileri süren kişi bu durumu mahkemeye ispat etmelidir. Senette meşru hak sahibi olmayan kişi ödeme yasağı kararı talep edemez. Eğer mahkeme başvuran kişinin gerçek hamil olduğuna kanaat getirmez ise bu durumda ödeme yasağının reddine karar verecektir.

TMK' nın 702/4. Maddesinden de anlaşılacağı üzere, senede iştirak halinde malik olan kimselerin(örneğin mirasçılar) bu konuda birbirlerinden bağımsız olarak talepte bulunmaları mümkündür. Paylı mülkiyette de TMK' nın 693/3. Maddesi gereğince, her

¹⁷⁴Karakaya, s.33.

¹⁷⁵Adnan Yaman, Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s.32.

bir malik tek başına böyle bir koruma talebinde bulunabilir. Yani kıymetli evrakın zayi olması durumunda önleyici tedbiri hem elbirliği hem de paylı mülkiyet halinde paydaşlar birbirlerinden bağımsız olarak talep edebilirler. Ancak ileride de değinileceği üzere senet için iptal davası açılırken elbirliği halinde malik olanların hep birlikte dava açmaları gereklidir. Çünkü HMK' nın 59. Maddesi gereğince mecburi dvaarkadaşlığı söz konusudur. Öte yandan senette paylı mülkiyet söz konusu ise TMK' nın 693/3. Maddesi gereğince her bir paydaş, ortak menfaatlerin korunabilmesi adına diğer hissedarları temsilen iptal davası açabilir¹⁷⁶.

Senedin devri bakımından bir şahsi hakka sahip olmak, ödeme yasağı talebinde bulunmak için yeterli değildir. Örneğin satılan mülkiyeti kendisine devir edilmeden önce alıcı, bunların teslimi konusunda bir kişisel talep hakkına sahip olmakta ise de mülkiyet henüz kendisine geçmediğinden aynı bir hakkı yoktur. Zira senetin devri için ciro yapılmış ancak zilyetliğin devri gerçekleşmemiş ise bu durumda ciro yapılan kişi yetkili hamil konumuna gelmemiş olacak ve aynı bir hakkı olmayacaktır. Zira bu kişi, TTK' nın aradığı manada senedin zayi olduğu anda, hak sahibi olan kimse sayılmaz¹⁷⁷.

2.3.5. Ödeme Yasağında Teminat

Yukarıda açıklandığı üzere önleyici tedbir kararı verilirken HMK' da ihtiyati tedbir kararında olduğu gibi teminat alınıp alınmayacağı konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak uygulamada mahkemeler tarafından HMK' ya göre değerlendirme yapıp, önleyici tedbir kararı isteyen hamilden teminat istenmektedir.

HMK' nın 392. Maddesine göre mahkeme ihtiyati tedbir isteyen kişiden karşı tarafın ya da üçüncü kişilerin muhtemel zararları için teminat istenmesi gerekmektedir. Ancak hakimin teminat gösterilmesi istemek gibi bir zorunluluğu da bulunmamaktadır. Yargıtay uygulamasına göre mahkeme ihtiyati tedbir kararını teminatsız olarak kabul ettiği zamanlarda bunun gerekçesini de açıkça belirtilmesi gerektiğine işaret etmektedir¹⁷⁸. Ayrıca adli yardımdan yararlanan kişilerinde teminat göstermesi gerekmemektedir.

Uygulamada teminat olarak genellikle para veya banka teminat mektubu sunulmaktadır. Bazı mahkemeler karar verirken teminat mektubu yanında teminat

¹⁷⁶Karakaya, s.34.

¹⁷⁷Turan, s.45.

¹⁷⁸ Yargıtay 8. Hukuk Dairesi , 13.05.2013 tarih, E. 2013/6173, K. 2013/6983, Yargıtay 8. Hukuk Dairesi , 06.03.2013 tarih, E. 2013/3045, K. 2013/4079

mektubunu veren bankanın teminat mektubunu verdiğine ilişkin teyit mektubu da istemektedir. Mahkemeler uygulamada genellikle %10 ile %20 arasında teminat istemektedirler. Teminatsız olarak önleme kararı veren mahkemeler az da olsa bulunmaktadır. Önleyici tedbir talebinde bulunan lehtar hak sahibi olduğuna ilişkin kuvvetli deliller sunmakta ise örneğin senedin fotokopisini mahkemeye sunmuş ve kendisinin hak sahibi olduğu da açıkça belli ise kanaatimizce teminat alınmadan da önleyici tedbir kararı verilebilir.

2.3.6. Önleyici Tedbir Talebinde Şekil

TTK'nın 757. maddesi uyarınca, rızası olmaksızın kıymetli evrak elinden çıkan kimse, ödeme ya da hamilin yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesinden muhatabın poliçeyi ödeme yasağı kararı verilmesini isteyebilir. Kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere, mahkeme ancak talep üzerine ödeme yasağı kararı verebilir. Kıymetli evrakın iptali ve bu çerçevedeki ödeme yasağı talebi, kişilerin özel menfaatine hizmet ettiğinden ötürü kamu düzenine ilişkin değildir. Dolayısıyla mahkemenin re'sen ödeme yasağı kararı vermesi mümkün değildir. Öte yandan TTK'nın 759. Maddesinden anlaşılacağı üzere "poliçeyi eline geçiren kimse ortaya çıktığı takdirde, mahkeme dilekçe sahibineistirdat davası açması için uygun bir süre verir" hükmüne göre ödeme yasağı istemek ancak mahkemeye dilekçe vermek suretiyle mümkündür. Yani sözlü olarak, mahkeme zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle ya da duruşma açılması suretiyle hâkime sözlü beyanda bulunarak önleyici tedbir talep edilemez¹⁷⁹.

Kıymetli evrakın zayı olduğu iddiası ile ödeme yasağı talebinde bulunan hamil kendisinin yetkili hamil olduğuna, kıymetli evrakın rıza dışında elinden çıktığına ilişkin delillerini mahkemeye sunmalıdır. Dikkat edilmesi gereken husus mahkemeye başvuran hamilin mutlaka yetkili hamil olduğuna ilişkin mahkemeyi ikna etmesi gerekmemektedir. Mahkemeye başvuran kişinin yetkili hamil olduğuna ilişkin kuvvetle muhtemel inandırıcı deliller sunması yeterli olacaktır.

Yargıtay bir kararında; "*...Somut olayda davacı tarafından, dava konusu çekin ...'ya ciro edildiği, ancak çekin karşılıksız çıkması nedeniyle davacıya iade edildiği, böylece çekin hamil sıfatıyla davacının elinde bulunduğu sırada kaybedildiği ileri sürülmüş ve anılan çekin fotokopisi de mahkemeye sunulmuştur. Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşımayacak olan bu türden davalarda, davacının aktif dava*

¹⁷⁹Karakaya, s.37.

ehliyetinin bulunduğu konusunda, mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunulmasını yeterli saymak gereklidir. Özellikle davacının ciranta olduğu düşünüldüğünde, aksinin kabulü ile davacının daha fazlasını ispata zorlanması, zayi nedeniyle çek iptali hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hale getirecektir....”¹⁸⁰

Yargıtay söz konusu kararda mahkemeye başvuran kişinin yetkili hamil olduğunu ispatlaması için mahkemeye olumlu bir kanaat verilmesinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Görüleceği üzere dava açan kişi mutlaka hamil olduğunu ispat etmek yükü altında değildir.

Senedi rızası dışında elinden çıkan hamil yetkili hamil olduğuna ilişkin olarak mahkemeye senedin fotokopisini sunabilmelidir. Ancak senedin fotokopisi elinde bulunmayan hamilin yetkili olmayacağı var sayılmamalıdır. Hamil dava açarken senedin seri numarasını, tarihini, miktarını, rengini, keşide yeri gibi bilinen unsurlarını da dilekçesinde belirtebilir. Yargıtay’ ın yukarıda verilen kararında olduğu gibi yangın olayı meydana gelmiş ise senet hamili itfaiyenin düzenlemiş olduğu yangın tutanağı gibi belgeleri de mahkemeye sunabilir. İspat konusunda şekil zorunluluğu bulunmamaktadır. Tanık deliline dahi başvurulabilir.

Yukarıda da açıklandığı üzere ödeme yasağı kararı kıymetli evrakın iptaline ilişkin dava açmadan önce veya sonra da istenebilmektedir. Ancak uygulamada genellikle birbirine bağlı işlemler olması nedeni ile iptal davası açılacağı sırada ödeme yasağı kararı da aynı dilekçede istenmektedir.

2.3.7. Ödeme Yasağı Kararında Görevli Ve Yetkili Mahkeme

Göreve ilişkin düzenlemeler kamu düzeninden olup, davanın açılmış olduğu mahkeme görevli olup olmadığını re’ sen dikkate almak zorundadır. Mahkemenin görevi kamu düzeninden olması nedeni ile taraflar aralarında görev yönünden yetki sözleşmesine benzer sözleşme yapamayacaklardır.

Görev konusunda öncelikle davaya konu uyuşmazlığın genel mahkemelerde mi yoksa özel mahkemelerde mi görüleceği belirlenmelidir. 6762 sayılı eski TTK’ da kıymetli evrakın zayi olması halinde ödeme yasağında görevli mahkemeye ilişkin olarak herhangi bir hüküm bulunmamakta idi. Ancak 6102 sayılı yeni TTK’ nın 757

¹⁸⁰Yargıtay 11. HD. 2012/9229E, 2013/7541 K. T. 17.04.2013 <https://www.sinerjimevzuat.com> e.t.: 28.11.2020

maddesi ile söz konusu durum giderilmiş ve Asliye Ticaret Mahkemesinin görevli olduğu düzenlemiştir. Asliye Ticaret Mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise TTK' nın 5/4 maddesi gereğince Asliye Hukuk Mahkemesi Asliye Ticaret Mahkemesi sıfatı ile davaya bakacaktır.

Görevli Mahkeme tespitinden sonra karşımıza hangi mahkemenin yetkili olacağı durumu çıkmaktadır.

6100 sayılı HMK' nın 6. Maddesi hükmü gereği genel yetkili mahkeme davalı gerçek veya tüzel kişinin, davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.

TTK' nın 661/2 maddesi gereği kıymetli evrakın zayı olması halinde ödeme yasağı kararı almak için açılan davada veya kıymetli evrakın iptaline ilişkin olarak açılacak davada yetkili mahkeme borçlunun yerleşim yeri mahkemesidir. Pay senetleri hakkında dava açılacak ise anonim şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

TTK' nın 757/1 maddesi gereği poliçe hakkında ödeme yasağı kararı alınacak veya iptali davası açılacak ise yetkili mahkeme ödeme yeri mahkemesidir.

TTK' nın 661/2 maddesi gereğince pay senetleri hakkında ödeme yasağı kararı veya iptali davası açılacak ise yetkili mahkeme şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesidir.

TTK' nın 890/1 maddesi gereğince emtia senetleri veya taşıma senetleri hakkında ödeme yasağı veya iptal davası açılacak ise yetkili mahkeme malın teslim edileceği yer mahkemesidir.

TTK' nın 775 maddesine göre devletler özel hukukuna giren konularda söz konusu olduğu zaman yetkili mahkeme ödeme yeri hukukuna göre tespit edilecektir.

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin kanunda belirtilen hükümler emredici niteliktedirler. Çekişmesiz yargıya tabi işlerde hakim yetkili olup olmadığını re' sen incelemek zorundadır. Kıymetli evrakın iptali de çekişmesiz olduğu için hakim yetki konusunu re' sen göz önüne alacaktır.

2.3.8. Ödeme Yasağı Kararı Sonuçları

2.3.8.1. Genel Olarak

Ödeme yasağı kararı verilebilmesi için gerekli şartlar ile kıymetli evrakın iptali davasında aranan şartlar ile benzerli göstermektedir. Lakin ödeme yasağı talep edildiğinde, mahkemece aranacak hususlar, iptal davası bakımından nispeten iki bakımdan hafifletilmiştir. Öncelikle, mahkeme, o anki zilyedin kim olduğu bilinse dahi,

ödemeyi yasaklayabilir. Ayrıca, ödeme yasağındaki “koruyucu olma özelliği”, senede zilyet bulunmak ve senedin rıza hilâfına elden çıktığı hususlarıyla ilgili ispat konusunda, iptal davasına oranla daha az talepkâr olmayı gerektirmektedir¹⁸¹.

Yukarıda da açıklandığı üzere ödeme yasağı kararı verilebilmesi için, hamilin senedi ferdileştirmesi gerekmektedir. Senedin fotokopisi hamilde bulunmakta ise bunu mahkemeye sunmalıdır. Senedin fotokopisi bulunmamakta ise davaya konu kıymetli evrakın rengi, miktarı, keşide tarihi, keşide yeri, vadesi gibi kıymetli evrakı ferdi eştirecek bilgileri mahkemeye sunmalıdır.

Mahkemenin vermiş olduğu ödemeden men kararı devam ettiği sürece zayi olduğu iddia edilen kıymetli evrakın hak sahibini teşhis fonksiyonu¹⁸² ortadan kalkacağı için, borçlu senedi ibraz eden kişiye ödemede bulunmamalı, ödeme yapmaktan kaçınmalıdır. Borçlu senedi ibraz edenin hak sahibi olmaması halinde ikinci defa ödeme yapmak zorunda kalacağı için ödeme yapmak istiyorsa en güvenli yol olan mahkemeden senet bedelini tevdi için yer belirlemesini talep etmelidir.

TTK’ da ödeme yasağı kararının verilmesi durumunda tebliğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte mahkemenin vermiş olduğu önleyici tedbir kararı dava konusu çek ise bankaya, bono ise borçluya tebliğ edilmelidir. Uygulamada bazı mahkemeler tarafından postada yaşanan gecikmeleri azaltmak amacı ile önleyici tedbir talep eden hamile mahkeme kararının imzalı sureti verilmekte ve bir an önce bankaya veya borçluya kararı götürmesi sağlanmaktadır.

Kararın tebliğ edilmesiyle senedin teşhis işlevi ortadan kalkacaktır. Bu nedenle ödeme yasağı devam ettiği sürece, senedi elinde bulunduran kimse muhatap banka ya da borçludan ödeme yapmasını talep edemeyecek, borçlu da senedin kendisine sunulması halinde ödemeden imtina edebilecek ve hak sahibi olmayan hamile ödeme yapmakla borcundan kurtulamayacaktır. Hatta bu durumda borçlu mükerrer ödeme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir.¹⁸³

Ödeme yasağı devam ederken senedi elinde bulunduran hamil borçluya karşı icra takibi başlatması halinde durum ne olacaktır?

Yargıtay bir kararında “...Somut olayda, takip dayanağı 14.01.2015 keşide tarihli, 150.440,23 USD bedelli çekin, 15.01.2015 tarihinde muhatap bankaya ibraz edildiği, ibrazında banka tarafından “İşbu çek hakkında Milas 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin

¹⁸¹Karakaya, s.40.

¹⁸² Hak sahibini teşhis fonksiyonu kıymetli evrakı elinde bulunduran kişinin gerçekten hak sahibi olup olmadığının belirlenmesine yardımcı olur.

¹⁸³Karakaya, s.43.

21.08.2014 tarih ve 2014/108 D. İş sayılı ödeme yasağı kararı konulduğundan hiçbir işlem yapılamamıştır” şerhinin düşüldüğü, görülmektedir... Çek karşılığı bulundurulsa dahi çek bedelinin ödenmemesinden dolayı keşideci-borçlu şirketin çek tazminatından sorumlu tutulmaması düşünülemez. O halde mahkemece, çek tazminatına yönelik borca itirazın reddi gerekirken, çek tazminatı yönünden takibin iptaline hükmolunması isabetsizdir... ”¹⁸⁴.

Yargıtay vermiş olduğu bu karar ile ödeme yasağı verilmesi kararının senedi elinde bulunduran hamili bağlamayacağını ve bu nedenle icra takibi başlatılabileceğini belirtmiştir. Borçlu taraf ödeme yasağı kararı veren mahkemenin kararına uyarak senet bedeli ödemediğinde icra takibi ile karşı karşıya kalacaktır. Söz konusu olaylarla ilgisi olmayan borcunu ödemeye hazır olan üçüncü iyi niyetli kişi olan borçlu taraf birde icra masraflarına katlanmakla yükümlü tutulmaktadır. Hakkında ödeme yasağı kararı verilen çek için icra takibi yapıldığı zaman kanaatimizce borçlu tarafından ödeme yasağı kararı veren mahkemeye bu durum bildirilmeli ve mahkeme tarafından asıl borç miktarının mahkemenin belirleyeceği yere tevdi edilmesine karar verilmelidir. Mahkemenin vermiş olduğu tevdi kararı üzerine borcu ödeyen senet borçlusu hakkında başlatılan takibin iptaline karar verilmelidir.

Mahkemedен ödeme yasağı kararı alan kişiye de senedin ortaya çıktığı bildirilmeli ve iade davası açması için mahkeme tarafından uygun bir süre verilmelidir. Mahkeme tarafından belirtilen süre zarfında iade davası açılması halinde, iade davası sonucunda tevdi edilen senet bedeli gerçek hak sahibine ödenmelidir. Mahkeme tarafından belirtilen süre içerisinde iade davası açılmaz ise mahkeme vermiş olduğu ödeme yasağını kaldırmalı ve tevdi edilen miktarı hak sahibine ödenmesi yönünde karar vermeliştir.

2.3.8.2. Kararın Temyizi

TTK’ da mahkeme tarafından verilen önleyici tedbir kararına karşı hangi kanun yoluna başvurulacağı düzenlenmemiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere ödeme yasağı hakkında değerlendirme yapan mahkeme TTK’ da hüküm bulunmadığı takdirde yargılama usulü hakkında genel kanun olan HMK’ dan yararlanacaktır. Bu nedenle

¹⁸⁴Yargıtay 12. HD. 2018/12303, K: 2018/9377. T. 08.10.2018 <https://www.sinerjimevzuat.com> e.t.: 28.11.2020

HMK' da bulunan ihtiyati tedbire ilişkin hükümler kıyas yolu ile ödeme yasağında da uygulaması gerekecektir.

Önleyici tedbir kararı isteyen hamil bu talebi kabul edilmesi halinde kanun yoluna başvurmakta herhangi bir menfaati bulunmayacağı açıkça ortadadır. Zira talebi kabul edilmiştir. Ancak önleyici tedbir talebi mahkeme tarafından ret edilmiş ise, HMK 394. Maddesine göre değerlendirme yapılarak kararı veren mahkemeye karşı itiraz edilmelidir. Mahkeme itiraz üzerine tekrardan inceleme yaparak itirazın reddine veya kabulüne şeklinde karar verecektir.

İtiraz ret edilirse bu karara karşı kanun yolu olarak temyiz kanun yoluna başvurulabilir mi? Bu konuda HMK' nin yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte Yargıtay Daireleri arasında görüş farklılıkları ortaya çıkmışsa da, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu' nun 2013/1 Esas, 2014/1 Karar sayılı, 21/02/2014 tarihli içtihadı birleştirme kararı¹⁸⁵ ile, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen ihtiyati tedbir taleplerinin reddi ya da bu taleplerin kabulü durumunda, itiraz üzerine verilen kararlara karşı temyiz yolunun kapalı olacağı benimsenerek tartışmalara noktayı koymuştur¹⁸⁶.

Sonuç olarak ödemeye yasağı talebine ilişkin ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararlara karşı itiraz edilmiş ve bu itiraz ilk derece mahkemesi tarafından ret edilmiş ise, verilen ret kararı için İstinaf Kanun Yoluna başvurulacak olup, İstinafin vermiş olduğu karar kesin olacaktır. İstinafin verdiği karar karşı Temyiz Kanun Yoluna başvurulamayacaktır.

¹⁸⁵ “Konu ihtiyati tedbir bakımından değerlendirildiğinde, 1086 sayılı Kanun’da ihtiyati tedbir kararlarına karşı kanun yoluna gidilmesine yönelik herhangi bir hüküm bulunmaması ve bu müessesenin HMK ile getirilmiş yeni bir müessese olduğu hususları gözetildiğinde anılan maddenin bu fıkrası hükmü uyarınca da ihtiyati tedbirler hakkında temyiz yoluna gidilebileceği hususunda bir yorum ve uygulama yapılamayacağı açıktır. Aksinin kabulü hâlinde; temyiz incelemesine konu dava ve işlerin kapsamının 6100 sayılı Kanun; temyiz yöntemi ve inceleme sonucunda verilecek karar türünün belirlenmesinde ise; 1086 sayılı Kanun hükümlerinin dikkate alınması gibi tutarlı olmayan bir hukuksal yorum ve uygulamanın yolu açılmış olacaktır. Diğer bir ifadeyle, felsefi yorumlama faaliyeti bakımından realist bir yaklaşımla bağdaşmayacak şekilde bir hukukî müessesenin unsurları ile, sonuçlarının farklı konseptlerle hazırlanmış iki ayrı kanun hükümleri gözetilerek belirlenmesi ve uygulanması gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bu itibarla HMK’nin 391 ve 394. maddelerinde geçen “kanun yolu” ibaresi ile kastedilenin istinaf yolu olduğu, Geçici 3. madde yollamasının sadece HUMK’un temyize ilişkin hükümlerini kapsadığı ve ihtiyati tedbire ilişkin kararların nihai nitelikte kararlardan olmadığı, ayrıca bu konuda özel bir düzenlemenin de bulunmadığı gözetildiğinde bu tür kararların temyiz yolu kapsamında incelenemeyeceği kanaatine varılmıştır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’ nun 2013/1 Esas, 2014/1 Karar sayılı, 21/02/2014 <https://www.sinerjimevzuat.com> e.t.: 29.11.2020

¹⁸⁶Karakaya, s.42.

2.3.8.3. Ödeme Yasağı Kararının Zaman Aşımını Kesip Kesmediği

Mahkemenin vermiş olduğu ödeme yasağına ilişkin karar zaman aşımını kesmeyecektir. Zaman aşımını kesen sebepler TBK 153-154 maddelerinde belirtilmiş olup, önleyici tedbir kararı bu maddeler kapsamına girmemektedir.

Önleyici tedbir kararı çekişmesiz yargıya tabi davalardan olup, yargılamaya borçlu taraf katılmamaktadır. Mahkeme tarafından verilen karar icrai nitelikte de olmayıp, dava niteliği taşımamaktadır.

Yargıtay kararlarında da önleyici tedbir kararının ve iptal davasının zaman aşımını kesmediğine işaret edilmiştir. Yargıtay bir kararında; “...TTK’nun 662. maddesinde zamanaşımını kesen sebepler, dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi şeklinde sınırlı olarak sayılmıştır. Ticari işlemlerin itimat, itibar ve sürat gibi özellikleri nedeniyle Türk Ticaret Kanunu’nda daha kısa süreli zamanaşımı süreleri belirlenmiş olup, Borçlar Kanunu’ndaki zamanaşımı süreleri burada uygulanmaz. Anılan maddede: Dava açılması ile kastedilen, kambiyo senetleri hukukuna ilişkin bir talep dolayısıyla yetkili mahkeme nezdinde, usulüne uygun bir davanın açılmış bulunmasıdır. Örneğin senet borçlusunun açtığı senet iptal davası zamanaşımını kesmez. (TTK.669 vd.md.). Keza ihtiyati haciz, ihtiyati tedbir, önceki davada fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması vs. davaları da zamanaşımını kesici nitelikte değildir. Zira açılmış bulunan davanın, HUMK’nun 237. maddesindeki kesin hükme konu teşkil edecek biçimde nizalı kazaya konu edilmesi gerekir. (12.HD. T. 07/04/1983-1459 E. 2701 K.)... ”¹⁸⁷.

2.3.8.4. Haksız Ödeme Yasağı Talebinden Dolayı Tazminat

Ziyaya uğrayan kıymetli evraka ilişkin olarak yetkili hamil ve hak sahibi olduğu iddiası ile mahkemeye başvurup mahkemeden önleyici tedbir kararı talep eden kişi ileride açılacak olan istirdat veya iptal davasında haksız çıkması durumunda, mahkemenin vermiş olduğu önleyici tedbir kararından dolayı borçlu veya gerçek hamil zarara uğrayabilir. TTK’ da önleyici tedbir kararı sebebi ile zarara uğrayan taraflar için tazminat davası ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. HMK’nın 399. Maddesinde verilen ihtiyati tedbir kararı haksız ise bu haksız ihtiyatî tedbirden kaynaklı olarak zarara görenler ihtiyati tedbir talebinde bulunan kişiye karşı tazminat davası

¹⁸⁷Yargıtay 12. HD. 2012/2464 E., 2012/21280 K. T. 19.06.2012 <https://www.sinerjimevzuat.com> e.t.: 28.11.2020

açabilecekleri düzenlenmiştir. TTK' da hüküm bulunmaması nedeni ile kıyasen HMK' ya göre değerlendirme yapılacaktır.

Haksız ihtiyati tedbirden dolayı açılacak olan tazminat davası, esas hakkındaki davanın karara bağlandığı mahkemede açılır. HMK m. 399 gereğince tazminat davası açma hakkı, bir yıllık zamanaşımına tabidir. Bir yıllık zamanaşımı, hükmün kesinleşmesinden ya da ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren başlayacaktır.

O halde tazminat davasının açılabilmesi için beş şartın gerçekleşmesi gerekir: Birincisi, mahkemece verilmiş ödeme yasağı kararı bulunmalıdır. İkincisi, ödeme yasağı kararı icra edilmeli, yani borçluya veya muhataba tebliğ edilmelidir. Üçüncüsü, ödeme yasağı kararı, haksız olmalıdır. Bunun için ödeme yasağı kararından sonra açılan iade veya iptal davası aleyhe neticelenmelidir. Dördüncüsü, mahkemece verilen ve icra edilen ödeme yasağı kararından dolayı borçlu veya muhatap zarar görmelidir. Beşincisi, ödeme yasağı kararı ile oluşan zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır. Haksız ödeme yasağı talebinde bulunmuş olan taraf (tazminat davalısı), davacıya tazminat ödemeye mahkûm edilirse, davacı (zarara uğrayan) bu tazminatını, (davalının ihtiyati tedbir kararı alırken yatırdığı teminatın davacı tarafından alınacağına ilişkin HMK m. 392 hükmünü, kıyas yoluyla haksız ödeme yasağında açılan tazminat davasına uygulayacak olursak) gösterilen teminattan alabilecektir¹⁸⁸.

2.3.8.5. Mahkemenin Senet Bedelinin Ödeneceği Yeri Belirlenmesi

TTK 757/2 maddesi gereğince mahkeme ödeme yasağı kararı verdiği zaman borçluya, senedin vadesi geldiği zaman senedin bedelini ödemesi için uygun bir yer belirler.

Tevdi yerinin belirlenmesinin mahkemece re'sen mi yoksa borçlunun istemi üzerine mi verileceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlar mahkemenin re'sen karar vereceğini¹⁸⁹ bazı yazalar ise ancak talep halinde¹⁹⁰ ödeme yerinin belirleneceğini belirtmektedirler. Yargıtay mahkemenin tevdi yerinin belirleme kararını ancak borçlunun talebi üzerine verileceğini belirtmektedir¹⁹¹.

Kanaatimizce tevdi yerini ödeme yasağı kararı verileceği sırada mahkemece re'sen belirlenmelidir. Yukarıda açıklandığı üzere senedi elinde bulunduran hamil tarafından

¹⁸⁸Turan, s.58.

¹⁸⁹ Sezer, s.13, Turan, s.60

¹⁹⁰ Gültekin, s.143, Pulaşlı, s.111,

¹⁹¹ Yargıtay 17.Hukuk Dairesi T27/05/1985 1985/3596 E. 1985/3300 K.

borçlu aleyhine icra takibine geçilmesi durumu söz konusu olduğunda borçlu borcunu tevdi etmiş olduğu için herhangi bir zarara uğramayacak ve söz konusu icra takibi de iptal edilecektir. Tevdi yerinin belirlenmesini talebe bağlamakta taraflarında herhangi bir menfaati bulunmadığı ortadadır.

2.3.8.6. İade Davası Açma Hakkı

Aşağıda daha detaylı şekilde açıklanacağı üzere ödeme yasağı karar verilmesi halinde senedin kimde olduğu tespit edilmiş ise ödeme yasağı kararı alan hamil senedi elinde bulunduran kişiye karşı iade davası açmak zorundadır. Senedin kimde olduğu mahkeme tarafından senedin iptaline ilişkin olarak yapılan ilan neticesinde senedi elinde bulunduranın mahkemeye başvurması ile ortaya çıkabilecektir. Ödeme yasağı kararı ve iptal davasından haberi olmayan çeki elinde bulunduran hamil çekin ödenmesi için bankaya başvurduğunda banka tarafından çek hakkında ödeme yasağı kararı olduğunu öğrenebilir. Banka çekin ödenmesi için başvuran hamilin kimlik bilgilerini aldığı için bunu mahkemeye bildirmektedir. Mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı alan kişiye çekin kimde olduğu bildirilir ve iade davası açması için süre verilir.

Açıklandığı üzere senedin nispi anlamda zayi olması halinde iade davası açılmaktadır. Nispi anlamda zayi olmada senet başkasının elinde bulunmakta olup, yok olmamıştır. Mutlak anlamda zayi olma durumunda senedin iadesi için dava açılmaz. Zira senet kimsenin elinde olmayıp yanma, yırtılma gibi durumlar nedeni ile ortadan kalkmış ve kimsenin eline geçme imkanı bulunmamaktadır.

Mahkeme tarafından verilen uygun süre içerisinde iade davası açılması halinde verilen ödeme yasağı kararı iade davasının sonucuna kadar devam edecektir. Ancak mahkeme tarafından verilen süreye rağmen iade davası açılmaz ise ödeme yasağı kararı mahkeme tarafından talebe gerek olmaksızın re' sen kaldırılacaktır.

Asli zilyet olmayan ve saklama göreviyle senedi elinde bulunduran kişinin pasif husumet ehliyeti olmadığından saklama nedeniyle senedi elinde bulundurana karşı iade davası açılmaz. İade davası asli zilyede karşı açılmalıdır¹⁹².

2.3.8.7. İptal Davası Açma Hakkı

Kıymetli evrakın kimin elinde olduğu tespit edilemeyen durumlarda ödeme yasağı alan kişi tarafından iptal davası açılmalıdır. Senette hak senet ile birleşmiş durumda

¹⁹²Sezer, s.132.

bulunmaktadır. Kural olarak borçlu senedi ibraz edemeyen hamile ödeme yapmak zorunda değildir. Bu kuralın istisnası iptal davasında kendini göstermektedir. İptal davası ile senedin hak sahibini teşhis fonksiyonu ortadan kalmakta ve iptal davasını açan kişinin hak sahibi olduğu karine olarak kabul edilmektedir. Yalnız dikkat edilmesi gereken nokta iptal davası sonucunda verilmiş olan karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir. Yani senedin sonradan ortaya çıkan gerçek hamili iptal davası sonucunda verilen kararın iptalini isteme hakkı bulunmaktadır¹⁹³.

İptal davasının sonucu olarak iptal kararını elinde bulunduran kişi kendisinin hak sahibini olduğuna ve iptal kararının da hak sahibinin teşhis fonksiyonu olduğuna delil teşkil eder. İptal davası sonucunda gerçek hak sahibi olan kişi iptal davasının iptali için dava açmadan önce borçlu iptal davasında verilen karar göre hak sahibi gözüken kişiye ödeme yapmış olabilir. Bu durumda gerçek hak sahibi sebepsiz zenginleşme davası ile ödenmiş olan paranın iadesini talep edebilecektir¹⁹⁴. Ödeme yapılmamış ancak iptal kararı neticesinde borçlu tarafından yeni bir senet düzenlenip verilmiş ise bu durumda da senedin istirdadı için dava açılabilir.

Kıymetli evrakın iptalini talebe yetkili olanlar, senet zayi olmasaydı, senedin ödenmesi için senedi kim borçluya ibraz edecek ise bu kişiler iptal davası açmaya da yetkilidirler. Bu nedenle senedi temlik cirosu, rehin cirosu veya tahsil cirosu ile elinde bulunduran kişiler iptal davası açmaya da yetkilidirler.

O halde; iptal talep eden kimsenin, bu konuda mahkeme tarafından karar verilmesinde “haklı bir menfaati” nin bulunması gerekir. Hakim tarafından re’ sen aranacak olan bu haklı menfaat yoksa, esasa girilmeden talep reddedilmeli, haklı menfaatin bulunmadığı yargılama aşamasında ortaya çıkmış ise, hakim, bunun tespiti ile iptal talebini re’ sen reddetmelidir¹⁹⁵.

193 “6102 s. TTK'nın 757 vd. maddelerinde düzenlenen zayi sebebiyle iptal davalarında maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyip bu kararlara karşı, sadece davanın tarafları değil, hukuki durumu bu karardan olumsuz etkilenen üçüncü kişilerin de kanun yoluna başvurma haklarının bulunduğu kabulü gerekir (Hakan Pekcanitez, Medeni Usul Hukuku, C.3, s.2140-2141).” Yargıtay 11.Hukuk Dairesi T. 11/04/2018 2016/9815 E. 2016/2583 K. **Kaynak:**www.kazancicom.tr e.t. 28/11/2020

194“ İptal kararının olumlu etkisi sebebiyle borçlunun karar hamiline yapacağı ifa onu borcundan kurtaracağı için senede zilyet olan üçüncü kişi borcun sona erdiği def'i ile karşılaşabilir. Bu durumda üçüncü kişi, kendisine ifada bulunulan iptal kararı hamili aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açabilir.” Yargıtay 11.Hukuk Dairesi T. 11/04/2018 2016/11763 E. 2016/6962 K. **Kaynak:**www.kazancicom.tr e.t. 28/11/2020

195 Gültekin, s.92

İptal davasına ilişkin genel düzenlemeler TTK' nın 651-653 maddelerinde belirtilmiştir. İptal davasında öncelikle zayı olan kıymetli evrak için düzenlenmiş olan özel hükümler uygulanmalı, özel hükümlerin bulunmaması halinde ise TTK' nın 651-653 maddelerinde düzenlenen genel hükümler uygulanmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAKIN İPTALİ

3.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda sadece ödeme yasağı kararı verilmesi hamilin işine yaramayacaktır. Ödeme yasağı kararı almadaki neden kıymetli evrakın iptaline karar verilene kadar senedin hak sahibi olmayan kişilere ödemesini önlemektir. TTK 651 maddesi gereğince kıymetli evrakın iptaline karar verilebilmesi için kıymetli evrakın zayi olması gerekmektedir. Kıymetli evrakın zayi olmasından kasıt yukarıda da¹⁹⁶ açıklandığı üzere hakkın sona ermesi durumu değil hakkın bağlanmış olduğu kağıdın zayi olmasıdır.

3.1.1. İptal Kararının Şartları

İptal kararı verilebilmesi için bazı şartlara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu şartlar kanunda 651. Maddede belirtilmiş olup aşağıda belirtilecektir.

3.1.1.1. Senedin Zayi Olması

Yukarıda da açıklandığı üzere TTK 651 maddesi gereğince iptal kararı verilebilmesi için öncelikle senedin zayi olması gerekmektedir. Senedin zayi olması söz konusu değilse iptal davası açmakta hukuki yarar bulunmayacaktır.

Senedin zayi olmasından kasıt senedin yırtılması, çalınması, yanması depremde kaybolması vb. durumlar olabilir. Yani senedin doğal olaylar neticesin de veya insani faktörler neticesin de elden çıkmış olmasının önemi bulunmamaktadır. Senedin zayi olması nedeniyle iptal davası açılabilmesi için senet hamilin rızası dışında elinden çıkmış olmalı ve senedin kimin elinde olduğunun hamil tarafından bilinmemesi gerekmektedir.

Dikkat edilmesi gereken husus senedin hamilin elinden rızası dışında çıkmış olması gerekmektedir. Hamil kendi rızası ile senedi yırtar veya yakar ise bu durumda senette bulunan hakka kendi rızası ile son verdiği için iptal davasına başvuramaz.

¹⁹⁶ S.43

Senet mahkeme veya icra dairelerine tevdi edildikten sonra zayi olursa yani kaybolursa iptal davası açılmayacaktır. Keza, Yargıtay da¹⁹⁷, kıymetli evrakın iptali davasının senet hamilin elinde iken kaybolduğu takdirde açılması gerektiğini, resmi mercilerde kaybolan senetler için hamile dava açma külfetinin yükletilemeyeceğine belirtmiştir¹⁹⁸.

Senedin ibrazının imkânsızlaşmasından, “ibrazın herkese karşı objektif anlamda mümkün olamamasını” anlamak gerekir. Bu sebeple, mesela, borçlunun seyahate bulunması dolayısıyla, senedin kendisine ibraz olunamaması veya bir amanın senedi bulamaması, objektif anlamda bir imkansızlık değildir¹⁹⁹.

Senedin fotokopi veya kopyasının hamilin elinde olması, iptal davasının açılmasına engel değildir. Çünkü kıymetli evrak borçlusu, senedin kendisine teslimi karşılığında senetteki borcu ödemekle yükümlüdür.²⁰⁰ Senedin fotokopisinin senedin hamilinin elinde bulunması durumu senet hamili lehine bir durum olup, zayi olan senet için iptal davası açılması durumunda mahkemeye karşı hak sahibi olduğunun ispatına yarayacaktır.

3.1.1.2. Senette Yer Alan Hakkın Mevcut Olması

Yukarıda da değinildiği üzere kıymetli evrakın zayi olmasında kast edilen kıymetli evraka bağlı olan hakkın değil hakkın bağlandığı kağıdın zayi olmasıdır.

Senedin ziyayı nedeniyle iptal davasının kabul edilebilmesi için, senette mündemiç olan hakkın halen mevcut olması gerekir. Senette mündemiç olan hak, çeşitli nedenlerle sona ermişse veya hiç doğmamış veya doğması mümkün değilse, iptal talebi kabul edilmeyecektir.²⁰¹

Açık senetler²⁰² hakkında iptal davası açılacağı ise kabul edilmektedir²⁰³.

Senette yer alan hak zamanaşımına uğramış olsa dahi, sadece bu durum senedin kıymetli evrak vasfını yitirmesine sebep olmayacağı ve hakkı sona erdirmeyeceği için iptal talebinde bulunabilir²⁰⁴.

¹⁹⁷ Yargıtay 11. HD. 1963/2663 E, 1963/4739 K. T. 23.12.1963 Karakaya s.47

¹⁹⁸ Karakaya, s.47.

¹⁹⁹ Gültekin, s. 68.

²⁰⁰ Sezer, s.135.

²⁰¹ Gültekin, s. 93

²⁰² “Keşideci bir beyaz kağıda sadece imzasını atarak lehdara tevdi ve poliçe metnini doldurmaya onu yetkili kalabilir. O halde, açık veya beyaz poliçeden söz edebilmek için, keşidecinin en az imza koşulunu yerine getirmiş olması gerekir. Keşidecinin imzası olmadan açık poliçe olmaz.” Oğuz İmregün, Kıymetli Evrak Hukuku, 3.Basım, Filiz Yayınevi, İstanbul 2003, s. 56

²⁰³ Gültekin, s.96, Pulaşlı, s.92, Gürbüz, s.97,

Senetteki alacak ödenmiş ise bu durumda hak ortadan kalmış olacağı için iptal davası açılmayacaktır.

3.1.1.3. Senet Zilyetliğinin Yeniden İktisabının Mümkün Olmaması

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda senedin iktisabı geçici olarak değil sürekli olarak mümkün olmamalıdır.

Hamilin senedin zilyetliğini kazanması mümkün olduğu sürece iptal davası açılmaz. Bu durumda senedi yeniden elde etmek için gerekli olan diğer önlemlere başvurulabilir. Örneğin, iade davası yoluyla alacaklı senedin zilyetliğini yeniden kazanabilir. Nitekim iptal prosedüründe eğer mahkemece verilecek sürede senet ibraz edilirse, dava açılmış olmasına rağmen iptal kararı verilmez²⁰⁵.

Senedin kimin elinde olduğu bilinmesine rağmen iptal davası açılmış ise mahkeme tarafından davanın esastan reddine karar verilecektir.

Fakat senedin kimin elinde olduğu bilinmekle birlikte, bu şahsın yeri ve nerede bulunduğu tespit edilemiyorsa, pratik açıdan artık senedin ibraz edilmesi imkânsızlaşmış sayılır²⁰⁶. Bu halde iptal davası açılması gerekecektir.

Hamile yazılı senet taşınır mal olmasına rağmen, rıza dışı elden çıkarsa da, iyi niyetli hamile senedin rıza dışı elden çıktığı def'i ileri sürülemez, borçlu hamile senet bedelini ödemek zorundadır²⁰⁷.

3.1.1.4. Senet İptali Mümkün Senetlerden Olması

TTK' da sadece kıymetli evrak niteliğine haiz senetlerin iptalinin istenebileceği düzenlenmiştir. Kıymetli evrak özelliği taşımayan adi senetlerin TTK hükümlerine göre iptali istenemez. Adi senetlerin iptali TBK 105 maddesine göre istenebilecektir. Bu nedenle öncelikle iptali talep edilen senedin kıymetli evrak niteliğine haiz olup olmadığı incelenmelidir. Ayrıca kanunda senedin iptalinin yasak olup olmadığı yönünde de araştırılma yapılmalıdır. Yani kanunda aksine düzenleme bulunmadığı sürece tüm kıymetli evrakların iptali istenebilecektir.

Kıymetli evrakın zayi olması nedeniyle TTK' nın getirdiği iptale ilişkin düzenlemeler emredici nitelikte hükümlerdir. Taraflar anlaşma sonucu veya tarafların

²⁰⁴ Karakaya, s.48.

²⁰⁵ Bilgili/Demirkapı, s.39

²⁰⁶ Karakaya, s.49.

²⁰⁷ Pulaşlı, s.93

senet üzerine koyacakları kayıtlarla, senetlerin iptaline ilişkin hükümler değiştirilemez ve etkisiz kılınmaz²⁰⁸. Kanunen iptali mümkün olmayan kıymetli evrak türünü taraflar aralarında anlaşarak iptale tabi kıymetli olarak kararlaştıramayacaklardır.

Aksi belirtilmedikçe, Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiş olan bütün kıymetli evrak türleri iptal edilebilecektir²⁰⁹.

TTK' nın 668/1 maddesinde banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken para ve para yerine ödeme aracı olarak kullanılan ve muayyen bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu durumda iptal davası açılması halinde mahkeme tarafından kanunun emredici hükmü gereğince açılan davanın reddine karar verilecektir.

Yine banka teminat mektupları da kıymetli evrak vasfında olmadığından zayi nedeniyle iptal davasına konu edilemez²¹⁰. Adi borç senetleri ile limited şirketlerin nama yazılı olanlar hariç çıkardıkları “pay senetleri” ve kooperatiflerdeki “ortaklık senetleri” kıymetli evrak niteliğinde senetler olmadığından, Türk Ticaret Kanunundaki hükümlere göre iptali istenemez²¹¹.

Kıymetli evrak kanunda belirtilen zorunlu unsurlara haiz değilse ortada geçerli bir kıymetli evrak olmadığı için iptali de mümkün olmayacaktır. Örneğin çekte keşide yerinin yazılmaması zorunlu unsur olduğu için, çekte keşide yeri yazılmadığı zaman çek kıymetli evrak vasfında olmayacak ve iptali istemeyecektir.

TTK 680 maddesi gereğince açık kambiyo senedi yani sadece borçlu keşidecinin imzasını taşıyan senetlerin de iptali istenebilir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere boş senetler kambiyo senedi vasfına haiz olmadıkları için iptali istenemezler. Uygulamada sıklıkla görülen durumlardan biriside boş çek karnesinin çalınması halidir. Bu durumda boş çek yaprakları kıymetli evrak niteliğine haiz olmadıkları için iptalleri de istenemeyecektir²¹². Bu durumda keşideci tarafından borçlu olmadığına ilişkin menfi tespit davası açılmalıdır.

²⁰⁸ Sezer, s.143.

²⁰⁹ Gültekin, s.95

²¹⁰ Karakaya, s.53.

²¹¹ Öztan, s.99

²¹² “Mahkemece tüm dosya kapsamına göre; TTK'nın 651. maddesine göre kıymetli evrak zayi olduğu takdirde mahkeme tarafından iptaline karar verilebileceği, kıymetli evrakın zayi olduğu veya zararın ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebileceğinin düzenlendiği, boş çek yaprakları kıymetli evrak niteliği taşımadığından bu madde kapsamında iptali istenemeyeceği, çek keşidecinin TTK'nın 818/s. maddesi gereğince, aynı Yasa'nın 757. maddesi delaleti ile iptal davası açmaya hakkının olmadığı, iptal davası açma hakkının borçlu durumunda olan keşide edene değil ancak çek üzerinde hak sahibi olan hamile ait olacağı, davacının bu davada çek yapraklarının rızası dışında kaybolduğunun tespitini talep ettiği, davacının tespit isteminin

Milli piyango biletlerinin kıymetli evrak olup olmadığı konusunda öğretide görüş birliği bulunmamakta olup, kimi yazarlar tarafından kıymetli evrak kabul edilmekte²¹³ ve iptali mümkün kabul edilmektedir. Kimi yazarlara göre ise kıymetli evrak vasfına haiz olmayıp²¹⁴, iptali mümkün değildir. Milli Piyango Teşkilatına Dair 3670 sayılı kanunun 5772 sayılı kanun ile 10. Maddesi değiştirilmiş ve değişen bu madde milli piyango biletin aslının sunulmasını şart koşmaktaydı.

Şunu belirtelim ki, milli piyango biletlerinin iptalini imkansız kılan 10' uncu madde 04.04.1988 tarihli Kanun Hükmünde Kararname 320/58 ile ilga edildiğinden bugün milli piyango biletlerinin iptali mümkündür. Bileti zayi eden hamil mahkemeye başvurarak biletin iptalini isteyebilir²¹⁵.

3.1.1.5. İptali İstenen Senedin Zayi Olduğu Sırada Ya Da Zayinin Öğrenildiği Sırada Hak Sahibi Olunmalıdır.

TTK 651/2' de belirtildiği üzere kıymetli evrakın zayi olduğu veya ziyanın ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi senedin iptalini isteyebilecektir. Kanun maddesinde senet üzerinde hak sahibi olan kelimesi geçtiği için sadece senedin maliki olan kişi değil aynı zamanda senet üzerinde sınırlı aynı hakka sahip olan kişide senedin iptalini isteyebilecektir. Senedin alacaklısı, intifa hakkı sahibi, rehin hakkı sahibi, senedi rehin alan kişi veya bu kişilerin vekili senedin iptalini talep edebilecektir.

Keşideci her ne kadar senedin iptali için dava açamaz ise de keşideci hamil konumunda ise bu sıfatına dayanarak iptal davası açabilecektir²¹⁶. Senedi tahsil cirosu ile elinde tutan cirantada iptal davası açabilir²¹⁷.

bir hakkın yada hukuki ilişkin yokluğunun belirlenmesine ilişkin olmayıp çek yapraklarının kaybolmasına ilişkin maddi vakkanın tespitine yönelik olduğu, maddi vakkaların tek başına tespit davasının konusunu oluşturamayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı davacı vekili temyiz etmiştir. Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.” Yargıtay 12 HD.,27.02.2017 tarih, E. 2016/1659, K. 2017/1116, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 29.11.2020.

²¹³ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.56

²¹⁴ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.50, Öztan, s.57

²¹⁵ Gürbüz, s. 129.

²¹⁶“Davacı tarafından zayi edildiği ve bu nedenle de iptali istenen poliçenin, TTK.nun 585. maddesi uyarınca keşidecinin emrine yazılı veya bizzat keşideci üzerine çekilmiş bir poliçe olduğunun metninin tercümesinden istihraç edilebiliyor ve bu nedenle davacının aynı zamanda hamil olduğunun anlaşılması sebebiyle TTK.nun 671 ve sonraki maddeleri uyarınca açtığı iptal davasının dinlenmesi mümkün ise de, iptali istenen poliçe de TTK.nun 583/8. maddesinde öngörülen keşideci imzasının bulunmaması, bu unsurun yokluğunun TTK. 584/1. maddesi uyarınca senedin poliçe sayılmasına imkan vermemesine göre, sonucu itibarıyla doğru olan hükmün onanması gerekmiştir.”Yargıtay 11 HD.,21.06.2002 tarih, E. 2002/1951, K. 2002/6400, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 29.11.2020.

Senet üzerinde asli zilyet olmayan, senedi saklama göreviyle geçici olarak elinde bulunduran kişinin veya senet borçlusunun senedin zayi olması nedeniyle iptal davası açması mümkün değildir. Senet üzerinde hak sahibi olmayan kişilerin iptal davası açması halinde, mahkeme, davacının aktif husumet ehliyeti bulunmadığından iptal davasının reddine karar vermelidir²¹⁸.

Öte yandan senedin nakli hususunda sadece kişisel hakka sahip olan kişilerin de iptal davası açmalarına imkân yoktur. Örneğin, alıcının, satım sözleşmesi nedeniyle, satım sözleşmesinin ifasından önce, senedin kendisine tesliminden önce iptal talebinde bulunmaya hakkı yoktur²¹⁹.

Elbirliği mülkiyetinde iptal ve istirdat davasını bütün mirasçılar hep birlikte açmalıdırlar. Bu durumda tüm mirasçılar arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmaktadır. İptal ve istirdat davasına konu senet üzerinde paylı mülkiyet durumu söz konusu olduğunda ise TMK' nın 693/3 maddesi gereğince, bölünemeyen ortak menfaatlerin korunması amaçlı olarak paydaşlardan her biri ayrı ayrı dava açabilmektedir²²⁰.

3.2. Kıymetli Evrakın Ziyayı Nedeniyle İptal Davasının Diğer İptal Davaları İle Farkı

3.2.1. Adi Senetlerin Ziya Nedeniyle İptalinden Farkı

Adi senetlerde borçlu borcunu ödemesine rağmen alacaklı adi senedi borçluya sunamıyor ise bu duruma ilişkin düzenleme TBK 105 maddesinde düzenlenmiştir. Borçlu bu durumda borcu ödediğine dair resmen düzenlenmiş olan veya usulüne uygun olarak onaylanmış olan bir belge ya da ilmühabere verilmesini talep edebilir. TBK 105 maddesinde kıymetli evraka ilişkin hükümlerin saklı tutulmuş olduğu da belirtilmiştir.

Alacaklı, senedin iptaline ilişkin olarak “resmen düzenlenmiş veya usulüne göre onaylanmış belge” yi noterden temin edebilir. Alacaklı, notere başvurmak suretiyle,

²¹⁷ “Dava, tahsil için teslim edilen çeklerin bankada zayi olması sebebiyle kıymetli evrakın iptali istemine ilişkindir. Mahkemece, davacı bankanın vekaleten hareket ettiği, işbu davada hamili temsil yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmişse de, çek hamilinin davacı bankaya tahsil için ibraz ettiği çekin banka yedinde iken kaybolduğu, dolayısıyla vekil hamil konumunda olan davacı bankanın bu davayı açabileceği göz önünde bulundurularak, deliller değerlendirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 11 HD.,07.04.2014 tarih, E. 2013/17934, K. 2014/6827, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 29.11.2020.

²¹⁸ Sezer, s.140.

²¹⁹ Karakaya, s.57.

²²⁰ Karakaya, s.58.

borcun varlığını, borçludan almış olduğu senedin iptal edildiğini ve borcun ifa ile son bulduğunu gösteren düzenleme şeklinde bir noter senedi düzenlenmesini ya da bu konulara ilişkin beyanını içeren belgenin onaylanmasını talep edecek ve düzenlenen bu resmî belgeyi borçluya verecektir²²¹.

Adi borç senedini zayi etmiş olan alacaklı, borçluya başvurduğunda senedin ibraz olunamaması halinde dahi alacaklının ifa talebi reddedilemeyecektir. Kıymetli evrak borçlusuna tanınan bu yetki (TTK m. 708), adi senetler için kabul edilmemiştir. Zira borcun ifa edildiği def'i, iyiniyetli olsa bile senet hamiline karşı ileri sürülebilir (TBK m. 188, eTBK m. 167)²²².

Görüldüğü üzere TBK' da zayi edilen adi senette mahkeme kararıyla iptale gerek duyulmamıştır. Borçlunun ödeme yaptığı yazılı senede bağlanması yeterli görülmüştür. Ancak kanun koyucu kıymetli evrak için de böyle bir düzenleme öngöremezdi. Çünkü kıymetli evrak tedavül eden ve büyük çoğunluğu itibariyle kamu güvenliğini haiz senetlerdir. Bu nedendir ki aynı maddenin ikinci fıkrasında kıymetli evrakın iptaline ilişkin özel hükümler saklı tutulmuştur²²³.

3.2.2. Bedelsizlik Nedeniyle İptal Davasından Farkları

Kıymetli evrak her ne kadar asıl borç ilişkisinden bağımsız olsa da kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan asıl borç ilişkisi her zaman vardır.²²⁴ Kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan hukuksal ilişki satım, bağış, kira, ödünç vb. bir çok çeşitli nedene dayanabilir²²⁵.

Bir ticari senedin temel ilişkisinde yer alan senedin borçlusunun borcunun, senetle birlikte veya ondan bağımsız olarak, hukuka, ahlaka aykırılık, imkânsızlık veya karşı

²²¹ Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22.Basım, Turhan Kitapevi, Ankara 2018, s. 813

²²² Turan, s.53.

²²³ Karakaya, s.61.

²²⁴ "Bütün mücerret alacaklarda olduğu gibi kambiyo senedi alacağı da kural olarak uygun bir asıl borç ilişkisine, bir illi ilişkiye dayanır. Bir kambiyo senedi düzenleyip veren ve bu senedi alan herkes, bütün hukuki işlemlerin yapılmasına temel teşkil eden bir gayeye ulaşmak istemektedir. İşte bu gaye bir kambiyo senedinde mündemiç hakkın doğumu ve devri açısından hukuki sebebi teşkil eder. Kambiyo senedi düzenlenmesi dolayısıyla ortaya çıkan ilişki "kambiyo ilişkisi" ismiyle anılmaktadır. Kambiyo senedi vermek suretiyle borç altına giren borçlu "kambiyo taahhüdü"nde bulunmuş olur. Kambiyo ilişkisinin altında esas itibariyle bir asıl /temel borç ilişkisi vardır. Kambiyo senedinden kaynaklanan talebin geçerliliği, temel ilişkiden kaynaklanan temel talebin ve bununla ilgili olarak taraflar arasında varılmış amaca ilişkin mutabakatın geçerliliğinden tamamen bağımsızdır. Kambiyo senedinden doğan talep hakkına kambiyo hukuku, temel talebe ise bu talebin ait olduğu hukuk kuralları uygulanır." Yargıtay HGK.,05.02.2019 tarih, E. 2017/821, K. 2019/58, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 29.11.2020.

²²⁵ Karakaya, s.62.

edimin yerine getirilmemiş olması gibi sebeplerle ortadan kalkması veya hiç doğmamış olması halinde, o senet bedelsiz bir ticari senettir²²⁶.

Kıymetli evrakın düzenlenmesine neden olan temel ilişki, hata, hile, ikrah gibi nedenlerle sakatlanmış olursa veya bu ilişki bir satış sözleşmesi olup da, satılan mal, kısmen ya da tamamen teslim edilmez yahut teslim edilmekle birlikte, ayıplı olursa, senet karşılıksız (bedelsiz) kalmış olacaktır. Kıymetli evrakın “hatır senedi” olarak düzenlenmesi hâlinde de durum aynıdır²²⁷.

Senedin bedelsiz ligi sebebiyle iptal davası, TTK’ da düzenlenmemiştir. Bu nedenle, hukuki bir dayanak aranmış ve TBK 77 ve devamı maddelerinde yer alan sebepsiz zenginleşmeden borç ilişkilerine istinat edilmiştir. Bununla birlikte bu dava, esas itibarıyla İİK m. 72’deki menfi tespit davası niteliğindedir²²⁸. Uygulamada isim benzerliği nedeniyle kıymetli evrakın zayi olması nedeniyle iptal davası ve senedin bedelsiz ligi nedeniyle iptal davası birbiri ile karıştırılabilmektedir.

Senedin ziyaya uğraması halinde dava yetkili hamil tarafından açılmaktadır. Senedin bedensizliğine ilişkin iptal davasında davacı taraf senedin borçlusudur. Senedin ziyaya uğraması halinde açılan dava çekişmesiz yargıya tabi olup davalı taraf bulunmamaktadır. Senedin bedensizliğine ilişkin iptal davasında ise davalı taraf bulunmakta olup, çekişmeli yargıya tabidir. Senedin ziyai halinde açılacak dava TTK’ da düzenlenmiştir. Senedin bedelsiz ligi halinde açılacak iptal davası TBK ve İİK hükümlerine tabi olacaktır.

Senedin bedelsiz ligine ilişkin defî şahsi defilerdendir. Emre ve hamile yazılı senetlerde şahsi defiler iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememektedir²²⁹. Bu

²²⁶Karakaya, s.63.

²²⁷Dursun Faruk Öztürk, Mücerret Kıymetli Evrak Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antep 2004, s.56.

²²⁸Turan, s.35.

²²⁹ “Mahkemece, davacı tarafından dava konusu çekin verildiği, ancak davalı ...'ün teslim etmesi gereken yağları teslim etmediği gibi dava konusu çeki iade etmediğinin davacı lehine delil teşkil eden ticari defter ve kayıtlarıyla ispat edildiği, davalı ...'ün ticari defter ve kayıtlarını meşruhatlı davetiye tebliğine rağmen ibraz etmeyerek ibrazdan kaçındığı dolayısıyla dava konusu çekin bedelsiz kalması nedeniyle davacının davalı ...'e borçlu olmadığı, çek tevdi bordrosunda dava konusu çekin tahsil/temlik cirosu ile verildiğinin yazdığı, ciro edenle alan arasındaki iç ilişkinin mahiyetinin bu durumu değiştirmedeği, zira çek üzerinde yazmadıkça keşideci ile lehtar arasındaki çekin ciro edilemeyeceğine ilişkin sözleşmenin iyi niyetli yetkili hamile karşı ileri sürülemediği, çekin bedelsizliği nedeniyle dayanılan nedenin çek lehtarı davalı ... ile ilgili olduğu, lehtarla ilgili bu def'inin çeki ciro ile ele geçiren yetkili hamile karşı ileri sürülebilmesi için yetkili hamilin bu durumu bile bile sırf borçlunun zararına lehtarla iş birliği içinde çeki ciro aldığı iddia ve ispat edilmesi gerektiği, davacının, davalı bankanın çeki bu şekilde bilerek kendisi zararına temlik aldığına ilişkin bir iddiası bulunmadığı gibi buna ilişkin bir delilinin de bulunmadığı, şahsi def'ilerin davalı bankaya karşı ileri sürülemediği gerekçeleri ile davacının davasının davalı ...'e yönünden kabulüne, davalı Türkiye İş Bankası A.Ş. yönünden reddine hükmün ONANMASINA” Yargıtay 19 HD.,21.01.2019 tarih, E. 2017/1626, K. 2019/280, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 29.11.2020

nedenle senedin borçlusu borcunu ödemiş ise ikinci kez ödeme ile karşı karşıya kalabilecektir.

3.2.3. Ticari Defterlerin ve Belgelerin Zayi Olması İle Farkları

Hukuk sistemimizde kıymetli evrakın zıyayı yanında tacirin saklamakla yükümlü olduğu defterler ve belgelerin zıyayı halinde mahkemeden bu hususta bir karar alınabileceği öngörülmüştür. Şöyle ki; Bir tacirin saklamakla yükümlü olduğu defterler ve belgeler; yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet veya hırsızlık sebebiyle ve kanuni saklama süresi içinde zıyaa uğrarsa tacir zıyayı öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde ticari işletmesinin bulunduğu yer yetkili mahkemesinden kendisine bir belge verilmesini isteyebilir. Bu dava hasımsız açılır. Mahkeme gerekli gördüğü delillerin toplanmasını emredebilir.(TTK.m.82/7)²³⁰.

Görüldüğü üzere ticari defter ve belgelerin zayi olması durumun da dava açmak on beş günlük süreye tabi iken, kıymetli evrakın zayi olmasında yetkili hamilin dava açması herhangi bir süreye bağlanmamıştır. Ancak kıymetli evrak zayi olduktan sonra uzun zaman dava açmayan hamilin haklarını koruması güçleşecektir. On beş günlük süre hak düşürücü süre olup, mahkeme tarafından re' sen göz önüne alınacaktır.

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda yetkili mahkeme ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesi iken, ticari defterlerin ve belgelerin zayi olması durumunda yetkili mahkeme ticari işletmenin bulunduğu yer mahkemesidir.

3.3. Davanın Açılması Ve Yargılama Süreci

3.3.1. Davacı

TTK' da senedin zayi olması halinde kimlerin iptal davası açabileceğine yönelik herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TTK m. 651/2' ye bakıldığında senet üzerinde hak sahibi olan kişilerin senedin iptaline ilişkin dava açabileceği düzenlenmiştir.

Kıymetli evrak zayi olduğu zaman senet üzerinde hak sahibi olan kişi iptal davası açabilecektir. Keşideci iptal davasını açamayacaktır. Ancak keşideci aynı zamanda senedin hamili ise hamil sıfatına dayanarak iptal davasının açabilecektir.

²³⁰Coşkun, s.1050,

Senet üzerinde, sadece şahsi borç ilişkisinden kaynaklanan bir hakka sahip olan kimsenin iptal talep edemeyeceği de genellikle kabul edilmektedir. Bir başka deyişle, iptal davası açabilmek için senedin temsil ettiği alacak üzerinde değil, senet üzerinde aynı bir hakkın veya zilyetliğin mevcut olması gerekli ve yeterlidir²³¹.

Kambiyo senedi bankaya veya herhangi bir başka bir kişiye tahsil cirosu ile verildiğinde söz konusu senet banka tarafından kaybedildiğinde banka da yetkili hamil olarak senedin iptalini isteyebilecektir.

Şirket hisse senetlerinin zayi olması halinde, anonim şirket değil, hissedarların dava açması gerekir. Bu durumda senet üzerinde sadece zilyet olan kişinin veya borçlunun iptal davası açma hakkı yoktur. Önemli olan senet üzerinde hak sahibi olmaktır²³².

İptali istenen senette hak sahibi bulunmayan kişiler tarafından dava açılmış ise dava mahkeme tarafından reddedilmelidir.

3.3.2. Husumet

Senedin zayi olması nedeniyle açılacak iptal davası mahiyeti gereği hasımsız olarak açılmaktadır. Mahkeme tarafından ilan yapıldıktan sonra senedi elinde bulunduran kişi ortaya çıksa bile dava hasımsız davadan hasımlı davaya dönüşmeyecektir.

Senedi elinde bulunduran kişinin ortaya çıkması ile bu kişi davalı taraf olmayacaktır.²³³ Zira senedi elinde bulunduran kişi ortaya çıktığı zaman iptal davası açan kişinin mahkemenin belirleyeceği süre içerisinde senedi elinde bulunduran kişiye karşı iade davası açması gerekmektedir.

3.3.3. Görevli Ve Yetkili Mahkeme

Mahkemelerin görevi kanun ile düzenlenmiştir. Görev kamu düzenine ilişkindir. Bu nedenle mahkeme görevli olup olmadığını taraflar ileri sürmeseler bile re' sen araştırmak zorundadır. Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme Sulh Hukuk Mahkemeleridir. Ancak kıymetli evrakın iptaline ilişkin davalar TTK da düzenlenmiş olup, TTK' nın 4. Ve 5. Maddeleri gereğince bu davaya bakma görevi Asliye Ticaret

²³¹Karakaya, s.71.

²³²Gürbüz, s.100.

²³³ "Çek iptali davası hasımsız açılır. İlan üzerine çeki elinde bulunduran kişinin, çeki mahkemeye getirmesi, bu kişiyi davada taraf kılmaz."Yargıtay 11 HD.,10.01.2013 tarih, E. 2013/18520, K. 2014/6799 ,www.sinerjimevzuat.com e.t.: 30.11.2020

Mahkemesine aittir²³⁴. Asliye Ticaret Mahkemesinin bulunmadığı yerlerde davaya Asliye Hukuk Mahkemesi Asliye Ticaret Mahkemesi sıfatı ile bakıp karar verecektir.

Kıymetli evrakın iptali davasında yetkili mahkeme konusunda TTK' da açık bir hüküm yoktur. TTK md.757/1' de ödeme yasağı talebinin ödemde yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesinden istenebileceği düzenlenmiştir. Bu durumda ödeme yasağı kararı için yetkili olan ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesinin iptal davasında da yetkilidir²³⁵.

Çekişmesiz yargıda yetki konusu kamu düzeninden sayılmaktadır. Bu nedenle mahkeme yetkili olup olmadığını taraflar ileri sürmese bile re' sen dikkate almak zorundadır.

Yargıtay kararlarına göre mahkeme açılan davada görevsiz ve yetkisiz olduğuna kanaat getirmiş ise, bu durumda sadece görev yönünden karar vermeli kararında görevli mahkemeyi belirtmeli yetkili mahkemeden bahsetmemelidir²³⁶.

3.3.4. Yargılama Gideri Ve Gider Avansı

Kıymetli evrakın zayi olması nedeniyle açılan iptal davasında yargılama gideri olarak maktu karar ve ilam harcı alınması gerekmektedir²³⁷. Davacı hamil ayrıca dava açarken HMK gereğince gider avansını da yatırmalıdır.

Kıymetli evrakın iptaline ilişkin davalar çekişmesiz yargıya tabidir. HMK 385. Maddesine göre çekişmesiz yargıya tabi davalarda basit yargılama usulü uygulanmaktadır. Çekişmesiz yargıya tabi işlerde davacıdan başvurma harcı alınmaktadır.

Davanın kabul veya reddi halinde davacının yapmış olduğu yargılama giderlerine, bu arada yatırmış olduğu karar ve ilam harcına da katlanmasına karar verilir²³⁸.

²³⁴ "Kıymetli evrakın iptali davaları, 01/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK'nın 382/e-6. maddesinde düzenlenmiş olan ticaret hukukundaki çekişmesiz yargı işlerinden olup; kıymetli evrak müessesesi Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiş olduğundan, TTK'nın 4 ve 5. maddeleri gereğince bu davalara bakma görevinin asliye ticaret mahkemelerine ait olduğu kanaatine varılmıştır." Yargıtay 11 HD.,05.12.2019 tarih, E. 2019/5373, K. 2019/7160, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 01.12.2020

²³⁵ Gürbüz, s.108.

²³⁶ "Önemle vugulamakta yarar vardır ki, yetki itirazının incelenmesi görevli mahkemeye aittir. Bu sebeple,mahkemenin hem yetkisine hem de görevine itiraz edilmiş ise, mahkemenin ilk önce görevli olup olmadığını incelemesi gerekir. Mahkeme, yapacağı inceleme neticesinde görevsiz olduğuna karar verirse, dâva dosyasını görevli mahkemeye gönderir ve yetki itirazı hakkında bu görevli mahkemede karar verilir." Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 06.10.2020 tarih, E. 2010/19-470, K. 2010/474 K, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 07.11.2020

²³⁷ "çek iptali davası belli bir değer içermediğinden ve maktu harca tabi olduğunda" Yargıtay 11 HD.,10.01.2013 tarih, E. 2012/17613, K. 2013/473, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 30.11.2020

²³⁸ Gültekin, s.230.

Dava açıldığı zaman davacı veya davalı tarafların haklılık durumuna göre kendisini vekil ile temsil ettiren taraf lehine vekalet ücretine hüküm edilmektedir. Ancak iptal davası hasımsız olarak açıldığı için dava açan davacı vekili lehine vekalet ücretine hüküm edilmeyecektir. Yapılan yargılama giderlerine davacı taraf katlanmak zorunda kalacaktır.

3.3.5. İptal Davasında İspat Yükü

Kıymetli evrakın zayi olması nedeni ile iptalinde senedin hak sahibinin elinden rızası dışında çıkmış olduğunu davacı hak sahibi ispat etmesi gerekecektir. Zaten mahiyeti itibariyle hasımsız olarak açılan bu davada davalı taraf bulunmadığı için ispat yükü davacı üzerindedir.

Ancak mahiyetine uygun olmadığından, ziya sebebiyle iptale ilişkin yargılamada yemin (HMK m. 288) uygulama alanı bulamaz; zîrâ, borçlu taraf olmadığından, “taraf yemini”nin söz konusu olmaması gibi, “re’sen yemin” için de, gerekli olan kanaatin hâkimde uyanması hâlinde iptale karar verilmesi gerekeceğinden, “re’sen yemin”in de uygulama alanı yoktur²³⁹.

Hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliğine de haiz olmayan davalarda, mahkemede olumlu bir kanaat oluşturulacak derecede delil sunulması yeterli olacaktır. Yargıtay kararlarında da kıymetli evrakın ziyasına ilişkin davacının mahkemeye olumlu kanaat verecek deliller sunmasını kabul etmektedir²⁴⁰.

İptal davasında davacı iptali istenen senedin rızası dışında elinde çıkmış olduğunu da ispatlamalıdır.

Davacının, iptalini istediği senedin, nerede zayi olduğunu ispat etme yükümlülüğü yoktur²⁴¹.

3.3.6. Senedin Ferdileştirilmesi

TTK’ nın 661/3 maddesi gereğince dava açan kişi senedin zilyedi olduğu ve senedi zayi ettiğine ilişkin iddiasının mahkeme tarafından inandırıcı bulunması gerekmektedir.

²³⁹ Gültekin, s.167,

²⁴⁰“Esasen hasımsız olarak açılan ve kesin hüküm niteliği de taşımayacak olan bu türden davalarda, davacının mahkemeye olumlu bir kanaat verecek kadar delil sunmasını yeterli saymak gereklidir. Aksinin kabulü ile davacının daha fazlasını ispata zorlanması, çeklere de uygulanacak olan TTK 757 ve devamı maddelerindeki zayi nedeniyle kıymetli evrak iptali hükümlerinin uygulanmasını imkânsız hale getirecektir.”Yargıtay 11 HD.,30.10.2017 tarih, E. 2016/4368, K. 2017/5867, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 30.11.2020

²⁴¹Sezer, s.242.

TTK' nın 759/2 maddesi uyarınca da poliçenin iptali isteminde bulunan davacının poliçenin kendisinde bulunduğu zaman zayi olduğunu gösteren inandırıcı delilleri mahkemeye sunması gerekmektedir. Senedin fotokopisini mahkemeye sunmalı veya senedin esas içeriği bakımından mahkemeye bilgi vermelidir.

İptal davasında davacı iptalini talep ettiği senet hakkında senedin fotokopisi mahkemeye sunulabileceği gibi fotokopisi bulunmaması halinde senedin miktarı, rengi, vadesi, keşide tarihi, keşide yeri vb. gibi durumlar hakkında bilgi verilerek senedin zayi olduğu ispatlanabilir.

Görüldüğü üzere özellikle iptali istenilen senedin kıymetli evrak vasfında senet olduğu konusunda mahkemenin ikna edilmesi gerekir. Aksi halde mahkemece davanın reddedilmesi tehlikesi ile karşı karşıya kalınabilecektir.

TTK' nın 661/4 maddesinde bir senet kupon tablosu veya talon içermekte ise ve hamil yalnız kupon tablosunu veya talonunu kaybetmişse, senedin ana bölümünün ibrazı edilmesinin ispat için yeterli olacağı belirtilmiştir.

3.3.7. Mahkeme Tarafından İzlenecek Yol

Mahkeme iptal davası açıldığında önüne gelen dosyada öncelikle kendisinin görevli ve yetkili olup olmadığı hususunun değerlendirmelidir. HMK 119. Maddesi gereğince dava dilekçesinde bulunması gereken zorunlu unsurların bulunup bulunulmadığı araştırılır. Dava dilekçesinde bulunması gereken zorunlu unsurlarda eksiklik bulunması halinde davacıya 2 haftalık kesin süre verilerek söz konusu eksikliğin giderilmesi istenecektir.

Mahkeme senedin zilyedi olduğunu iddia eden davacının zilyet olduğu konusunda kanıya varır ise bu sefer de davacının senedin hak sahibi olup olmadığını inceleyecektir.

Kıymetli evrak niteliğini taşıyan senetler iptal edilebileceğinden, zayi olduğu ileri sürülen ve iptali istenen senedin kıymetli evrak niteliğinde olup olmadığı da mahkemece araştırılmalıdır. Senet kıymetli evrak niteliği taşımıyorsa iptali TBK md.105 vd. hükümlerine göre yapılacaktır²⁴².

Mahkeme yukarıda anlatılan işlemler bittikten sonra senet için ödeme yasağı kararı talep edilmiş ise bunun hakkında karar verecek ve ardından iptal davası için ilan işlemlerine başlayacaktır.

²⁴²Gürbüz, s.111.

3.3.8. İptal Davasında İlan Aşaması

3.3.8.1. İlanın Yapılması

Mahkeme iptal davasında davayı açan kişinin hak sahibi olduğuna kanaat getirirse senedin iptaline ilişkin ilan aşamasına geçecektir. TTK 760 maddesinde emre yazılı senetlerin ilan usulü TTK 663 maddesinde ise hamile yazılı senetlerin iptali düzenlenmiştir. İlanın yapılmasında ki sebep senedi elinde tutan kişi var ise ve bu kişi hak sahibi ise bu kişinin ortaya çıkmasını sağlamaktır.

Mahkeme yapılacak olan ilanda davacının senetle ilgili olarak sunmuş olduğu bilgileri bildirir. Böylece söz konusu senedi elinde bulunduran hangi senedin iptalinin istendiği hakkında bilgi sahibi olabilecektir. Yapılacak ilanda iptal davasına konu çeke ilişkin bilgilerin yanı sıra ilanda belirtilen hususların aksine hareket edilmesi halinde çekin iptaline karar verileceğine ilişkin ihtar da mutlaka yer almalıdır²⁴³.

TTK 761/1 maddesine göre, iptali istenen poliçeyi mahkemeye getirme süresi en az üç ay en çok ise bir yıldır. Mahkeme iptale konu olan senedin en az üç ay en çok bir yıl arasında tespit edeceği süre içerisinde mahkemeye sunulmasını, tespit edilen süre içerisinde senedin mahkemeye sunulmaması halinde ise senet hakkında iptal kararı vereceğini üç defa ilan edecektir. Vadesi gelen senetlerde süre birinci ilan gününden itibaren, vadesi gelmeyen senetlerde ise süre vadenin gelmesinden itibaren işleyecektir.

TTK 663 maddesi gereğince hamiline yazılı senetlerde senedi elinde bulunduranın senedi getirme süresi en az 6 ay olacak şekilde belirlenmelidir. Süre ilk ilan gününden itibaren işlemeye başlayacaktır.

Mahkeme tarafından yapılacak ilan Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde aralıklar ile üç kez yapılır. TTK 762/2 gereğince mahkeme başka ilan yöntemleri de seçebilecektir. Mahkeme ilanda senedi elinde bulunduranın ortaya çıkmaması halinde senedi iptal edeceğini mutlaka belirtmelidir.

Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi ile ilanın yapılması amacı, senedi elinde bulunduran iyi niyetli hamilin iptal davası açılan mahkemeye müracaat ederek hakkını savunabilmesidir²⁴⁴.

İptali istenen senedin zaman aşımına uğramasın gibi bir durum var ise bu durumda mahkeme, senedin zamanaşımına uğramasını önlemek amacı ile kısa bir süre belirleyerek ilan yapabilir.

²⁴³ Caner Gürühan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Makalesi, , C. 30S.4, Aralık 2014, s. 296

²⁴⁴ Sezer, s.243.

Birden fazla senedin zayi olması nedeni ile senetlerin iptali istenmiş ise uygulamada mahkemeler tarafından tek ilanda tüm senetler bildirilerek ilan yapılmaktadır.

3.3.8.2. İlanın Sonuçları

Yapılan ilanlar neticesinde senedi elinde bulunduran hamil ortaya çıkar veya çıkmaz.

Yapılan ilanlar sonucunda senedi elince bulunduran ortaya çıkmaz ise mahkeme dava konusu senetlerin iptaline karar verecektir. Senedi elinde bulunduran kişi ortaya çıkar ise TTK 763 maddesine göre mahkeme davacıya senedi elinde bulundurana karşı iade davası açması için süre verecektir. Bu durumda iki farklı seçenek bulunmaktadır. Ya senedi elinde bulundurana karşı süresi içerisinde iade davası açılır veya süresi içerisinde iade davası açılmaz.

Senedi elinde bulundurana karşı iade davası açılmaz ise TTK 665/763 maddeleri uyarınca mahkeme senedi getirene iade eder ve ödeme yasağı kararını da kaldırarak iptal davasını ret eder. Senedi elinde bulundurana karşı iade davası açılmış ise iade davasında verilen hüküm kesin hüküm olacağı için iptal davasına bakan mahkeme iade davasının sonucuna göre karar verecektir. Davacı senedi elinde bulundurana karşı açmış olduğu iade davasını kazanırsa iptal davası konusuz kalması sebebi ile karar verilmesine yer olmadığına ilişkin karar verilecektir. Senedi elinde bulunduran kişi iade davasını kazanır ise bu durumda iptal davasına bakan mahkeme davacının aktif husumet ehliyeti olmaması sebebi ile davayı ret edecektir. İade davasının her iki neticesinde de iptal davasına bakan mahkeme ödeme yasağı kararını kaldıracaktır.

Senedi sunan kişinin açık kimliği ve adresi tespit edilemiyorsa, iptal davasına devam edilmelidir.²⁴⁵ Örneğin çeki bankaya sunan kişi kimlik bilgileri istendiğinde kimlik bilgilerini vermeden çeki geri alıp gitmiş ise bu durumda çeki elinde bulunduran kişinin açık kimliği bilenemeyecek ve iade davası da açılmayacaktır.

Mahkeme TTK 765/1 gereğince iptal kararı vermeden önce borçluya senet bedelini getirmesini ve teminat karşılığında da bunu ödeme yükümü getirebilecektir. Bu teminatın amacı senedi iyi niyetle iktisap eden kişinin uğrayabileceği zarara karşılıktır. Senet iptal edildiğinde veya senetten doğan haklar başka bir nedenle ortadan kalktığı zaman teminat iade edilir.

²⁴⁵Sezer, s.249.

Kanunda, süre sonunda iptalin ayrıca talep edileceğine ilişkin bir hüküm yoktur. Bu nedenle hakim iptale re' sen karar verecektir. Ancak, hakim in iptal kararı vermeden önce dilekçe sahibine iptali hala isteyip istemediğini sorması uygun olur²⁴⁶.

3.3.9. İptal Kararının Niteliği

İptal kararı, davacının maddi hukuk açısından alacaklı olduğunu göstermez. Aynı şekilde bu kararla, senedi elinde bulunduran üçüncü kişinin hakkının sona erdiği ve bundan böyle davacının hak sahibi olduğu sonucu da doğurmaz. İptal kararı sadece, davacının senedi ibraz edememesine rağmen hak sahibiymiş gibi kabul edilmesine imkan vermektedir.²⁴⁷

TTK 666/2 hükmü gereğince hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin kararın ilanı zorunludur. TTK 657/1 hükmü gereğince nama yazılı senetler hamile yazılı senetlerin iptali usulüne tabi olduğu belirtildiği için nama yazılı senetlerin iptali hakkında mahkeme kararının ilanı zorunludur.

Emre yazılı senetlerde, kanun iptal kararının ilanı hakkında bir hüküm sevk etmemiştir. Emre yazılı senetlerde verilen iptal kararı, ilân edilmez. Zîrâ iptal edilen senedin vâdesi esasen geçmiş olduğu için tedavül kabiliyeti kalmamış bir senetle ilgili iptal kararının ilânında üçüncü şahısların yararından söz edilemez²⁴⁸. Vadesi gelmiş ve protesto süresi dolmuş emre yazılı senetler de artık ciro yoluyla tedavül yeteneğini kaybetmiş senetlerdir²⁴⁹. Mahkeme tarafından verilmiş olan iptal kararı kıymetli evrakın türü ne olursa olsun, senedin vadesinde de herhangi bir değişikli meydana getirmeyecektir.

İptal davasında mahkemenin vermiş olduğu karar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyecektir. Zira iptal kararının iptali senedi elinde bulunduran kişi tarafından istenebilir.

Keza, iptal kararı, kararı alan kişiye, senet içeriği hakkını kanıtlamak kaydı ile sadece senet borçlusuna başvuru hakkı sağlar, senetten dolayı çeşitli sıfatlarla (lehdar,ciranta, avalist) rücu mekanizmasında mesuliyet altına girmiş kişilere kural olarak başvuru hakkı sağlamaz²⁵⁰.

²⁴⁶ Gültekin, s.171

²⁴⁷ Gültekin, s.208.

²⁴⁸ Şahin Funda, Kıymetli Evrakın Zayı Olması Ve İptali Davası Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2019, s. 143.

²⁴⁹ Karakaya, s.94.

²⁵⁰ Karakaya, s.95.

İptal kararının aksi her zaman ispat edilebilir. Mahkeme tarafında verilen iptal kararı maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir. Senedi elinde bulunduran ilan aşamasında ortaya çıkmamışsa bile iptal kararı verildikten sonra iptal kararının iptalini isteyebilir²⁵¹.

Mahkemenin vermiş olduğu iptal kararı iptal edilen senedin yerine geçmez. Yani iptal kararı sahibi borçluya ödeme için başvurduğu zaman borçlu borcunu ödemez ise iptal kararı sahibi iptal kararı ile ilamlı icra takip yoluna başvuramaz. İcra ve İflas Kanununda düzenlenen kambiyo senetlerine özgü takip yoluna da başvurulamaz.

Bu durumda alacaklı olduğunu öne süren iptal davacısının davacısı, borçlu aleyhine hasımlı bir alacak davası açabilir ve bu dava genel hükümlere tabi olup, alacaklı sanki ortada hiçbir senet yokmuş gibi iddiasını kanıtlamak zorundadır²⁵².

Mahkemece verilen iptal kararı, senedi iyi niyetle iktisap eden üçüncü kişilerin haklarını etkilemez. Senedi iyi niyetle alan gerçek hamilin durumu, iptal kararıyla değişmez²⁵³.

İptal kararının olumlu ve olumsuz olmak üzere iki sonucu bulunmaktadır. İptal kararın olumlu sonucu hak sahipliğinin teşhisine imkan sağlamasıdır. Yani kıymetli evrakın iptaline ilişkin elinde mahkeme kararı olan hamil senedi ibraz etmesine gerek olmaksızın mahkeme kararını ibraz ederek borçludan alacağını isteyebilir. Olumsuz sonucu ise senedin hak sahipliğini teşhis fonksiyonu ortadan kalmasıdır. Bu suretle muhatap banka kendisine ibraz edilen çekin ödemesini yapmayacaktır²⁵⁴.

3.3.10. İptal Kararına Karşı Kanun Yolu

İptal davasında verilen karara karşı temyiz yolun başvurulup başvurulmayacağı öğretide tartışmalıdır. Öztürk Dirikan' a göre mevcut hukuki düzenleme açısından iptal talebi reddi kararı ile mahkeme tarafından verilmiş olan iptal kararları temyiz edilemeyeceğidir²⁵⁵. Sezer'e göre iptal davasının temyiz edilemeyeceğine dair herhangi

²⁵¹ "Davacının bankadan bilgi beklerken mahkemece çekin iptal kararı verildiğini öğrendiklerini, bankanın çekin şubeye ibraz edildiğini mahkemeye bildirmediklerini belirterek zayi nedeniyle çekin iptaline ilişkin mahkeme kararının iptaline karar verilmesini istemiştir. kıymetli evrakın ziyai sebebiyle verilen iptal kararlarının maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmediği, çekin ibraz edildiği gerekçesiyle davanın kabulüne, çekin zayi nedeniyle iptaline ilişkin Bakırköy 4.Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2016/374-2017/637 Sayılı kararının iptaline karar verilmiştir." Yargıtay 11. Hukuk Dairesi,09.10.2019 tarih, E. 2018/4967, K. 2018/6380, <https://lib.kazanci.com.tr/> e.t.: 05.12.2020

²⁵² Gönen Eriş, Türk Ticaret Kanununun Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016 s.201

²⁵³ Sezer, s.253.

²⁵⁴ Önder Mustafa Öndül, Çekin İptali, 1.Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 49

²⁵⁵ Gültekin, s.175,

bir hüküm bulunmadığı için iptal davasının kabulüne ilişkin veya reddine ilişkin hükümlere karşı Yargıtay' a temyiz yoluna gidilebilir²⁵⁶. Göç Gürbüz' e göre mahkemenin verdiği iptal talebinin reddi kararına karşı dilekçe sahibinin istinaf yoluna başvurma hakkı vardır²⁵⁷.

HMK' nın 632. Maddesi temyiz edilemeyen kararları belirtmekte olup, çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı bölge adliye mahkemesine başvurabilecek ancak temyiz kanun yoluna başvurulamayacaktır.

Mahkeme davaya konu senetlerin iptaline karar vermesi durumunda davacı kanun yoluna başvuramayacaktır. Ancak davanın reddine karar verilmesi halinde davacının aleyhine olduğu için kanun yoluna başvurabilecektir.

İptal kararlarına karşı senet borçlusuna kanun yoluna başvuramayacaktır.

Yargılama sırasında senedi elinde bulunduran ve mahkemeye sunan üçüncü kişi hamil iptal davasına karşı kanun yoluna başvurabileceği ve başvuramayacağına²⁵⁸ ilişkin Yargıtay kararları bulunmakta olup, kanaatimizce hukuki menfaatin bulunması durumunda başvuru yapılabileceği kabul edilmelidir²⁵⁹.

²⁵⁶ Sezer, s.258,

²⁵⁷ Göç Gürbüz, s.121,

²⁵⁸ "Dava, hasımsız açılan zayi nedeniyle çek iptali istemine ilişkin olup bu tür davalara müdahil olunamayacağı ve dolayısıyla müdahale isteminde bulunan tarafından kararın temyiz edilemeyeceği" Yargıtay 11 HD.,15.05.2018 tarih, E. 2014/552, K. 201/48/9682, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 30.11.2020

²⁵⁹ "Çekişmesiz yargı kolunda, yukarıda belirtildiği üzere "ilgili" sıfatını taşıyanların, bir kararı temyiz etmekte hukuki yararının bulunması halinde, temyiz yoluna başvurabilmelerine olanak verilmelidir (bkz. Kuru, Baki; HMU, Cilt:IV, Dördüncü Baskı, sh. 3331, dipnot 276 ve civarı). Kuşkusuz, bu yöndeki temyiz başvuruları bakımından da, başvuruda hukuki yararın varlığı ya da yokluğu, her somut olayın niteliğine göre belirlenmelidir. Somut olay bakımından, temyiz isteminde bulunan 3.kişi vekilinin, yargılama süreci içerisinde, iptali istenen bir adet çeki elinde bulundurduğunu usulen tevsik etmek suretiyle yargılama sürecine dahil olduğu ve yukarıda açıklandığı üzere "ilgili" sıfatını kazandığı, bu durumda, fizikenyedinde bulundurduğu ve meşru hamili olduğunu ileri sürdüğü çekin de iptalini içeren yerel mahkeme kararını temyiz etmekte hukuki yararının mevcut bulunduğu dosya kapsamında sabittir."Yargıtay 11 HD.,15.05.2018 tarih, E. 2015/12402, K. 2018/3564, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 30.11.2020

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIYMETLİ EVRAK TÜRLERİNE GÖRE İPTAL USULÜ

4.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakın iptaline karar verilebilmesi için kıymetli evrakın iptaline ilişkin gerekli olan şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Mahkeme tarafından gerekli şartların sağlandığı tespit edilmesi halinde iptal kararı verilecektir.

İptal prosedürleri temelde birbirine benzemekle birlikte farklı kıymetli evrak türlerinde farklı şekillerde gerçekleştirilmektedir. Senet türleri açısından farklı prosedürler söz konusu olmakla birlikte tüm kıymetli evrak türleri, ancak mahkeme nezdinde yürütülecek prosedürle ve mahkeme kararıyla iptal edilecektir²⁶⁰. Söz konusu durumun istinası bulunmamakta olup, mahkeme dışında başka bir makam tarafından iptal kararı verilemez.

Mahkeme kararı olmadan senet elinde iken zayi olan hamil ile borçlu arasında yapılan bir sözleşme ile veya senet elinde zayi olan hamil tarafından borçluya noterden ihtar çekip senedi iptal ettiğini bildirmesi gibi durumlar zayi olan kıymetli evrakın iptalini sağlamış olmayacaktır. Söz konusu durum tüm kıymetli evrak türleri için geçerlidir.

4.2. Emre Yazılı Senetlerin İptali

TTK da emre yazılı senetlerin iptalinin düzenlenmiş olduğu bir hüküm bulunmamaktadır. TTK' nın 831/2 maddesi gereğince emre yazılı senetlerin devir şekil olan ciroya göre ciro edilme imkanı olan bütün senetlere poliçenin iptaline ilişkin hükümler ve poliçeyi elinde tutan kişinin poliçeyi iade ile yükümlü olduğu durumlar ile ilgili hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Poliçenin iptaline ilişkin hükümler varantın ve makbuz senetlerinin haricindeki emre yazılı olan senetlerin iptali hakkında da uygulanacaktır. Poliçenin iptaline ilişkin hükümler TTK 757 ve 765. Maddeler arasında düzenlenmiştir. Poliçenin iptaline ilişkin hükümlerin yanı sıra kıymetli evrakın iptaline ilişkin düzenlenmiş olan TK.651-653 maddelerindeki genel hükümler emre yazılı senetlerin iptalinde de uygulanabilecektir.

²⁶⁰Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.128.

Ancak çek bakımından poliçe hükümlerine yapılan yollama TK 764/2' yi ve TK 765'i kapsamaz. (TK 818/1-(s)). Bunun nedeni, poliçenin aksine, çekte kabul yasağının (TK784/1) bulunmasıdır²⁶¹.

TTK 849 maddesinde makbuz senedi ve varantın zayi olması durumunda uygulanacak olan iptal usulü düzenlenmiştir.

Rızası olmaksızın poliçesi elinden çıkmış olan kimse, hamilin yerleşim yerindeki veya ödeme yerindeki asliye ticaret mahkemesine başvurarak önleyici tedbir alarak muhatabın poliçe bedelini ödemekten yasaklanmasını talep edebilir. ²⁶² Emre yazılı kıymetli evrakın iptaline karar verilebilmesi için ödeme yasağı kararı alınması şart olmasa uygulamada genellikle emre yazılı kıymetli evrakı zayi olan hamil mahkemeden ödeme yasağı kararı alınmaktadır. Zira hamil senedin üçüncü kişi tarafından borçluya ibrazının mümkün olacağını göz önünde bulundurarak kendi menfaati için ödeme yasağı kararın talep etmektedir.

Emre yazılı kıymetli evrakta iptal davası açılmadan önce de mahkemeden ödeme yasağı kararı talep edilebilecektir. Ödeme yasağı kararı için hamilin başvurması gereken mahkeme TTK 757/1 hükmü gereğince ödeme yeri veya hamilin yerleşim yeri mahkemesidir.

Hamile yazılı senetlerde iptal davası açılmadan ödemededen men kararı verilemez ise de emre yazılı senetlerde iptal davası açılmadan ödemededen men kararı alınabileceği gibi, iptal davası ile birlikte de ödemededen men kararı talep edilebilecektir.

Poliçenin iptalini düzenleyen TTK' nın 775-765. Maddelerinin uygulanabilmesi için poliçenin veya çekin ödeme yerinin Türkiye' de bir yer olması gerekir. Poliçe veya çekin ödeme yeri Türkiye dışında bir yer ise MÖHUK' un hükümlerine göre uygulanacak yasa belirlenmelidir.²⁶³ TTK 757-765 maddelerinde düzenlenen poliçenin iptaline ilişkin hükümler bonolar içinde uygulanacağı için söz konusu durum bonolar içinde geçerlidir.

İptal davası sonucuna kadar senedi elinde tutan borçluya başvurup senet bedelini talep edebilir. Bu durumda iptal davası açan hamil menfaati için mahkemeden ödeme yasağı kararı almalıdır.TK 757/2 gereğince mahkeme tarafından ödemededen men kararı verilmesi durumunda borçluya vadenin gelmesi halinde poliçe bedelini ödemesi için mahkeme tarafından tevdi mahali belirlenir ve borçlunun ödeme yapmasına izin verilir.

²⁶¹Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.71.

²⁶²Karakaya, s.101

²⁶³Sezer, s.189.

Bu karara rağmen esas borçlu, sonuçlarına katlanmak şartı ile herhangi bir ödeme yapmadan davanın sonunu beklemek hakkına da sahiptir. TK 765' te, mahkemenin, iptale karar vermeden önce, esas borçluya, poliçe bedelini tevdi etme veya teminat karşılığı ödeme yükümü getirilebileceği öngörülmüştür. Bu düzenleme, TK 757' nin emredici olmadığını göstermek için yeterlidir²⁶⁴.

Mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı verildiği zaman bu karar borçluya tebliğ edilecektir. Mahkeme tarafından yapılacak olan tebliğ işleminin süresini kısaltmak amacı ile uygulamada memur vasıtası ile tebliğ yapıldığı gibi ayrıca tedbir kararı isteyen hamile mahkeme kararının onaylanmış suretinin verilmesi ile de borçluya tebliğ işlemi yapılmaktadır.

Ödeme yasağı kararı borçluya tebliğ edildikten sonra borçlu senedi ibraz edene ödeme yapmaktan kaçınmalıdır. Senedi elinde bulunduran üçüncü kişi borçluya başvurmuş ve ödeme yapmasını istemiş ise borçlu aleyhine icra takibi açılmaması ve icra masraf ve giderlerine katlanmamak için mahkemeden ödeme yerinin belirlenmesi talep edebilir.

Önleyici tedbir kararı bir dava olmadığı için ve çekişmesiz yargıya konu olduğu için zaman aşımını kesmez. Ödeme yasağı kararını mahkeme verecektir. Hamil borçluya ihtar çekerek ödeme yasağı uygulanmasını talep edemez.

Elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları bulunmamaktadır. Ortaklık ortaklığa giren malların tamamına yaygındır. TTK 702' göre mirasçılardan her biri terekenin korunmasını isteyebileceği ve bu istenen korumadan tüm mirasçıların yararlanacağı düzenlenmiştir. Ödeme yasağı kararı da senette var olan hakkın korunması istendiği için her bir mirasçı tek başına ödeme yasağı kararına karşı dava açabilecektir. Ancak iptal ve iade davası tüm mirasçılar tarafından açılmalıdır.

Senet üzerinde paylı mülkiyet ilişkisi var ise bu durumda senet bölünemeyeceği için iptal davası ve istirdat davası tüm paydaşlar ile birlikte açılmalıdır.

TTK 760 maddesi gereğince iptal kararı talep eden hamil, poliçenin kendi elinde bulunduğu sırada zayı olduğuna ve bu zayı durumuna ilişkin olarak inandırıcı delilleri sunarsa mahkeme tarafından bu durum inandırıcı bulunur ise ilan aşamasına geçilir. Mahkeme yapacağı ilanda poliçeyi elinde bulunduranın mahkeme tarafından belirlenen süre içerisinde sunulmasını aksi takdirde poliçenin iptaline karar verileceğini ilan eder. TTK 761/ gereğince poliçeyi getirme süresi en az 3 ay en çok ise 1 yıldır. Ancak TTK

²⁶⁴Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.72.

761/2 gereğince vadesi gelmiş bulunan poliçeler de zaman aşımı üç ayın dolmasından önce gerçekleşecekse mahkeme bu durumda üç aylık süre ile bağlı olmayacaktır. TTK 762/2 hükmü gereğince poliçeyi elinde bulunduranın poliçeyi getirmesi için üç kere ilan yapılacaktır. İlanlar Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde yapılacaktır. Özellik gösteren durumlar mevcut ise mahkeme kendisinin uygun göreceği daha farklı ilan çeşitlerine de başvurabilir. İlanlar neticesinde poliçeyi elinde bulunduran ortaya çıkar veya poliçeyi elinde bulunduran ortaya çıkmayacaktır.

TTK 758' e göre emre yazılı senedi elinde bulunduran yapılan ilanlar sonucu belli olur ise iptal davasına bakan mahkeme davacıya senedi elinde bulunduran kişiye istirdat(iade) davası açması için süre verecektir. Süresi içerisinde iade davası açılırsa ödeme yasağı kararı bu davanın sonucuna kadar devam eder. Süresi içerisinde dava açılmaz ise ödeme yasağı kararı kaldırılır.

TTK 686/2 ve 792 maddeleri gereğince poliçeyi ve çeki elinde bulunduran üçüncü şahıs hamil kötü niyetli olarak veya ağır kusurlu olarak poliçeyi veya çeki iktisap etmiş ise bu durumda elinde bulundurmuş olduğu poliçeyi veya çeki geri vermekle yükümlü olacaktır.

Senedin kimin elinde bulunduğu tespit edilemedi ise yapılan ilanlar sonucunda senedin iptaline karar verilecektir. İptal kararını elinde bulunduran hamil senetsiz olarak borçluya başvurabilecektir. Borçluya başvuran hamil senedin vadesi gelmemiş ise borçludan yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir. İptali istenen senedin vadesi gelmiş olması durumunda borçludan ödeme yapması istenebilecektir.

4.3. Hamiline Yazılı Senetlerin İptali

TTK' da nama ve emre yazılı senetlerin iptali hususunda herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Hamile yazılı senetler için ise TTK 661/1 hükmünde hamile yazılı senetlerden iptali istenebilecek olanlar belirtilmiştir. Ayrıca TTK 668 hükmünde ise bazı hamile yazılı senetlerin iptalinin istenemeyeceği düzenlenmiştir.

Hamile yazılı senetlerin iptalinde uygulanacak olan özel hükümler TK 661-669 maddelerinde düzenlenmiştir. Ayrıca emre yazılı senetlerde olduğu gibi hamile yazılı senetlerin iptal prosedüründe de TK 651-653 maddelerinde düzenlenen kıymetli evrakın iptaline ilişkin genel hükümler hamile yazılı senetlerin iptalinde uygulanacaktır.

Hamile yazılı senetlerin zayi olması halinde hak sahibi tarafından ödeme yasağı kararı verilmesi talep edilebilecektir. Emre yazılı senetler ile hamiline yazılı senetlerin

farkı hamiline yazılı senetlerde iptal talep edilmeden önleyici tedbir kararı istenemez. İptal talebi ile ödeme yasağı kararı aynı anda istenebilir. Diğer fark ise emre yazılı senetlerde olduğu gibi hamile yazılı senetler de senedin kimin elinde bulunduğu belli ise iade davası açılabileceğine ilişkin kanunda bir hüküm bulunmamaktadır. Hamile yazılı senetlerde senet bedelinin borçlu tarafından tevdiine ilişkin olarak bir düzenleme bulunmamaktadır.

TTK 661/2' ye göre hamile yazılı senedin iptali borçlunun yerleşim yeri mahkemesinde istenir. Pay senetlerini iptalinin istenmesi durumunda ise yetkili mahkeme TTK661/2 gereğince anonim şirket merkezin bulunduğu yer mahkemesi olacaktır. Mahkemeye başvuran hamil kendisinin yetkili hamil olduğunu ve hamile yazılı senedin rızası dışında elinden çıktığı iddiasını mahkemeye ispatlar ise mahkeme tarafın ödeme yasağı kararı verilerek ilan edilecektir.

İptal davasına bakan mahkeme zayı olan hamile yazılı senet için iptal kararı isteyen kişinin yetkili hamil olduğuna kanaat getirir ise ilan aşamasına geçecektir. Mahkeme tarafından yapılacak olan ilan ile hamile yazılı senedi elinde bulduran kişiye hamile yazılı senedi belli bir süre içerisinde mahkemeye ibraz etmesini aksi halde hamile yazılı senedin iptaline karar verileceğini belirtecektir. TTK 663 hükmü gereğince mahkeme tarafından verilecek olan süre en az 6 ay olacaktır. Mahkeme tarafından ilan Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde üç defa yapılacaktır. Ancak TK 664/2 gereğince mahkeme tarafından farklı şekillerde de ilan yapılmasına karar verilebilir.

Emre yazılı senetlerde olduğu gibi senet mahkemeye ibraz edilir veya senedin kimin elinde olduğu açıkça tespit edilirse mahkeme iade davası açılması için iptal talebinde bulunan tarafa süre verecektir.

Bu dava bakımından yetkili mahkeme TTK 661/2' deki mahkeme değildir²⁶⁵; yetkili mahkemeyi belirlerken HMK' daki genel yetki hallerine bakılacaktır.

Süresi içerisinde dava açılır ise ödeme yasağı kararı devam eder. Süresi içerisinde dava açılmaz ise ödeme yasağı kararı kaldırılır. Senedi elinde bulduran tespit edilemez ve senet mahkemeye de sunulmaz ise senedin iptaline karar verilir. Hamile yazılı senedin iptaline karar verilmiş ise TTK 666 hükmü gereğince iptal kararı mahkeme tarafından Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinden veya mahkeme tarafından belirlenen başka yöntemler ile ilan edilir. İptal kararı alan hamil borçluya başvurarak

²⁶⁵Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.78.

kendisine ödeme yapmasını veya senedin vadesi gelmemiş ise yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilir.

TMK 990 hükmü gereğince hamile yazılı senetlerde iade davası, sadece kötü niyetli olan hamile karşı açılabilir. TMK 3 hükmü gereğince iyi niyetin asıl olduğu kabul edildiği için davacı taraf senedi elinde bulunduran kişinin kötü niyetli olduğunu ispat etmesi gerekir.

TTK' da nama ve emre yazılı senetlerin iptali ile ilgili bir sınırlama olmadığından, bunların hepsi iptal edilebilir²⁶⁶. Ancak hamiline yazılı senetler için kanunda bazı sınırlamalar belirtilmiştir. TTK 668 hükmüne göre banknot veya büyük miktarda çıkarılarak görüldüğü zaman ödenmesi lazım olan ve parayı yerine ödeme vasıtası olarak kullanılan ve bedelleri yazılı olan diğer hamiline yazılı senetlerin iptalinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. İkinci fıkraya göre ise devletin çıkarılmış olduğu tahviller ile ilgili olarak özel hükmün bulunması halinde söz konusu hükümlerin ayrı birinci fıkranın dışında olduğu belirtilmiştir.

Kanunda bazı hamiline yazılı senetlerin iptaline ilişkin olarak özel hükümlere yer verilmiştir. Bunlar münferit kuponların iptali, devlet tarafından çıkarılan hamiline yazılı tahvillerin iptali, hamiline yazılı irat senetlerinin ve ipotekli borç senetlerinin iptaline ilişkindir.

4.3.1. Hamile Yazılı Münferit Kuponları İptali

Genel olarak kuponlar TTK'nın 509. ve 510. maddelerinde bahsi geçen, kâr payı ile hazırlık devresi faizi tevziine mahsus olarak tanzim edilen ve nama veya hamile yazılı olabilen, kıymetli evrak vasfını haiz vesikalardır. O hâlde; kuponlar, faiz ve kâr dağıtımında kolaylık sağlanması amacı ile ihdas edilmiş kıymetli evrak²⁶⁷.

Hamile yazılı olan faiz kuponlarının iptali TTK' nun 667 maddesinde düzenlenmiştir. TTK 667 hükmünde münferit kuponların zayi olması durumunda hak sahibi hamilin talep etmesi durumunda mahkeme bedelin vadesinde eğer vade dolmuş ise hemen mahkemeye yatırılmasına karar verecektir. Ancak TTK 667/2' ye göre üç yıl geçmiş olup hiçbir hak sahibi başvuru yapamaz ve vadenin dolmasından itibaren de üç yıl geçmiş olursa, mahkeme bedelin davacıya hükmedilmesine karar verecektir.

²⁶⁶Gürbüz, s.127.

²⁶⁷Gültekin, s.120.

Buradaki en önemli husus, temettü ve faiz kuponlarının iptalinde ilan işlemlerinden kaçınılmış olmasıdır²⁶⁸.

4.3.2. Banknotlar Ve Buna Benzer Kağıtların İptali

TTK 668 hükmü gereğince banknot ve büyük miktarda çıkarılan ve görüldüğünde ödenmesi gereken ve paranın yerine ödeme vasıtası olarak kullanılan ve belirli bir bedelleri içeren diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemeyecektir. Ancak TTK 668/2' de devlet tarafından çıkarılan tahvillere ilişkin özel hükümlerin saklı olacağı belirtilmiştir.

4.3.3. İpotekli Borç Senedi Ve İrat Senedi

TTK 669 hükmünde hamile yazılı ipotekli borç senedi ve irat senedine ilişkin özel hükümlerin saklı olacağı belirtilmiştir.

İpotekli borç senetleri ve irat senetlerine ilişkin olan TTK'nın 669. maddesinde saklı tutulduğu belirtilen özel hükümler, TMK'nın m. 925 ve 926. hükümleridir. TMK m. 925' te ipotekli borç senetleri ve irat senetleri yönünden tapu kütüğüne yapılacak tescil hakkında düzenlenecek olan rehin senedinin (TMK m. 911) kaybedilmesi durumuna ilişkin hükümler bulunmakta olup, TMK m. 926 ise söz konusu senedin alacaklısının kim olduğunun bilinmediği durumlara ilişkin iptal hükümleri bulunmaktadır²⁶⁹.

TMK 925 hükmüne göre rehin senedi hamilin iradesi dışında elinden gitmesi durumunda veya borcunu bitirme amacı olmadan yok edilmiş ise, alacaklı olan hamil rehin senedini ve kuponu mahkemeye başvurarak alacağı karar ile iptal ettirerek sendin borçlusuna başvurarak borcun ödenmesini veya alacak muaccel halde değilse yeni bir rehin senedinin veya kuponun yazılarak kendisine verilmesini borçludan isteyebilecektir. İkinci fıkra gereğince mahkeme tarafından verilecek iptal kararı, hamile yazılı senetlerin iptaline ilişkin prosedürlere göre verilecektir. Ancak ibraz süresi bir yıl olarak düzenlenmiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere TTK 663 hükmüne göre hamile yazılı senette ibraz süresi altı ay olarak düzenlenmiştir. TMK 925/3 hükmüne göre borçlu borcunu ödemiş olmasına rağmen kendisine iade edilmeyen senet için aynı hükümlere göre senedin iptaline karar verilmesini isteyebilecektir.

²⁶⁸Pulaşlı, s.100

²⁶⁹Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.78.

TMK 926 hükmüne göre ipotekli borç senedi ve irat senedinin alacaklısının kim olduğu on yıldır bilinmemekte ve bu on yıllık süre içerisinde faiz ödenmesi de istenmemişse, rehinli taşınmaz maliki alacaklı kişinin ortaya çıkması amacı ile gaiplik hükümlerine göre mahkemeden ilan yapılmasını isteyebilir. Mahkeme tarafından ilanlara rağmen alacaklı mahkemeye başvuramaz ve yapılan araştırmalar sonucunda da büyük bir ihtimal ile alacağın hali hazırda bulunmadığı anlaşılır ise, bu durumda mahkemece senedin iptaline karar verilecektir. Mahkeme tarafından verilen bu karar ile taşınmazın üzerinde bulunan rehin derecesi de boşalmış olacaktır. Taşınmaz sahibi isterse boşalan rehin derecesi yerine yeni bir rehin tesis edebilecektir.

4.4. Nama Yazılı Senetlerin İptali

Nama yazılı senetlerin iptali TTK 657 maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre nama yazılı senetler hamiline yazılı senetlerin iptaline göre iptal olunacaktır. Hamiline yazılı senetlerde olduğu gibi nama yazılı senetler için nama yazılı olup da iptali mümkün olmayan senetler kanunda sayılmamıştır. Yani tüm nama yazılı senetlerin iptali istenebilecektir.

TTK 657' ye göre nama yazılı senetlerin iptaline ilişkin kanunda özel bir düzenleme yok ise bu durumda hamiline yazılı senetlerin iptaline ilişkin hükümler nama yazılı senetler için de uygulanacaktır.

Hamiline yazılı senetler için geçerli olan ilan aşaması ve senedi elinde bulunduranın ortaya çıkması halinde iade davasına ilişkin yukarıda anlatılanlar nama yazılı senetler için de geçerli olacaktır.

TTK 657/2' ye göre borçlu senetteki ilanların sayısını azaltmak veya süreleri kısaltmak gibi daha basit bir iptal usulü öngörebilir. Alacaklı kendisine senedin iptal edildiğine ilişkin ve borcun ödenmiş olduğuna ilişkin resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verdiği takdirde borçlu senet kendisine ibraz edilmeden ve iptal kararı verilmeden de ödeme hakkını saklı tuttuğunu belirtebilir.

Poliçenin iptali TTK 757-765 hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu hükümler sadece emre yazılı poliçe için değil, emre/nama tüm poliçeler için uygulanır. Durum bono/emre yazılı senet ve çek bakımından da aynıdır. (TTK 778/1-1; 818/1-s). Buna göre, nama yazılı kambiyo senetlerinin (poliçe/bono ya da emre yazılı senet/çek) iptali, TTK657/1

gereği (aksine özel hükümler bulunmadıkça) TTK 661 vd hükümlerine göre değil, TTK 757 vd hükümlerine göre olacaktır²⁷⁰.

TTK 849 maddesinde makbuz senedi ve varantın iptaline ilişkin olarak özel hükümler düzenlenmiştir. Bu sebeple nama yazılı olmaları halinde de makbuz senetleri ve varantların (zıyaı halinde) iptal usulü bakımından özel bir hüküm olan TTK 849 uygulanır²⁷¹

TMK 925/2 hükmünde ipotekli borç senedi ve irat senetleri ile ilgili özel düzenleme bulunmaktadır. Bu hükme göre ipotekli borç senedi ve irat senedinin zayi olması durumlarında bu senetlerin iptali hamile yazılı senetlerin iptaline göre yapılacaktır. TTK da hamile yazılı senetlerin iptalinde belirlenmiş olan süre 6 ay olmasına rağmen TMK' da bu süre 1 yıl olarak belirtilmiştir.

Nama yazılı pay senetlerin iptali ve ödeme yasağına ilişkin dava açılması halinde yetkili mahkeme senet borçlusunun yerleşim yeri olacaktır. Pay senetleri yönünden ise pay senedinin bağlı olduğu şirket merkezinin bağlı olduğu ikametın asliye ticaret mahkemesi yetkili olacaktır.

Nama yazılı senedi zayi olan hamil, zayi olan nama yazılı senedin hamili olduğunu ispatlaması gerekmektedir. Hamil iptalini istediği nama yazılı senedin fotokopisini mahkemeye sunmalı veya elinde fotokopi yok ise bu durumda senede ilişkin bilgileri örneğin, vade, düzenlenme tarihi, miktarı gibi bilgileri mahkemeye sunmalıdır.

Nama yazılı sentlerde de senet mahkemeye ibraz edilir veya senedin kimin elinde olduğu açıkça tespit edilirse mahkeme iade davası açılması için davacı tarafa süre verecektir. Süresi içerisinde dava açılır ise ödeme yasağı kararı devam edecektir. Süresi içerisinde dava açılmaz ise ödeme yasağı kararı kaldırılacaktır.

Senedi elinde bulunduran tespit edilemez ve senet mahkemeye de sunulmaz ise senedin iptaline karar verilecektir. İptal kararı alan hamil borçluya başvurarak kendisine ödeme yapmasını veya senedin vadesi gelmemiş ise yeni bir senet düzenlenmesini isteyebilecektir.

²⁷⁰Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.60.

²⁷¹Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s.61.

4.5. İptal Davasının Sonuçları

İptal davası sonucunda senet iptal edilmiş olur. Senedin iptal edilmesi ile hamil senet olmadan borçluya başvurabilir. İptal davasının biri olumlu diğeri olumsuz olmak üzere iki sonucu bulunmaktadır.

4.5.1. İptal Davasının Olumlu Sonucu

İptal davası senedin kaybolması halinde hakkın bağlandığı kağıdın zilyetliğinin iptaline ilişkin olan davadır. İptal kararı, bu kararı elde eden kişinin senette mündemiç olan ve iptal ile artık senetten ayrılan hakkın sahibi olduğuna ilişkin bir karine yaratır²⁷². Böylece iptal davası sonucunda mahkemenin vermiş olduğu iptal kararı ile elinde senet olmadan hamil borçluya başvurabilir. Hamilin elindeki iptal kararı hamilin hak sahibi olmasının teşhisine imkan sağlar. Bu iptal kararın olumlu sonucudur²⁷³.

Yüksek mahkeme de birçok kararında, iptal kararının maddi hukuk açısından hak doğurmayacağını, teşhis aracı elde etme gibi şekli sonuç doğuracağını belirtmiştir.²⁷⁴

İptal kararının hak sahibini teşhis işlemi TTK 652 maddede belirtilmiştir. Maddeye göre iptal kararı alan hamil borçluya başvurarak yeni bir senet düzenlenmesini isteyebileceği gibi borcun ödenmesini de isteyebilecektir.

Dikkat edilmesi gereken nokta ise iptal kararı senet yerine geçmez. İptal kararı zayi olan senedin hak sahibini teşhis eder ve hak sahibine senetsiz olarak borçluya başvurma hakkı tanır. Borçlu iptal kararı hamilinin hak sahibi olmadığını bilerek kötü niyetli davranarak ifada bulunur ise borcundan kurtulamaz.

İptal kararı alana kişiye iyi niyetle ifada bulunan borçlu borcundan kurtulacaktır. Senedi elinde bulunduran sonradan ortaya çıkıp senedi ibraz ederse borçlu borcu ödediğine ilişkin itiraz olarak ödeme defini ileri sürebilecektir. Bu durumda senedi elinde bulunduran hamil iptal kararı ile borçludan tahsilat yapana sebepsiz zenginleşme davası açabilir²⁷⁵. Ancak iyi niyetli borçluya karşı dava açamayacaktır.

²⁷² Hanife Öztürk Dirikkan, Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1990. s.84

²⁷³“İptal kararının olumlu sonucu ise davacının hak sahipliğini borçluya karşı göstermesi yani hak sahibinin teşhisine imkan vermesi olarak karşımıza çıkar. Buna göre, iptal kararı davacının (iptal kararını elde eden kişinin) senette mündemiç bulunan ve iptal ile artık senetten ayrılan hakkın sahibi olduğuna dair bir karine yaratır.” Yargıtay 19. HD. 2016/11763 E, 2017/6962 K. T. 16.10.2017 <https://www.kazanci.com> e.t.: 23.11.2020

²⁷⁴ Gültekin, s.179.

²⁷⁵“Senedin kendisine verilmesini talebe veya sebepsiz zenginleşme gerekçesiyle talepte bulunmaya haklıdır.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2017/19-1636 E, 2019/319 K. T. 19.03.2019 <https://www.sinerjimevzuat.com> e.t.: 23.12.2020

4.5.2. İptal Davasının Olumsuz Sonucu

Senedi elinde bulunduran kişinin hak sahibi sayılacağı hususunda senet hamili lehine karine oluşturmaktadır. İptal kararı sonucunda senedi elinde bulunduran hamil hak sahibi olduğunu gösteren karineden yararlanamayacaktır. Yani senedin hak sahibini teşhis fonksiyonu sona erecektir. Bu hal iptal kararının olumsuz sonucudur.

İptal kararı ile birlikte, senedi elinde bulunduran üçünü kişi, emre yazılı senetlerde muntazam ciro zincirinin, hamile yazılı senetlerde ise, sadece hamil olmanın yarattığı hak sahipliği karinesinden yararlanamayacaktır²⁷⁶.

İptal kararının işlevi hak sahipliğinin teşhisine yaramaktadır. Yani iptal kararının maddi hukuk bazında herhangi bir işlevi bulunamamaktadır. İptal kararı kesin olarak hak sahibini teşhis etmeyecektir. Mahkeme tarafından iptal kararı verildikten sonra senedi elinde bulunduran hamil söz konusu senede göre işlem yapabilmesi için mahkeme tarafından verilmiş olan iptal kararının iptal ettirmesi gerekmektedir. Senedin iptali, her daim aksi kanıtlanabilen ve değiştirilebilen bir karardır²⁷⁷.

İptal kararı neticesinde iptal kararı alan kişi asıl borçluya başvurabilecektir. Müracaat borçlularına yani senedi ciro edenlere başvuramaz. Öte yandan çekte, tüm senet borçlularına (düzenleyene ve cirantalara) başvurabilir. Çünkü çekle ilgili hükümlerde TK764/II' ye atıf yapılmamıştır. (TK.818)²⁷⁸. Çekte iptal kararı ile protesto çekilip müracaat hakları kullanılabilir²⁷⁹.

4.6. İptal Kararının Senetle İlgisi Olan Taraflar Arasındaki İlişkisi

4.6.1. Karar Hamili İle Senet Borçlusu Arasındaki İlişkiye Etkisi

Senedin iptal edilmiş olması, maddi hukuk anlamında hak sahibi olan kişinin durumunda bir değişiklik oluşturmaz. İptal kararı ile iptal talebinde bulunan (senet üzerinde hak sahibi olan kişi), senedi ibraz etseydi hangi hukuki durumda olacak idiyse aynı hukuki durumunu korur²⁸⁰.

Mahkeme tarafından verilmiş olan iptal kararının olumlu sonucu olarak iptal kararı davacı hamilin senet olmadan hakkını ileri sürmesine imkan tanıyacaktır. İptal kararının kesinleşmesi ile birlikte iptal kararı alan hamil senet borçlusuna iptal kararını ve

²⁷⁶ Gültekin, s.180.

²⁷⁷ Turan, s.135

²⁷⁸ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.138.

²⁷⁹ Tamer Bozkurt, Kıymetli Evrak Hukuku ,8.Basım, XII Levha Yayınevi, İstanbul 2013, s. 62

²⁸⁰ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.128.

kimliğini ibraz ederek başvurabilecektir. Bu durum, yalnızca senetteki hakkın alacaklısı sıfatıyla iptal kararını elden eden kişi için geçerlidir. Fer' i zilyet durumunda olan kişiler, ancak bu hakkın kendilerine sağladığı yetkileri kullanabileceklerinden ifayı talep edemezler²⁸¹. İptal kararı hamili iptal edilen senedin vadesinin muaccel olması durumunda borcun ödenmesini, senedin vadesinin henüz gelmemiş olması halinde ise yeni bir senedin yazılarak kendisine verilmesini isteyebilecektir. Ancak iptal kararı sahibi isterse vadeyi bekleyerek yeni bir senet düzenlenmesini talep etmez.

Borçlu ağır kusuru ve hilesi olmaksızın ödemede bulunursa borcu sona erer. Ancak hile veya ağır kusurlu olarak ödemede bulunursa borcu devam edecektir.

Yukarıda da açıklandığı üzere iptal kararı sadece hak sahibini teşhis işlemine yarar. İptal kararı senedin yerine geçmez. Yani iptal kararı alacaklısı kambiyo senetlerine özgü takip yoluna başvuramaz veya iptal kararı ile ilamlı icraya başvuramaz. Mahkeme tarafından verilen iptal kararı ile ilamsız icraya başvurulabilecektir. Eğer borçlu borcu inkar ederse iptal kararı sahibi alacaklı olduğuna ilişkin borçluya karşı dava açmalıdır.

İptal kararı alan hamile karşı borçlu senedi ibraz edene ileri sürebileceği defileri ileri sürebilir. Örneğin senedin zaman aşımına uğradığına ilişkin zaman aşımı defii veya ödeme defini ileri sürebilir. Söz konusu defileri belirten borçlu bu iddiasını ispatlamakla yükümlü olacaktır.

Borçlu, defilerin dayanağı sebepleri ispat ettiği takdirde, iptal kararı hiçbir sonuç yaratmaz ve etkisini kaybeder. Böyle bir durumda, bu defilere karşı iptal kararı hamilinin yapacağı şey ise, senette borçlu olarak görülen kişiyi dava etmektir²⁸². İptal kararı hamilinin açacağı dava alacak davası olacaktır.

İptal kararı iptal kararını alan kişinin alacaklı olduğuna ilişkin kesinlik göstermeyecektir. Maddi anlamda teşhis işlevi bulunmamaktadır. İptal kararı maddi hukuk yönünden değişiklik olmadan sadece hak sahibini teşhis yönünden etkisini gösterecektir²⁸³.

²⁸¹Gültekin, s.180.

²⁸²Coşkun, s.1084.

²⁸³ "Kararın maddi hukuk yönünden bir etkisi yoktur. Maddi hukuk yönünden mevcut durum aynen kalır. Başka bir deyişle, iptal kararı hakkın mevcudiyetine, muhtevasına ve bu hak üzerinde tasarruf yetkisine tesir etmez." Yargıtay 19 HD.,16.10.2017 tarih, E. 2016/11763, K. 2017/6962, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 29.11.2020.

4.6.2. Senet Borçlusu İle Senet Zilyedi Üçüncü Kişi Arasındaki İlişkiye Etkisi

İptal edilen senet nispi anlamda zayı olmuş ise bu durumda senet üçüncü bir kişinin elinde olabilir. İptal kararı verilmesi halinde kambiyo senedi kıymetli evrak niteliğini yitirmeyecektir. Bu durumda da tedavül kabiliyeti devam edecektir. Zira mahkeme tarafında verilmiş olan iptal kararı senet yerine geçmeyecektir.

İptal kararı alan kişi borçluya başvurmadan senedi elinde bulunduran kişi borçluya başvurmuş ise borçlunun seçeceği en iyi yol mahkemeden tevdi yeri belirlenmesini talep etmektir²⁸⁴. Senedi elinde bulunduran kişi borçluya karşı takip yapabileceği için borçlu böylece kendisini de korumuş olacaktır.

Borçlu böylece borcundan kurtulmuş olacak ve iptal kararı hamili ile senet zilyedi olan üçüncü kişi hak sahipliği konusunda açacakları davanın sonucuna göre tevdi edilen bedeli tevdi mahallinden alabileceklerdir²⁸⁵.

Mahkemeden iptal kararı almış olan hamil senet borçlusuna, senede zilyet olan üçüncü kişiden daha önce başvurup ödeme yapılmasını istemiş ise, senet borçlusu iptal kararına istinaden yapmış olduğu ödeme oranında borcundan kurtulacaktır.

Senede zilyet olan üçüncü kişi iptal kararı neticesinde ağır kusuru ve hilesi olmadan borcunu ifa eden borçluya başvuramaz. Bu durumda iptal kararı ile borçludan tahsilat yapana karşı sebepsiz zenginleşme davası açabilir²⁸⁶. Ancak borçlunun ağır kusuru veya hilesi var ise bu durumda senedi elinde bulunduran hamil borçluya başvurabilir.

Senedin iptaline karar verilmesine rağmen, senedi elinde bulunduran hamil bu senede istinaden icra takibi yapabilir. Senedin iptali için dava açan davacı dava konusu senede istinaden icra takibi yapan kişiye karşı “senedin istirdatı” davası açarak bu davada takibin durdurulmasına ilişkin tedbir kararı alabilir. Tedbir kararı alınmaması veya senedin istirdadına karar verilmemesi halinde senet borçluları aleyhine takibe devam edilir²⁸⁷.

Zayı edilen senet hisse senedi ise, özellikle oy hakkının kullanılmasında tevdi söz konusu olamayacağından, anonim şirket, iptal kararını alan kişiye durumu ihbar

²⁸⁴ Karakaya, s.122

²⁸⁵ Coşkun, s.1086.

²⁸⁶ “İptal kararının olumlu etkisi nedeniyle borçlunun karar hamiline yapacağı ifa onu borcundan kurtaracağı için senede zilyet olan üçüncü kişi borcun sona erdiği def’i ile karşılaşabilir. Bu durumda üçüncü kişi, kendisine ifada bulunulan iptal kararı hamili aleyhine sebepsiz zenginleşme davası açabilir (BK. md. 61). Başka bir anlatımla böyle bir durumda senede zilyet olan üçüncü kişi, iyi niyetli iptal kararı hamiline ödemede bulunan borçluya başvuramaz” Yargıtay 19HD.,16.10.2017 tarih, E. 2016/11763, K. 2017/6962, www.kararara.com e.t.: 27.12.2020

²⁸⁷ Coşkun, s.1086.

edebilir. Bu suretle, anonim şirket, hak sahipliğini tespit davasının sonucuna kadar üçüncü kişinin oy kullanmasını engelleyebilir²⁸⁸.

4.6.3. İyi Niyetli Zilyet İle İptal Kararı Hamili Arasındaki İlişki

İptal edilen senede iyi niyetle sahip olan kişinin bu sahipliği korunacaktır. Senet hamili iyiniyetli üçüncü kişilerin haklarına iptal kararının bir etkisi yoktur²⁸⁹. İptal kararı senede iyi niyetle zilyet olanı bağlamayacaktır. Aksi halde tedavül gücü hızlı ve ticari anlamda güvence oluşturan kıymetli evrakın iptaline ilişkin karar ile karşılaşılma riski olacaktır ve senede güven ortamı ortadan kalkacaktır.

Senede zilyet olan üçüncü kişinin iyi niyetli olması halinde bu iktisabının korunacağı kuralı emre veya hamile yazılı senetler için geçerlidir; zira, nama yazılı senetler mahiyetleri gereği iyi niyetle iktisap edilemezler²⁹⁰.

İyi niyetli üçüncü kişi, senedin önceki hamili tarafından zayi edildiğini ve hak sahibi olmayan başka bir kişiden senedi devraldığını sonradan öğrenirse, bu durumda senedi zayi eden önceki hamile karşı bir tespit davası açabilir²⁹¹. Bu durumda açacağı tespit davası ile iyi niyetli olarak senedi devir aldığı tespit ettirerek, sonradan kendisine karşı ileri sürülebilecek olan kötü niyet iddialarını da engellemiş olacaktır.

Senet iptal edilmiş ancak borçlu tarafından iptal kararını alan kişiye ifade bulunmamış iyiniyetli hamil bazı yollara başvurabilir. İyi niyetli hamil borçluya ve iptal kararı sahibi hamile karşı, yeni bir senet yazılarak verilmişse istihkak davası açabilir, yeni senet verilmemişse ödemenin kendisine yapılmasını isteyebilir ve iptal kararı alana ödeme yapılmış ise sebepsiz zenginleşme davası açabilecektir.

TTK 646/1 ve 710/3 hükümleri gereğince, bono ve poliçede borçlu mahkeme tarafından verilmiş olan iptal kararına göre hilesi ve ağır kusuru bulunmaksızın iptal kararını ibraz eden hamile ödeme yapması durumunda borcu sona erer. İyi niyetli hamil bu durumda borçluya başvuramaz.

Bu durumda senedi iyi niyetli kazanan üçüncü kişi ile iptal kararı hamili karşılaşacaktır. İyi niyetli üçüncü kişi, senet bedelini geri alabilmek için iptal kararı hamiline dava açarak, karar hamilinin gerçek hak sahibi olmadığını ispatlamalı ve iptal kararının iptalini talep etmelidir. İptal kararı, kararı usulüne uygun olarak verilmediği,

²⁸⁸ Öztürk Dirikkan, s.95

²⁸⁹ Turan, s.135

²⁹⁰ Gültekin, s.205

²⁹¹ Gürbüz, s.177.

örneğin, karar kanunda belirtilen sürelerle uyulmadan verilmişse (TTK md.761.) durumlarda iptal edilebilir²⁹².

Mahkeme tarafından senedin iptaline karar verildikten sonra senedin üçüncü kişi tarafından iktisap edilip edilemeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Bazı yazarlara göre mahkeme tarafından verilen iptal kararı neticesinde senedin iyi niyetle devir alınması gibi bir olay söz konusu olmaz²⁹³. Ancak bazı yazarlara göre ise kanunda aksine bir hüküm olmadığı için iyi niyet tercih edilmeli ve iyi niyetin varlığı korunmalıdır. İyi niyetli olarak senedi devir alan hamilin iktisabı geçerli sayılmalıdır²⁹⁴. Bizim de katıldığımız görüş bu yönde olmakla birlikte senedin iptali hakkında bilgi sahibi olmayan iyi niyetli olan hamilin korunmaması gibi bir halin meydana gelmesi kıymetli evraka olan güven azalacak ve TMK 3 hükmü gereği asıl olan iyi niyetin varlığı uygulama alanı bulamayacaktır.

4.6.4. İptal Kararı Sonucunda Zarara Kimin Katlanacağı Sorunu

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda borçlu borcunu senedi elinde bulundurana veya iptal kararı alana ödeyebileceği gibi tevdi mahalline de ödeyebilir. Senedin zayi olması durumunda ortaya çıkan zarara kimin katlanacağı durumu işte bu ödeme durumlarına göre değişiklik gösterir.

Kıymetli evrakın zayi olmasına neden olan bir üçüncü kişiye bu üçüncü kişinin bu fiili yüzünden hamil zarara uğramışa, borçlar kanununun 49 ve devamı maddeleri uyarınca haksız fiil hükümlerine istinaden zararın tazminini isteyebilir. Zayi olan senette senedi zayi eden ile üçüncü kişi arasında akdi, sözleşmesel bir ilişki söz konusu ise bu durumda sözleşmeye dayanarak zararın tazmini istenebilecektir²⁹⁵.

Mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı verilmiş olmasına rağmen borçlu senedi elinde bulundurana ödemede bulunursa bu durumda ağır kusur ve kötü niyetli olarak hareket ettiği kabul edilecek ve ikinci defa ödeme yapmak zorunda kalacaktır.

Çeklerde ise; ödemenin men' inden sonra ödemede bulunan muhatap bankanın keşideciye karşı aralarındaki çek sözleşmesinden doğan bir sorumluluğu söz konusu

²⁹² Gürbüz, s.178.

²⁹³ Karahan/Arı/Bozgeyik/Saraç/Ünal, s.136

²⁹⁴ Gürbüz, s.178, Sezer, s.153, Öztürk Dirkan, s.96, Gültekin, s.207

²⁹⁵ "Türk Ticaret kanununun 600. maddesinde belirtildiği üzere tahsil cirosu, tevkili tazammun eder. Bu itibarla olayda davacı ile davalı arasındaki hukuki ilişki, vekalet aktidir. Davacının tahsil cirosu ile davalı bankaya tevdi ettiği bonoların bankada kaybedildiği anlaşıldığına göre davalının sorumluluğu Borçlar Kanununun 390. maddesi delaletile 321. maddesi hükümlerine tabidir. Yargıtay 11 HD.,20.11.1973 tarih, E. 1973/4173, K. 1973/4599, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 30.11.2020

olduğundan, bu sorumluluk BK' nın 389(TBK m.505), 390 (TBK m.506) ve 96' ncı (TBK n.112) maddelerinin uygulanmasını gerektirecektir. Banka sorumluluktan kurtulmak istiyorsa; Bk m.390 (TBK m.506) gereği, objektif özen görevini yerine getirdiğini ispat etmelidir.²⁹⁶ Ödemenin yasaklanmasına karşılık yapılan ödeme halinde ise; muhatap banka hamile(lehtara) karşı TBK m. 49 vd. maddelerine göre sorumlu olacaktır²⁹⁷.

Zayi üzerine ödemededen men kararı alınmadığı halde harici olarak borçluya ziya olayı bildirilmiş ve bunun üzerine borçlu, iyi niyetli yeni hamilin ifa talebini reddetmiş olursa, iyi niyetli hamil protesto çekerek müracaat borçlularına başvurabileceğinden, zarara senedi zayi eden hamil katlanır²⁹⁸.

Önleyici tedbir kararı olmasa bile borçlu, kusurlu olarak üçüncü kişiye ifada bulunursa, karar hamili borçluya haksız fiil hükümlerine göre başvurabilir. Çünkü zayi edenle borçlu arasında doğrudan bir sözleşme bulunmamaktadır. Borçlunun hilesi veya ağır kusurunun olduğunu iddia eden kişi bunu ispatla mükelleftir. Borç üçüncü kişiye ifa edilmiş ve borçlunun da ağır kusuru ve hilesi yoksa zarara zayi eden hamil katlanır²⁹⁹.

Mahkeme tarafından iptal kararı verilmeden önce, borçlu tarafından senedi zayi eden hamile ödeme yapılması durumunda borçlu yapmış olduğu ödemeyi geriye alamayacaktır. Ancak borçlu senedi zayi eden hamilin kendisini kandırdığını veya ödeme için zorladığını ispat ederse ödemeyi geri alabilecektir.

Yargıtay kararlarına göre senedi tahsil cirosu ile devir alan banka söz konusu senedi zayi etmiş ise bu durumda hamil mahkemeden zayi kararı alıp zayi olan senedin borçlusuna başvurmalıdır. Senet borçlusundan ödeme alamaz ise bu durumda hamil, bankaya karşı dava yoluna başvurabilecektir. Ancak bonoların banka tarafından kaybedilmesi olayı ile borçludan tahsilat yapılamaması olayı arasında illiyet bağının da mevcut olması gerekir. Aksi takdirde bankanın sorumluluğuna gidilemeyecektir³⁰⁰.

²⁹⁶ Gültekin, s.211.

²⁹⁷ Coşkun, s.1089.

²⁹⁸ Gültekin, s.211.

²⁹⁹ Karakaya, s.128.

³⁰⁰ "Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, davacı tarafından, Bakırköy 12. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2013/186 E. sayılı dosyasından verilen iptal kararı ile başlatılan ilamsız takibin itiraz edilmeden kesinleştiği, haciz işlemlerinde dava dışı borçlunun malvarlığı tespit edilemediği için tahsilatın yapılamadığı, alacağı tahsil edilememe nedeninin bononun zayi olması değil, borçlunun malvarlığının bulunmaması olduğu, borçlunun senedin zayi olduğu tarih ile tahsil edilememe tarihi arasındaki süreçte malvarlığını borcunu ödemekten imtina etmek maksadıyla 3. kişilere devrettiğine veya başkaca yollar vasıtasıyla mallarını kaçırdığına yönelik delil de olmadığı, bu nedenle bankanın bonoları kaybetmesi ile borcun tahsil edilememesi arasında illiyet bağı bulunmadığı, eş anlatımla bono kaybedilmeydi dahi

İptal kararı alan hamil senedin borçlusuna başvurmuş ise senedin kimin elinde olduğunun bilmeyen borçlu ağır kusuru ve hilesi olmadan iyi niyetli olarak iptal kararı ile başvurana ödeme yaparsa borcu sona erer. Senedi iyi niyetli olarak devir alıp elinde bulunduran hamil bu durumda borçluya başvuramaz. İptal kararı ile senedi tahsil eden kişiye karşı sebepsiz zenginleşme davası açması gerekmektedir³⁰¹.

Senedi çalan veya bulan kişi senedi kullanmamışsa, iptal davası açan davacı, iptal kararı aldıktan sonra senet bedelini borçludan tahsil edebileceğinden zarara uğramayacaktır. Ancak, davranışları ile senedin ziyasına sebep olan şahsa karşı iptal yargılamasının masrafları için dava açabilir³⁰².

Borçlu, iptal kararı almadan önce, senedi zayi eden hamile kendi rızası ile ifade bulunursa verdiği geri alamaz. Bunun istisnası, senedi zayi eden hamilin kendisini hile ile ifaya zorladığını ispatlamasıdır³⁰³.

4.7. İade Davası

4.7.1. Genel Olarak

Kıymetli evrakı zayi olan hamil mahkemeye başvurup ödeme yasağı kararı almalıdır. Mahkemeden ödeme yasağı kararı alınmasından sonra senet kimin elinde olduğu bilinmemekte ise istirdat davası senedin kimin elinde olduğu bilinmiyor ise iptal davası açılacaktır. Ödeme yasağı kararında sonra iptal davası aşamasında mahkeme tarafından senedin iptal edileceği hususu ilan edilecektir. Bu ilan aşamasında zayi olan senet ile ilgili olarak bilinen bilgiler ilan edilecek ve senedi elinde bulunduran kişinin senedi getirmesi aksi halde senedin iptaline karar verileceği belirtilecektir. Senedin kimin elinde bulunduğu tespit edilir veya senedi elinde bulunduran kişi mahkemeye senedi ibraz ederse bu durumda mahkemece iptal kararı verilemez. İptal davasına bakan mahkeme senedi elinde bulunduran kişiye karşı iade davası açması için iptal kararı isteyene süre verecektir. Mahkeme tarafından istirdat davası açılması hususunda süre verilebilmesi için senedi elinde bulunduran kişinin kim olduğunun açıkça bilinmesi

borcun tahsil edilemeyeceğinin anlaşıldığı. Yargıtay 11 HD.,16.12.2019 tarih, E. 2019/1408, K. 2019/8203, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 05.12.2020

³⁰¹ *"Borçlunun, iptal kararı hamiline iyiniyetle ödemedede bulunması kendisini borçtan kurtaracağından ödeme yapıldıktan sonra senedi elinde bulunduran ve gerçek hak sahibi olduğunu tespit ettiren kişi, iptal kararı hamiline karşı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre başvurabilir ve ödenen meblağın kendisine verilmesini isteyebilir. Böyle bir durumda senede ziyet olan üçüncü kişi, iyi niyetli iptal kararı hamiline ödemedede bulunan borçluya başvuramaz".* Yargıtay 19 HD.,17.01.2013 tarih, E. 2012/14443, K. 2013/846, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 05.12.2020

³⁰² Yaman, 91.

³⁰³ Coşkun, s.1089.

gerekmektedir. Verilen süre içerisinde iade davası açılırsa ödeme yasağı kararı bu davanın sonucuna kadar kalacaktır. Süresi içerisinde iade davası açılmaz ise bu durumda mahkeme ödeme yasağı kararının kaldıracaktır.

İstirdat davası açmak için senetin nispi anlamda zayi olması gerekmektedir. Zira mutlak anlamda zayi olan senet kimsenin elinde bulunmadığı için istirdat davası da açılmaz. Senet üzerindeki zilyetliğin geçici olarak son bulması veya senedin hamilin rızası ile terk edilmiş olduğu hallerde istirdat davası açılmaz.

İstirdat davası sonucunda senedin iptaline karar verilmez. İstirdat davası maddi anlamda kesin hüküm teşkil ettiği için mutlak hak sahibini ortaya çıkmış olur.

4.7.2. İstirdat Davasının Hukuki Niteliği

İstirdat davası TMK 989 maddesinden düzenlenmiştir. TTK' da ise 665-758 ve 763 maddelerinde düzenlenmiştir. TMK' da düzenlenmiş olan taşınır davasına ilişkin dava ile TTK' da düzenlenen iade davasının benzerlik ve farklılıkları bulunmaktadır.

TMK' ya göre taşınır malın kaybolması durumunda hem kötü hem de iyi niyetli olan zilyede karşı açılabilir. TMK' ya göre iyi niyetin fonksiyonu hak düşürücü süre yönünden kendisini göstermektedir. 5 yıllık hak düşürücü süre içerisinde iyi niyetli zilyede karşı taşınır malın iadesi için dava açılmaz ise iyi niyetli zilyede bir daha dava açılmayacaktır. TTK' ya göre kambiyo senetlerinin zayi edilmesi halinde istirdat davasının açılabilmesi için zayi edilen çeki elinde bulunduran hamilin, çeki kötü niyetle iktisap etmiş olması ya da iktisabında ağır kusurun bulunması gerekir³⁰⁴. Ağır kusuru ve hilesi olmaksızın iyi niyetli olarak kıymetli evrakı iktisap eden kişiye dava açılması mümkün olursa kıymetli evraka güven azalacak ve ticari anlamda tedavül imkanı kalmayacaktır. İyi niyetli zilyede dava açılmaması kıymetli evrakın tedavül gücünü ve ticari hayattaki fonksiyonunu korumaktadır.

4.7.3. İade Davasının Şartları

4.7.3.1. Senedin Hak Sahibinin Rızası Dışında Elinden Çıkmış Olması

Kıymetli evrakın zayi olması halinde iade davası açabilmek için kıymetli evrakın hamilin elinden rızası dışında çıkması gerekir. Zira TTK Madde 757' ye göre rızası dışında poliçenin elden çıkması durumu düzenlenmiştir.

³⁰⁴ Karakaya, s.132

Kıymetli evrakın rıza dışında elden çıkması gerekir. Senet hamili rızası ile kıymetli evrakı terk etmiş ise örneğin senedi bilerek çöpe atmış veya bir yer de bırakıp gitmiş ise bu durumda iade davası açamayacaktır.

Yukarıda da açıklandığı üzere kıymetli evrakın iadesi için nispi anlamda zayi olma durumu gerçekleşmelidir. Mutlak anlamda zayi olan kıymetli evrak (örneğin yanan yırtılan) üçüncü kişilerin eline geçemeyeceği için iade davası açılmayacaktır.

Hak sahibi senet üzerindeki fiili hakimiyetini iradesi dışında sürdüremeyecek duruma gelmişse zilyetliği kaybetmiş dolayısıyla senet, irade dışı elden çıkmış olur. Örneğin, gasp ve hırsızlık hallerinde veya hata, hile ve tehdit gibi durumlarında böyledir³⁰⁵.

4.7.3.2. Senedi Eline Geçiren Kişinin Bilinmesi Gerekmesi

İstirdat davası senedi bulunduran kişiye karşı açılan bir davadır. TTK 758'e göre de poliçeyi elinde bulunduran kişinin bilinmesi durumunda mahkemenin iade davası açması için süre vereceği belirtilmiştir.

Senedi elinde bulunduran kişi iptal davası açılmadan önce veya iptal davası açıldıktan sonra da tespit edilebilir. İptal davası açılmadan önce senedin kimde olduğu bilinmekte ise iptal davası açılmadan doğrudan senedi elinde bulunduran kişiye karşı iade davası açılabilecektir. Senedi elinde bulunduran bilinmiyor ancak iptal davası açıldıktan sonra senedin kimin elinde olduğu tespit edilmiş ise bu durumda mahkeme tarafından iptal davası açan davacıya senedi elinde bulundurana karşı senedin iadesi için iade davası açılması yönünden süre verilecektir.

Mahkemenin vermiş olduğu süre zarfında iade davası açılırsa ödeme yasağı kararı bu davanın sonucuna kadar devam edecektir. Süre içerisinde iade davası açılmaz ise ödeme yasağı mahkeme tarafından kaldırılacaktır.

Senedi elinde bulunduran şahsa karşı iade davası açılabilmesi için senedi elinde bulunduranın açık kimliğinin bilinmesi gerekmektedir. Örneğin senedin çalınmış olması durumunda çalan kişi hamil tarafından görülmüş olsa bile açık kimliği hamil tarafından bilinmediği sürece iade davası açılmayacaktır.

4.7.3.3. Senedi Ele Geçiren Kişinin Kötü Niyetli Veya Ağır Kusurlu Olması

Senedi elinde bulunduran kişiye karşı iade davası açılabilmesi için senedi elinde bulunduran hamilin kötü niyetli olarak ağır kusur ve hileli davranışları ile senede sahip

³⁰⁵Turan, s.66

olması gerekmektedir. TTK 790 ve 792. Maddelerinde de belirtildiği üzere çek eline geçen hamil ancak kötü niyetli olarak kazanımda bulunmuş ise veya kazanımda ağır bir kusuru bulunduğu takdirde çeki vermekle yükümlü olacaktır. TTK 686/2 md. Gereğince de hamil poliçeyi kötü niyetli olarak kazanmışsa veya kazanmasında ağır kusuru bulunması halinde poliçeyi iade ile yükümlü olacaktır.

Söz konusu kötü niyetli veya ağır kusurlu olarak iktisap kavramı, bile bile borçlu zararına hareket ile aynı kavram değildir. Her ne kadar bile bile borçlu zararına harekette de kötü niyetli bir davranış bulunsa da, bu iki kavramdaki iyiniyetli kazanımın niteliği, özelliği ve şartları bakımından farklar bulunmaktadır. Bir kere, bile bile borçlu zararına hareket kavramının düzenlendiği hükümler, senet borçlusunun, düzenleyen veya önceki hamille arasındaki doğrudan ilişkileri konu alan def'ileri ele almaktadır. Bu nedenle hamilin iktisabında bilmeden ağır kusurlu olması veya eksiklik durumunu bilmesi aranmaz. Oysa kötü niyetli veya ağır kusurlu olarak iktisap kavramının düzenlendiği TMK m. 3'de yer alan iyiniyetli kazanımdır. Çünkü hüküm, kötü niyetli olmayan kazanımda var olan iktisaptaki eksikliğin iyi niyet ile doldurulmasını karine olarak belirtmekte, ağır kusuru ise yine iyiniyetli olmamakla eş tutarak onun da iktisaba engel olan bir hâl olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer bir husus, kötü niyetli veya ağır kusurlu harekette, kambiyo senedini devralırken, devralanın kim olduğuna veya devreden yetkili olup olmadığına bakılmaz, devralanın devir anında iyiniyetli olması kâfidir. Buna karşın bile bile borçlu zararına harekette, senede kanuna uygun bir şekilde hamil olmayan kimsenin iyiniyetli olduğunu ileri sürmeye hakkı olmayacaktır. Zira bu kişi alacaklı sıfatını ve alacaklıya tanınan hakları iktisap etmiş olmaz³⁰⁶.

Kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, senet hamili, ancak kötü niyetli ya da iktisapta ağır kusurlu ise senedi iade etmekle mükelleftir. Dolayısıyla bu iki koşuldan bir tanesinin gerçekleşmesi gerekli ve yeterlidir³⁰⁷.

Yargıtay kararlarında da iade davasının açılması için kötü niyetli olarak iktisap edilme vurgulanmaktadır³⁰⁸.

³⁰⁶Burak Adıgüzel, "Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket" Ticaret Ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.4, S.2, Ankara 2018, s.134.

³⁰⁷Turan, s.68

³⁰⁸"İstirdat davası olarak nitelenen bu dava özü itibariyle menkullerin iadesini sağlamak için açılan menkul davası niteliğindedir. Medeni hukukta bu dava gasp, çalıma veya ziya hâllerinde sadece kötü niyetli değil, iyi niyetli hamile karşı da açılmakta ise de, kambiyo senetleri yönünden bir sınırlama getirilmiş ve aynı haklardaki genel prensipten ayrılmak suretiyle, söz konusu davanın yalnızca kötü niyetli veya senedi iktisabında ağır kusuru bulunan kimselere karşı açılabileceği esas benimsenmiştir. Bu tür davalarda, davacının senedin rızası hilafına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerekir (F.Öztañ: Kıymetli Evrak Hukuku,

Senedi elinde bulunduranın ağır kusuruna örnek olarak senedin devri sırasında senedi devir edenin yetkili hamil olup olmadığının kontrol edilmemesi durumu olabilir.

4.7.3.4. İade Davasının Mahkeme Tarafından Verilen Uygun Süre İçerisinde Açılması

Zayi olan kıymetli evrakın iptali istendiğinde mahkeme tarafından yapılmış olan ilanlar neticesinde senedi elinde bulunduran hamil ortaya çıkararak senedi mahkemeye ibraz edebilir. Bu durumda mahkeme tarafından senedin iptaline karar verilemeyecek olup, iptal davası açan hamile mahkeme tarafından senedi elinde bulunduran kişiye iade davası açılması için uygun bir süre verilir.

TTK 758 hükmü gereğince mahkeme tarafından verilen uygun süre içerisinde iade davası açılmalıdır. Süresi içerisinde iade davası açılması durumunda mahkemece verilmiş olan ödeme yasağı kararı iade davasının sonuna kadar devam edecektir. İade davasının süresi içerisinde açılmaması halinde mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı kaldırılarak iptal davasının reddine karar verilecektir.

Yargıtay kararları gereğince iptal davasına bakan mahkeme çekleri sunan kişiye dava açması için iptal davası davacısına süre verildiğinde, mahkeme tarafından verilen süre içerisinde iade davası açılmaz ise bu durumda senedi mahkemeye sunan kişi iptal davasında davalı konumunda olmayacaktır. İptal davasında davalı konumunda olmayacağı için iptal davası açan hamil süresi içerisinde iade davası açmaması nedeni ile açmış olduğu iptal davası reddedilecek ayrıca senedi mahkemeye sunan kişi lehine yargılama gideri ve vekalet ücretine hükmedilemeyecektir³⁰⁹.

Hakim, iptal davası davacısına iade davası açması için vereceği uygun süreyi belirlerken açılacak davanın mahiyeti, senetlerin fazlalığı, yetkili ve görevli mahkemeleri de dikkate alarak belirlemelidir³¹⁰. Örneğin, dava yabancı bir ülkede açılacaksa uzun bir süre tayin edilmelidir³¹¹.

Ankara 2000, s.294).”Yargıtay Hukuk Genel Kurulu,18.04.2018 tarih, E. 2017/106, K. 2018/925, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 05.12.2020

³⁰⁹ “Çek iptali davası hasımsız açılır. İlan üzerine çeki elinde bulunduran kişinin, çeki mahkemeye getirmesi, bu kişiyi davada taraf kılmaz. Somut olayda, verilen kesin süre içerisinde istirdat davası açılmaması ve çekler üzerindeki ödeme yasağının kaldırılması neticesinde çeklerin ibraz eden D..T.’ya iadesine karar verilmesi de anılan kişiye davalı sıfatı kazandırmayıp, karar başlığında çeki elinde bulunduranın davalı olarak yazılması ve lehine vekalet ücretine karar verilmesi doğru olmayıp, hükmün temyiz eden davacı yararına bozulması gerekmiştir.”Yargıtay 11 HD.,10.01.2013 tarih, E. 2013/18520, K. 2014/6799, www.kararara.com e.t.: 27.12.2020

³¹⁰Sezer, s.228

³¹¹Gürbüz, s.192

Mahkemece verilen süre hak düşürücü süre olmadığından, süre içerisinde davanın açılmamış olması dilekçe sahibinin senet üzerindeki hakkını sona erdirmez. Sadece verilen ödeme yasağı kararının kaldırılmasına neden olur. Uygun süre, verilen ödeme yasağı kararının süresi içerisinde dava açılmamasına rağmen, zaman aşımı süresi doluncaya kadar geçerli kalmasını ve gerçek hak sahibinin hakkını zamanaşımı def'ine maruz kalarak elde edememesini önleme amacı taşımaktadır. Davacı uygun sürede dava açmamasına rağmen genel zamanaşımı süreleri içinde mahkemeye başvurarak iade davası açabilir. Bunu yanı sıra bedeli haksız olarak tahsil edene de sebepsiz zenginleşme davası açabilir³¹².

4.7.4. İade Davasının Tarafları

İade davasında davacı taraf senedin nispi anlamda zayi olduğunu ileri süren hamildir. Senedin zayi olmadan önceki yetkili hamili iade davası açabilir. Senedi tahsil veya rehin cirosu ile devir alan hamil de iade davasını açabilecektir. Keşideci ise iade davasını açamaz. Ancak keşideci hakkını korumak için borçlu olmadığına ilişkin menfi tespit davası açabilir. Zira hukuki yarar şartı olması halinde borçlu olunmadığına ilişkin menfi tespit davası herkes tarafından açılabilir. Keşideci aynı zamanda hamil konumunda ise bu durumda hamil sıfatına dayanarak iade davasının açabilecektir.

Hak sahibinin senet üzerindeki zilyetliğinin dolaysız veya dolaylı, asli veya fer'i, tek başına veya birlikte olması dava açılması bakımından bir fark yaratmamaktadır. Ancak dolaylı zilyet, ilke olarak senedin dolaysız zilyede iadesini talep edebilir. Buna karşın zilyet yardımcısının iade davası açma hakkı yoktur. Zira zilyet yardımcısının eşyayı fiili hakimiyetinde bulundurma konusunda aynı veya şahsi bir hakkı bulunmamaktadır³¹³.

İade davası, senedi elinde bulunduran son haksız hamile karşı açılmalıdır³¹⁴. Senedin asli zilyedi olmayan ve sadece senedi saklama gayesiyle elde bulunduran kişiye karşı iade davası yöneltilemez³¹⁵.

Zayi olan senet paylı mülkiyete tabi ise her paydaş zayi olan senedin iadesi için dava açabilecektir. Zayi olan senedin iştirak halinde mülkiyete tabi olması durumunda ise tüm ortakların birlikte hareket ederek iade davasını açmaları gerekmektedir³¹⁶.

³¹²Gürbüz, s.193

³¹³Turan, s.69

³¹⁴Sezer, s.214

³¹⁵Karakaya, s.135

³¹⁶Gürbüz, s.197, Gültekin, s.146, Karakaya, s.136

İade davasında davalı taraf senedi elinde bulunduran kişidir. Ancak senedi elinde kötü niyetli olarak bulunduran kişi davalı olabilir. Senedi iyi niyetle elinde bulunduran kişi davalı konumunda olamaz. Senedi devir alırken iyi niyet aranmaktadır. Zira senedi devir aldıktan sonra örneğin devir edenin senedi devre yetkisi olmadığı gibi bir durumun öğrenilmesi hamilin iyi niyetini ortadan kaldırmaz.

Zayi olan senet birden fazla kişinin ortak mülkiyetinde bulunmakta ise bu durumda senedi elinde bulunduran ortakların hepsine karşı dava açılmalıdır. Davacı tarafından sadece bir kısım zilyede karşı dava açılması durumunda mahkeme tarafından davacıya süre verilerek diğer zilyetleri de davaya dahil etmesi istenir. Zira tüm zilyetler senede malik olup, birisinin tek başına senet üzerinde tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Mahkeme tarafından verilmiş olan süreye rağmen diğer zilyetler davaya dahil edilmez ise bu durumda taraf teşkili sağlanmadığı için davanın usulden reddine karar verilmelidir.

Mahkeme, istirdat davasını açan kişinin davacı sıfatı taşıyıp taşımadığını re' sen araştıracaktır³¹⁷.

4.7.5. İade Davasında Görevli Ve Yetkili Mahkeme

TTK madde 4 ve 5 gereğince iade davasında görevli mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesidir. Ticaret mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi olur. Asliye hukuk mahkemesi asliye ticaret mahkemesi sıfatı ile davaya bakar.

TTK' da iade davasında yetkili bulunan mahkemeye ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. TTK' da özel bir hüküm bulunmadığı için HMK m.6-9 maddeleri arasında düzenlenen genel yetki kuralları uygulanacaktır.

Bir kısım yazarlara göre ise istirdat davasında yetkili mahkeme, TTK' nın 573/II' nci (Yeni TTK m. 661/2), 669' uncu (Yeni TTK m.757) ve 670' inci (Yeni TTK m.758) maddeleri gereği ödeme yeri mahkemesidir³¹⁸. Yalnız Yeni TTK' nın 661' inci maddesinin 2'nci fıkrasında "borçlunun yerleşim yeri", Yeni TTK' nın 757' nci maddesinin 1' inci fıkrasında ise "ödeme veya hamilin yerleşim yeri" kavramlarının yer aldığını hatırlatmakta yarar vardır. Senedin zilyetliği, haksız fiil sonucu kaybedilmişse

³¹⁷ Karakaya, s.134

³¹⁸ Karakaya, s.134

bu durumda da HUMK' 21' inci maddesi (HMK m.160) gereği, haksız fiilin vuku bulduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır³¹⁹.

4.7.6. İade Davasında İspat

TMK 6 maddesi gereğince kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça herkes iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. İade davasında da dava açan kişi senedin rızası dışında elinden çıktığını ve davalı hamilin kötü niyetli hamil olduğunu ispat etmekle yükümlüdür. TMK 3' üncü maddesi gereğince asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Davacı senedin rıza dışında elinden çıktığını tanık dahil her türlü delille ispatlayabilir³²⁰.

Yargıtay kararları gereğince de davacı tarafın üzerine ispat yükü düşmektedir³²¹.

Senedi elinde bulunduran hamilin senedi iktisap ederken kötü niyetli ve ağır kusurlu olduğu ispat edilmedikçe senedi elinde bulunduran hamil iyi niyetli sayılacaktır. Davacı tarafından davalının senedi kötü niyetli ve ağır kusurlu olarak devir alınmış olduğu ispatlanması durumunda davalı senedi iyi niyetli aldığı iddia ediyorsa bu durumda iyi niyetle senedi iktisap ettiğini ispat etmelidir. Davalı iyi niyetini ispat edemez ise senedi geri vermek zorunda kalacaktır.

4.7.7. İade Davasının Sonuçları

Mahkeme iptal davası sırasında davacıya senedi elinde bulunduran kişiye karşı senedin iadesine ilişkin dava açılması için münasip bir süre vermektedir. İade davasında neticelenen karar kesin hüküm oluşturmaktadır. Kimin gerçek hamil olduğu iade davası sonucunda anlaşılacaktır. İade davasını davacı kazandığı zaman ödeme yasağı kaldırılır ve senedin davacıya iadesine karar verilir. Ancak davacı iade davasının kaybeder ise bu durumda da senet hamile geri verilir ve ödeme yasağı kaldırılır.

İstirdat davası reddedildiği takdirde, davacının senet üzerinde hak sahibi olmadığı anlaşıldığından; istirdat davasının mahkemece kabulü halinde de senedi elinde

³¹⁹ Gültekin, s.153.

³²⁰ Gürbüz, s.194.

³²¹ "Bu tür davalarda, davacının senedin rızası hilafına elinden çıktığını ve senedi elinde bulunduran şahsın kötü niyetli veya iktisabında ağır kusurlu olduğunu ispat etmesi gerekir (F.Öztañ: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2000, s.294). Mahkemece, ispat külfetinin davacıda olduğu gözetilerek, yukarıda açıklanan TTK'nun 704. maddesi hükümleri çerçevesinde taraf delilleri değerlendirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş" Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 18.04.2018 tarih, E. 2017/106, K. 2018/925, www.sinerjimevzuat.com e.t.: 05.12.2020

bulunduran kişinin onu davacıya vermesi gerekeceğinden, her iki halde de iptal davasının açılmasına gerek kalmayacaktır³²².

Senet bedeli bir yere tevdi edilmesi durumunda iade davasının sonucuna göre senet bedeli davayı kazan kişiye ödenecektir.

İade davası sonucunda verilen karar karşı İstinaf Kanun Yoluna İstinafin verdiği karara karşı ise miktar sınırına göre Temyiz Kanun Yoluna başvurulabilecektir.

³²²Gültekin, s. 158.

SONUÇ

Kıymetli evrakın tanımına baktığımız zaman kıymetli evrakta hak ile senedin iç içe geçmiş olduğunun tanımlandığını görmekteyiz. Yani senet ile hak unsuru iç içe geçmiş olup, senet haktan bağımsız hakta senetten bağımsız olarak ileri sürülemez. Kıymetli evrakın içerdiği hak borçlu tarafından ödeme yapılması durumunda veya alacaklı tarafından ibra yapılması gibi durumlarda sona erer. Ancak kıymetli evrakın zayi olması durumunda senedin içerisinde bulunan hak sona ermeyecektir. Adi senetlerin zayi olması durumunda senet alacaklısı senedin ibraz etmeden hakkını isteyebilecekken kıymetli evrakın zayi olmasında böyle bir imkan bulunmamaktadır. Kıymetli evrakın zayi olması durumunda hak sahibi hakkını senetsiz olarak ileri sürememesi nedeni ile kanun koyucu tarafından hak ve senedin iç içe geçmiş bulunması durumuna istisna teşkil edecek olan düzenlemeler yapılmıştır. Bu istisnai düzenlemeler ile zayi olan ve borçluya ibrazı imkânsız hale gelen kıymetli iptali söz konusu olacaktır. Kıymetli evrakın zayi olduğundan bahsedebilmek için zayi olan kıymetli evrak sadece hak sahibi yönünden değil herkes için borçluya ibrazı imkansız hale gelmelidir. Zira hak sahibi senedi kaybetmiş bulduğu yeri bilmiyor ise ve iptal aşamasında senedi elinde bulunduran ortaya çıkar ise zayi kavramı söz konusu olamayacaktır. Ayrıca hak sahibi isteği ile kıymetli evrakı bir yere bırakmış veya yırtmış ise zayi durumu söz konusu olmayacak kendi isteği ile kıymetli evrakı elinden çıkarmış olacaktır. Zayi kavramından bahsedebilmek için kıymetli evrak hak sahibinin elinde iradesi dışında çıkmalıdır. Kıymetli evrakın nasıl zayi olduğunun bir önemi de bulunmamaktadır. Zayi olan kıymetli evrak çalınmış, yangında kaybedilmiş, depremde kaybedilmiş olabilir. Kıymetli evrakın zayi olmaması durumunda hak sahibi hamil borçlu tarafından alacaklıya ödeme yapılmaması için ivedilikle mahkemeden ödemedem men kararı talep etmelidir. Ödemedem men kararı için mahkemeye başvurmada herhangi bir süre şartı bulunmasa da hak sahibi mahkemeye geç başvurması halinde hakkını talep etmekte güçlükler ile karşılaşabilecektir. Mahkeme hak sahibi hamilin talebini değerlendirecek ve yaklaşık olarak hak sahipliğinin ispatlanmış olduğunu ayrıca zayi olan kıymetli evrakta da hak sahibi olduğu kanısına varır ise ödemen men kararı verecektir. Mahkemeye başvuran hak sahibi var ise senedin fotokopisinin fotokopisi yok ise senede ilişkin bilgileri örneğin vade, düzenlenme tarihi, rengi, numarası, miktarı gibi bilgileri mahkemeye sunmalıdır. Kıymetli evrakın zayi olması durumunda mahkemeye başvurabilecek olan kişiler lehtar, senedi devir cirosu, rehin cirosu veya tahsil cirosu ile

elde etmiş olan son hamildir. Keşidecinin ödemededen men kararı alması ve kıymetli evrakın iptalini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Keşideci zayi olayı gündeme geldiği zaman kıymetli evrakın iptalini talep edemese de İİK hükümlerine göre borçlu olmadığına ilişkin menfi tespit davası açabilecektir. Mahkeme tarafından ödeme yasağı kararı verilmiş ise bu karar senet borçlusuna tebliği edilir. Senet borçlusuna ister ise mahkemeden ödeme yeri tevdi talep edebilir. Zira senedi elinde bulunduran üçüncü kişi ödemededen men kararına rağmen borçluya karlı icra takibi yapabilmekte ve zayi olayında herhangi bir kabahati bulunmayan borçlu birde icra vekalet ücreti ve masraflara muhatap olmaktadır. İptal davası ve ödemededen men davasında görevli ve yetkili mahkeme hamilin ödeme ya da yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesidir. Mahkeme tarafından yapılacak olan ilanda özellikle belirtilmesi gerek hususta senedi elinde bulunduran kişinin ortaya çıkmaması halinde senedin iptal edileceğinin bildirilmesidir. İlanda iptali istenen kıymetli evraka ilişkin bilgiler örneğin miktarı, vadesi, çek numarası, rengi gibi bilgilerde yer alır. Mahkeme tarafından yapılacak olan ilan ticaret sicili gazetesinde TTK'nın 35.maddesine göre üç defa yapılır. İlan süresi kambiyo senetlerinde vade tarihinden itibaren TTK'nın 761 vd. maddeleri uyarınca üç aydır. Ancak vadesi gelen kambiyo senetlerinde zamanaşımı, üç ayın geçmesinden önce gerçekleşirse, mahkeme üç aylık süre yönünden bağlı olacaktır. Mahkeme tarafından yapılan ilan neticesinde senedi elinde bulunduran ortaya çıkar ise bu durumda mahkeme senedi elinde bulunduran kişiye karşı istirdat davası açması için iptal davası davacısına süre verecektir.

Mahkeme tarafından istirdat davası açılması hususunda süre verilebilmesi için senedi elinde bulunduran kişinin kim olduğu açıkça bilinmesi gerekmektedir. Verilen süre içerisinde iade istirdat davası açılırsa ödeme yasağı kararı bu davanın sonucuna kadar kalacaktır. Süresi içerisinde iade istirdat davası açılmaz ise bu durumda mahkeme ödeme yasağı kararının kaldıracaktır.

Senedin zayi olması durumunda istirdat davası açmak için senet nispi anlamda zayi olması gerekmektedir. Zira mutlak anlamda zayi olan senet kimsenin elinde bulunmadığı için istirdat davası da açılmayacaktır. Senet üzerinde ki zilyetliğin geçici olarak son bulması veya senedin hamilin rızası ile terk edilmiş olduğu hallerde istirdat davası açılmayacaktır.

İstirdat davası sonucunda senedin iptaline karar verilmeyecektir. İstirdat davası maddi anlamda kesin hüküm teşkil ettiği için mutlak hak sahibini ortaya çıkarmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abuzer Kendigelen, İsmail Kırca, Kıymetli Evrak Hukuku, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2019
- Adıgüzel Burak, “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket” Ticaret Ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.4, S.2, Ankara 2018,
- Bahtiyar Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2016
- Bilgili Fatih, Demirkapı Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa 2019
- Bozer Ali, Göle Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, İş Bankası Yayınları, 9.Baskı, Ankara 2020
- Caner Gürühan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Makalesi, C. 30 S.4, Aralık 2014,
- Cebeci Emine, Çekin Ziyai Ve İptali, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2014,
- Coşkun Mahmut, Hukuki Ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019
- Eriş Gönen, Türk Ticaret Kanununun Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016
- Faruk Öztürk Dursun, Mücerret Kıymetli Evrak Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antep 2004
- Funda Şahin, Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali Davası Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2019,
- Gültekin Özkan, “Kıymetli Evrakın Ziyai Nedeniyle İptalinde İptal Kararı Hamilinin (Davacının) Borçlularına Rücu Sorunu”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2007,
- Gültekin Özkan, Kıymetli Evrakın Ziyai Ve İptali, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020
- Gürbüz Göç Diğdem, Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2017
- Hanife Öztürk Dirikkan, Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara 1990.
- Haselçin İbrahim, Türk Hukukunda Kaydi Sistem Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2006
- İmregün Oğuz, Kıymetli Evrak Hukuku, Filiz Yayınevi, 3.Basım, İstanbul 2003,

- Karahan Sami, Arı Zekeriya, Bozgeyik Hayri, Saraç Tahir, Ünal Mücahit, Kıymetli Evrak Hukuku, Mimoza Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2014
- Karakaya Umur, Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2014
- Kaya Mustafa İsmail, Tatlı Burçak, Ticaret Hukuku II, Seçkin Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2019
- Kayar İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2013
- Kayihan Şaban, Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020
- Mertol Can, Kıymetli Evrak Hukuku, İmaj Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2019
- Oğuz Sefer, Bankacılar Makalesi, İstanbul 2014,
- Önder Mustafa Öndül, Çekin İptali, 1.Basım, Adalet Yayınevi, Ankara 2019,
- Öztan Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 21. Baskı, Turhankitabevi, Ankara 2017
- Pulaşlı Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Adalet Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2020
- Sezer Ahmet, Kıymetli Evrakın Zayi Olması Ve İptali Davası,, 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016
- Tamer Bozkurt, Kıymetli Evrak Hukuku, 8.Basım, XII Levha Yayınevi, İstanbul 2013
- Turan Ramazan, Kambiyo Senetlerinin Zayi Olması Ve Hak Sahibinin Başvurabileceği Hukuki Yollar,1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020
- Urkan Ercan, Kaydileştirilen Halka Açık Anonim Ortaklık Pay Senetleri Üzerinde Aynı Hak Tesisi Makalesi, Ankara 2015,
- Uyar Talih, İcra Hukukunda Bono'nun (Emre Muharrer Senet'in) Geçerlilik Koşulları, Tbb Dergisi,Ankara 2008,
- Ülgen Hüseyin, Helvacı Mehmet, Kendigelen Abuzer, Kaya Aslan, Kıymetli Evrak Hukuku, XII Levha Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2015
- Vural Seven, "Çek Keşidecisinin Ttk M. 711/3'e Göre Verdiği Ödemeden Men Talimatının Hukukî Niteliği Ve Ceza Kovuşturmasına Etkisi Tbb Dergisi, Ankara 2007,
- Yaman Adnan, Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004

VERİ TABANLARI VE İNTERNET SİTELERİ

www.lexpera.com.tr

www.kararara.com.tr

www.sinerjimevzuat.com.tr

www.kazanci.com.tr

<https://avukat.uyap.gov.tr/main/avukat/index.jsp?v=1916>.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>.

<https://www.kelimecim.com/anlam-bul/zayi-kelimesinin-anlami>

EKLER

EK A: Tez Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	HALİL AHMET BAKIRCI
ÖĞRENCİ NO	20193041
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	ÖZEL HUKUK A.B.D.
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2020 / 2021 GÜZ BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEMEDİM / YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	KIYMETLİ EVRAKIN ZAYİ OLMASI VE İPTALİ
TEZİN AMACI	Bu araştırmanın amacızayı olan kıymetli evrak neticesinde hak sahibinin haklarına nasıl kavuşacağına uygulamaya yönününün aktrılarakta dorğu şekilde işlenmesi büyük önem arz ettiğinin anlatılmasıdır. Kıymetli evrakınız zayi olması durumunda neler olacağı hangi usuller izleneceği büyük önem arz etmektedir. Özellikle iptali istenen senetlerin her bir senet türü için kanunda ayrı ayrı düzenlemeler ile oluşturulması da kıymetli evrakın zayi olması konusunun önemini zayi olması durumunun ispatlanması halinde de kıymetli evrakın iptalinin nasıl olacağına uygulama yönünden bazı problemleri barındırması nedenleri ile uygulama ve doktorin yönünden bu araştırmanın kıyaslanarak anlatılması gerekmektedir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Kıymetli evrakın tanımına baktığımız zaman kıymetli evrakta hak ile senedin iç içe geçmiş olduğunun tanımlandığını görmektetiyiz. Yani senet ile hak unsuru iç içe geçmiş olup, senet haktan bağımsız hakta senetten bağımsız olarak ileri sürülemez. Kıymetli evrakın nasıl zayı olduğunun bir önemide bulunmamaktadır. Zayı olan kıymetli evrak çalınmış, yangında kaybedilmiş, depremde kaybedilmiş olabilir. Kıymetli evrakın zayı olması durumunda hak sahibi hamil borçlu tarafında alacaklıya ödeme yapılmaması için ivedilikle mahkemeden ödemededen men kararı talep etmelidir. İptal davası ve ödemededen men davasında görevli ve yetkili mahkeme hamilinödeme ya da yerleşim yerindeki asliye ticaret mahkemesidir. Mahkeme tarafında yapılacak olan ilanda özellikle belirtilmesi gerek hususta senedi elinde bulunduran kişinin

	ortaya çıkmaması halinde senedin iptal edileceğinin bildirilmesidir. İlanda iptali istenen kıymetli evraka ilişkin bilgiler örneğin miktarı, vadesi, çek numarası, rengi gibi bilgilerde yer alır.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	YOK
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	YOK
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	YOK
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	YOK
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. 2) (.....) Sayfa Anketi. 3) (.....) SayfaFormları. 4) (.....) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: HALİL AHMET BAKIRCI		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır TARİH: 14 /09/ 2021				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu Özel Hukuk faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI			SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	
Adı - Soyadı: Selen KARAĞAÇ	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Faruk ANDAÇ			Adı - Soyadı: Murat KOÇ	
Unvanı: Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.			Unvanı: Doç. Dr.	
İmzası: Evrak Onayı E posta İle Alınmıştır.	İmzası:	İmzası: Evrak Onayı E posta İle Alınmıştır.			İmzası: Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır	
14/09/ 2021 / / 20....	14/09/ 2021			14/09/ 2021	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARA KAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tefrik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.
14/09/2021.	14/09/2021	14/09/2021.	14/09/2021	14/09/2021.	14/09/2021.	14/09/2021.
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 20 / 08 / 2021 - 10 / 09 / 2021 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

**EK B: Tez Etik Kurulu İzin İsteği (Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü)**

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100006102
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hakkında

20.08.2021

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.
İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Halil Ahmet BAKIRCI** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

Doğrulama Kodu: AFFBRAP

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adresi: <https://ulsa.cag.edu.tr/BelgeDogrulama>

Çağ Üniversitesi Yaşar Bayboğan Kampüsü Adana-Marsin Karayolu üzeri 33800
Yemice/MERSİN
Tel: +90 324 6514800 Faks: +90 324 6514811
E-Posta: cag@cag.edu.tr Elektronik Ağ: www.cag.edu.tr

Bilgi: Aycan KOL
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreteri

EK C: Çağ Üniversitesi Tez Etik Kurulu İzni

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100006480

06.09.2021

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 20.08.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006102 sayılı yazımız.
b) 24.08.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006184 sayılı yazımız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Derya EGİLMEZ ve Halil Ahmet BAKIRCI isimli öğrencilerin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 0C4F471

Doğrulama Adresi: <https://uba.cag.edu.tr/BelgeDogrulama>

Çağ Üniversitesi Yasar Baybozan Kampüsü Adana-Mersin Karayolu 1500 33800
Yenice/MERSİN

Tel: +90 324 6514800 Faks: +90 324 6514811

E-Posta: cag@cag.edu.tr Elektronik Ağ: www.cag.edu.tr

Bilgi: Mustafa Mert Fikircioğlu
Evrak ve Yazı İşleri Sorumlusu

EK D: Tasarrufun İptali Davası Örnek Dava Dilekçesi

.....TİCARET MAHKEMESİ

İHTİYADİ TEDBİR TALEPLİDİR**DAVACI** :**ADRES** :**DAVALI** : Hasımsız**KONU** : Çalınan Çeklerin ve Bonoların İptali İsteminden İbaredir.**AÇILAMALAR** :

Tarafıma aitadresinde bulunan Petrol istasyonumda tarihinde sabah saat 5'e doğru meydana gelen hırsızlık olayında odamda bulunan çelik kasa çalınmış olup, çelik kasamın içinde bulunan lehtar ve hamili bulduğum çeklerim ve bonolarım çalınmıştır.

ÇALINAN ÇEKLERİN VE BONOLARIN LİSTESİ

1-) Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtar keşide yeri numaralı çek numaralı çek

2-) Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtar keşide yeri numaralı çek numaralı çek

3-) Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtar keşide yeri numaralı çek numaralı çek

4-) BANK Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtar keşide yeri numaralı çek

5-) Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtar keşide yeri numaralı çek numaralı çek

6-)Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtar keşide yeri numaralı çek numaralı çek

7-) Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtarını keşide yeri numaralı çek

8-) Bankası Yeni Mahalle Tarsus Şubesi tarihli TL bedelli, keşidecisi lehtarını keşide yeri numaralı çek

9-) Borçlusu 7.000,00 TL bedelli alacaklısı olan senet

Çalınan bu çekler piyasada ticari itibarı yüksek olan şirketler tarafından keşide edilmiş olup, yetkili hamil olduğum çeklerin ibraz tarihleri geldiğinde karşılığının kötü niyetli şahıslar tarafından bankadan tahsil edilmesi ve zarara uğramam kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca çalınan bonolar da yaptığım ticarete istinaden tarafıma verilmiş olup, alacaklısı olduğum söz konusu bonoların vadeleri geldiğinde karşılığının kötü niyetli şahıslar tarafından tahsil edilmesi, icra takibinde konu edilmesi ve firmamın zarara uğraması kuvvetle muhtemeldir. İş bu nedenle öncelikle çekler hakkında ihtiyati tedbir kararı olarak ödeme yasağı kararı verilmesini, sonrasında da çeklerin iptali kararının verilmesi hususunda gerekmektedir.

HUKUKİ NEDENLER : TTK Ve Sair İlgili Tüm Mevzuatlar

HUKUKİ DELİLLER : Çek fotokopileri, ifade tutanağı, ceza dosyası, kamera görüntüleri, tanık, keşif, Bilirkişi, yemin ve sair her türlü delil.

SONUÇ VE TALEP: Davanın KABULÜ ile, öncelikle tarafıma ait dava dilekçemde listesini sunduğum çeklerin ödenmesini önlemek için **ivedilikle ödeme yasağı konulmasına**, ödeme yasağının çek muhatabı olan Bankalarına bildirilmesine ve zayi olan **ÇEKLERİN İPTALİNE**, senetlerin ödenmesini ve icra takibine konu olmasını engellemek için tedbir konulmasına, çalınan **SENETLERİN İPTALİNE** karar verilmesini talep ederim.

ŞİRKET